

ลัทธิขงจื๊อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1948 – 2013)

CONFUCIANISM AND SOCIAL STATUS OF SOUTH KOREAN WOMEN, 1948 - 2013

วิรินทร์ อ่างคำ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2565

ลัทธิขงจื๊อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1948 – 2013)

ปริญญาานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

CONFUCIANISM AND SOCIAL STATUS OF SOUTH KOREAN WOMEN, 1948 - 2013

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF ARTS
(History)

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2022

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญาานิพนธ์
เรื่อง
ลัทธิขงจื๊อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1948 – 2013)
ของ
วิรินทร์ อ่างคำ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....
(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร) (รองศาสตราจารย์ ดร.นิภาพร รัชตพัฒน์กุล)
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โดม ไกรปรกรณ์)

ชื่อเรื่อง	ลัทธิขงจื๊อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1948 – 2013)
ผู้วิจัย	วิรินทร์ อ่างคำ
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2565
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ดาบเพชร

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อที่ส่งผลต่อสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ ในช่วง ค.ศ. 1948 – 2013 รวมไปถึงศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วงเวลาดังกล่าว โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานประเภทงานวิจัย หนังสือ บทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อวิเคราะห์บริบทโดยรวมของสังคมเกาหลีใต้ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของผู้หญิงเกาหลีใต้ ผลการศึกษาพบว่า อิทธิพลของลัทธิขงจื๊อที่ส่งผลต่อสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้นั้น เป็นอิทธิพลที่สืบเนื่องมาจากสังคมในสมัยราชวงศ์โชซอน (ค.ศ. 1392 – 1910) ที่นำลัทธิขงจื๊อเข้ามาเป็นแนวทางในการจัดการระเบียบในสังคม ส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกทางชนชั้นและการแบ่งแยกระหว่างเพศชายและหญิงอย่างชัดเจน ผู้ชายมีสถานะสำคัญในสังคม เป็นผู้นำครอบครัวและผู้สืบทอดวงศ์ตระกูล ส่งผลให้ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทและถูกลดคุณค่าในสังคมเป็นอย่างมาก เมื่อเกาหลีใต้พัฒนาเป็นสังคมสมัยใหม่นับแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา สถานะทางสังคมของสตรีเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม แต่สตรีเกาหลีใต้ยังคงเผชิญกับปัญหาการถูกกดขี่และความไม่เท่าเทียมทางเพศ ซึ่งเป็นผลมาจากค่านิยมของลัทธิขงจื๊อที่ยังฝังรากลึกอยู่ในสังคมเกาหลีใต้อย่างเหนียวแน่น เมื่อประกอบกับอิทธิพลของกระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากตะวันตกในทศวรรษที่ 1980 - 1990 ได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีเกาหลีใต้ทั้งในภาคการเมืองและสังคม เพื่อผลักดันให้เกิดการรับรองความเท่าเทียมทางเพศในทางกฎหมายและการสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงต่อไป แม้อิทธิพลแนวคิดขงจื๊อยังฝังรากลึกในสังคมเกาหลีใต้ แต่การมีนักการเมืองหญิงเป็นรัฐมนตรี และใน ค.ศ. 2013 ที่เกาหลีใต้มีประธานาธิบดีหญิงคนแรก ในทางหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงก็สามารถที่จะได้รับการยอมรับ แต่ความผิดพลาดในการบริหารงานของพัคกึนฮเยจนถูกปลดจากตำแหน่งและถูกดำเนินคดี ทำให้กระแสสตรีนิยมไม่ได้รับผลกระทบ และในช่วงปลายทศวรรษที่ 2010 ที่เกิดการเคลื่อนไหวด้านสิทธิสตรีผ่านกระแส #MeToo ในโลกออนไลน์และในสังคมที่มีการเดินขบวนเพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มสตรีนิยมและนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างเพศในสังคมเกาหลีใต้ แม้สังคมเกาหลีใต้มีการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสมัยใหม่ แต่ปัจจุบันอิทธิพลลัทธิขงจื๊อที่ปลูกฝังสังคมชายเป็นใหญ่ยังคงมีบทบาทอย่างมากในเกาหลีใต้

คำสำคัญ : ลัทธิขงจื๊อ, สถานะทางสังคม, สตรี, เกาหลีใต้

Title	CONFUCIANISM AND SOCIAL STATUS OF SOUTH KOREAN WOMEN, 1948 - 2013
Author	WIRINTHON ANGKAM
Degree	MASTER OF ARTS
Academic Year	2022
Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Siriporn Dabphet

This research aims to study the influence of Confucianism that influenced the social status of women in Korea from 1948 to 2013. Based on historical methods in data analysis from the research, books, articles, and electronic media. This work analyzed the overall context of the South Korean society caused by changes in the social status of Korean women. The study found that Confucianism reduced the status of women in South Korea. Since the Choson Dynasty (1392 -1910) which established Confucianism as a framework for constructing social structure. As a result, men hold significant status, standing as the heir and the head of the family. Women were restricted and undervalued in society. In the 1970s, South Korea began to develop into the modern society, and the social status of South Korean women has gradually changed along with socioeconomic development. However, South Korean women still face gender inequality and oppression because Confucian values are still deeply rooted in the society. Human rights movement and feminism from the West in the 1980s and 1990s, politically and socially led to the women's rights movement in South Korea to push forward the legal recognition of gender equality and the creation of a truly gender equal society. Although this society is under the influence of Confucianism are still deeply rooted in South Korean society, with female politicians as ministers. In 2013, the first female president, Park Geun Hye helped advance gender equality. However, her mismanagement led her to be stripped of her position and prosecuted. This affected the feminist movement. In the late 2010s, women's rights movements emerged through the #Metoo movement on social media and a march for gender equality took place throughout society. This resulted in conflict with those who disagreed with feminist movement and led to gender conflicts in South Korean society. Although South Korea has developed to become more modernized, the Confucianism that created a patriarchal society that is still extremely influential in South Korea.

Keyword : Confucianism, Social Status, Women, South Korea

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้หากปราศจากบุคคลสำคัญผู้คอยช่วยเหลือผู้วิจัยทั้งในด้านข้อมูล คำแนะนำ และกำลังใจ บุคคลแรกที่ผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงไม่ได้ คือ คุณแม่ ผู้เป็นแรงผลักดันและกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยในทุกการเติบโต ผู้คอยสนับสนุนในทุกเส้นทางที่ผู้วิจัยเลือกเดิน

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร.นิภาพร รัชตพัฒน์กุล จากสาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผศ.ดร.โดม ไกรปกรณ์ ที่ให้คำแนะนำที่มีค่าแก่ผู้วิจัยและชัดเจนทำให้ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอขอบคุณบุคคลสำคัญ รศ.ดร.ศิริพร ดาบเพชร อาจารย์ที่ปรึกษาผู้เป็นต้นแบบและแรงบันดาลใจที่ทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ผู้ให้ความรู้และกำลังใจแก่ผู้วิจัย ถึงแม้ผู้วิจัยจะทำงานล่าช้าจากกำหนด แต่อาจารย์ยังคงใจเย็นและให้กำลังใจกับผู้วิจัยเสมอ ขอขอบคุณอาจารย์จากภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกท่าน ผู้ให้ความรู้และสั่งสอนผู้วิจัย และยังคงมอบความปรารถนาดีและกำลังใจให้กับลูกศิษย์คนนี้เสมอ

ขอขอบคุณเพื่อนๆ หนูเปิดทุกคนสำหรับพลังบวกที่มีให้แก่ผู้วิจัย เพื่อนๆ ปริญญาโทรหัส 62 เอิร์ท ตาล พีพีรดี พีป्ली่ม และพีมุก สำหรับความช่วยเหลือทั้งด้านข้อมูลและกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย อยู่เสมอ ขอขอบคุณชเวฮยอนชอก คาเนะโมโตะ โยชิโนริ และวง TREASURE ผู้เปรียบเสมือนแสงสว่างในวันที่มืดมิดและเป็นอีกหนึ่งแรงผลักดันที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถผลิตผลงานเล่มนี้ออกมาได้อย่างสมบูรณ์

วิรินทร์ อ่างคำ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	7
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
1.5 ขอบเขตการวิจัย	8
1.6 วิธีการศึกษาวิจัย	8
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1.8 แหล่งข้อมูล	11
บทที่ 2 ลัทธิขงจื้อกับสังคมเกาหลี.....	12
2.1 ลัทธิขงจื้อกับการจัดระเบียบทางสังคม	12
2.1.1 จริยธรรมของปัจเจกบุคคล.....	13
2.1.2 จริยธรรมทางสังคม	14
2.2 อิทธิพลของลัทธิขงจื้อในสมัยโชซอน	17
2.2.1 ลัทธิขงจื้อกับโครงสร้างสังคมโชซอน.....	17

2.2.2 สถานภาพของสตรีในสังคมและครอบครัว	18
2.2.3 ระบบการศึกษาสมัยโซซอน	21
2.3 อิทธิพลของลัทธิขงจื้อในสมัยอาณานิคมญี่ปุ่น (ค.ศ. 1910 - 1945)	25
2.3.1 การปกครองของญี่ปุ่น	25
2.3.2 การขยายตัวของการศึกษาแบบญี่ปุ่นและความคิดชาตินิยมของชาวเกาหลี	27
2.3.3 บทบาทของสตรีในขบวนการชาตินิยมเกาหลี	29
2.4 สรุป	33
บทที่ 3 ลัทธิขงจื้อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1948 – 1988	35
3.1 ลัทธิขงจื้อกับการสร้างชาติของเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1948 - 1960)	35
3.1.1 การเข้ามาของสหรัฐอเมริกาในปลายสงครามโลกและการแบ่งแยกเกาหลี	36
3.1.2 สังคมเกาหลีใต้ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีรีซึงมัน (ค.ศ. 1948 - 1960)	39
3.2 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีเกาหลีใต้จากการพัฒนาเศรษฐกิจ (ค.ศ. 1962 - 1979)	43
3.2.1 การพัฒนาทางเศรษฐกิจสมัยประธานาธิบดีพัคจุงฮี (ค.ศ. 1962 - 1979)	43
3.2.2 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีจากการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา	47
3.3 บทบาทของสตรีเกาหลีใต้ในการเรียกร้องประชาธิปไตย (ค.ศ. 1980 - 1988)	53
3.3.1 เกาหลีใต้ในสมัยประธานาธิบดีชอนดุกยวัน (ค.ศ. 1980 - 1988)	54
3.3.2 บทบาทของสตรีในขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย	56
3.3.2.1 กลุ่มนักศึกษาสตรี	57
3.3.2.2 กลุ่มแรงงานสตรี	58
3.4 การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีเกาหลีใต้ในช่วงทศวรรษที่ 1980	59
3.4.1 กระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากตะวันตก	60
3.4.2 ขบวนการสตรีมินจุง (The Minjung Women's Movement)	60
3.4.3 องค์การเพื่อสิทธิสตรี	61

3.5	สรุป	64
บทที่ 4	ลัทธิขงจื๊อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1988 – 2013	66
4.1	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้	66
4.1.1	การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในเกาหลีใต้ จากเผด็จการสู่ประชาธิปไตย	67
4.1.2	กระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากตะวันตกในทศวรรษที่ 1990	69
4.2	การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในทศวรรษที่ 1990 – 2000	70
4.2.1	บทบาททางการเมืองของสตรีเกาหลีใต้	70
4.2.2	การเคลื่อนไหวขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีและกลุ่มสตรีนิยม	71
4.3	ผลของการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีและการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้	73
4.3.1	การยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว ค.ศ. 2005	73
4.3.2	กระแสต่อต้านสตรีนิยม (#Metoo) ปลายทศวรรษ 2010	76
4.3.3	อิทธิพลของลัทธิขงจื๊อต่อค่านิยมทางสังคมเกาหลีใต้สมัยใหม่	81
4.3.3.1	ค่านิยมสตรีในฐานะแม่	81
4.3.3.2	สตรีที่มีฐานะเป็นรอง	84
4.4	สรุป	87
บทที่ 5	บทสรุป	91
	บรรณานุกรม	98
	ประวัติผู้เขียน	104

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แสดงจำนวนโรงเรียนและจำนวนนักเรียนในช่วง ค.ศ.1910 – 1940.....	29
ตาราง 2 แสดงจำนวนผู้ถูกจับกุมในการเคลื่อนไหววันที่ 1 มีนาคม 1919 แยกตามระดับการศึกษา	31
ตาราง 3 แสดงโครงสร้างการผลิต (เปอร์เซ็นต์การกระจายตัวของ GDP ณ ราคาปัจจุบัน) ค.ศ. 1960–1990	46
ตาราง 4 แสดงการเติบโตของแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม (หน่วยหลักพัน)	47
ตาราง 5 แสดงสัดส่วนของแรงงานสตรีจากแรงงานที่ได้รับค่าจ้างทั้งหมด ระหว่าง ค.ศ. 1963 – 1985.....	48
ตาราง 6 จำนวนผู้แทนสตรีในรัฐสภาเกาหลีใต้ ในช่วง ค.ศ. 1988 – 2008.....	70
ตาราง 7 แสดงค่าจ้างเฉลี่ยรายเดือนของแรงงานผู้ชายและผู้หญิงเกาหลีใต้	85

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 สตรียั้งบันขณะสวมผ้าคลุม (ซังฮุด).....	21
ภาพประกอบ 2 แสดงภาพจิตรกรรมของชินซาอิมดั้ง	22
ภาพประกอบ 3 แสดงภาพของชินซาอิมดั้งบนธนบัตร 50,000 วอนของเกาหลี	23
ภาพประกอบ 4 แสดงภาพนักเรียนในโรงเรียนสตรีฮิวา ค.ศ.1908	24
ภาพประกอบ 5 แสดงภาพของยูกวานซุนในช่วงที่ถูกจับกุม.....	32
ภาพประกอบ 6 แสดงการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของประเทศ เกาหลีใต้ ระหว่าง ค.ศ. 1960 – 1980	45
ภาพประกอบ 7 แสดงสถิติการว่าจ้างผู้ที่จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ระหว่าง ค.ศ. 1980 – 2016	53
ภาพประกอบ 8 แสดงแผนภูมิสถิติชายเกาหลีใต้ในช่วงอายุ 20 – 50 ปี ที่มีความคิดไม่สนับสนุน สตรีนิยม.....	79
ภาพประกอบ 9 รูปภาพของจอนฮโยซองที่ถูกนำไปล้อเลียนในการเดินขบวนต่อต้านเฟมินิสต์ ...	80
ภาพประกอบ 10 เว็บไซต์ Check Femi ที่ระบุตัวบุคคลที่มีชื่อเสียงที่สนับสนุนสตรีนิยม	81
ภาพประกอบ 11 ภาพแม่ชาวเกาหลีเข้าฟังการแนะนำการศึกษาของลูก ๆ.....	82

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ลัทธิขงจื๊อ (Confucianism) เป็นปรัชญาและระบบจริยธรรมที่มีอิทธิพลอย่างมากในประเทศจีน และประเทศในเอเชียตะวันออก ซึ่งมีพัฒนาการมาจากคำสอนของขงจื๊อ (551 – 479 ก่อนคริสต์ศักราช) นักปรัชญาคนสำคัญของจีนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายยุคชุนชิว หลักปรัชญาของขงจื๊อเน้นถึงจริยธรรมของปัจเจกบุคคลและจริยธรรมทางสังคม ลัทธิขงจื๊อมองว่าสังคมที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์คือสังคมที่มีความชอบธรรม และควรเริ่มจากหน่วยพื้นฐานของสังคมอย่างครอบครัว หากสามารถจัดระเบียบครอบครัวให้มั่นคง มีความสุข และมีความชอบธรรมได้แล้วนั้น สังคมโดยรวมก็จะมีมีความสุขด้วยเช่นกัน¹ แนวคิดของลัทธิขงจื๊อที่มีผลต่อการจัดระเบียบทางสังคมมากที่สุดคือ หลักความสัมพันธ์ทั้ง 5 ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตรธิดา ความสัมพันธ์ของสามีและภรรยา ความสัมพันธ์ของพี่กับน้อง และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน²

ในสมัยราชวงศ์ซ่งซึ่งมีการฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อโดย จูซี (ค.ศ. 1130 - 1200) หนึ่งในนักปรัชญาคนสำคัญของลัทธิขงจื๊อ เรียกว่า ปรัชญาขงจื๊อใหม่ (Neo Confucianism) ที่ผสมผสานคำสอนของลัทธิขงจื๊อเดิม ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนา และนำความรู้ทางปรัชญาจากสองลัทธินี้มาใช้ในการฟื้นฟู³ จูซีเขียนตำราอธิบายคำสอนของขงจื๊อและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของปรัชญาขงจื๊อให้มีความสมบูรณ์ทางเนื้อหาและวิธีการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น⁴ และรวบรวมเอาจุดเด่นในหลักการของนักปรัชญาสมัยก่อนหน้ามาจัดให้เป็นระบบและอธิบายตีความใหม่ โดยปรัชญาของลัทธิขงจื๊อจะเน้นในเรื่องวิธีการวางตัวให้ถูกต้อง เหมาะสมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม จึงมีการเน้นเรื่องมารยาท จารีตประเพณี ลัทธิขงจื๊อใหม่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และหน้าที่ของบุคคลในสังคม ที่เรียกว่าหลักความสัมพันธ์ทั้งห้าและความกตัญญู ตลอดจนหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นหลัก⁵ แนวคิดของลัทธิขงจื๊อใหม่ที่จูซีตีความไว้นั้นสามารถตอบสนองต่อ

¹ทวิวัฒน์ ปุณฺทริกวินวัฒน์. (2545). *ศาสนาและปรัชญาในจีน ทิเบต และญี่ปุ่น*. หน้า 40 - 43.

²วิลาลินี พนานครทรัพย์. (2560). *พลวัตของครอบครัวและบทบาทผู้หญิงในสังคมเกาหลีใต้*. ใน *เกาหลีปัจจุบัน*. หน้า 301.

³ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์. (2524). *ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจูซี*. หน้า 7.

⁴แหล่งเดิม. หน้า จ.

⁵ปกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์. (2524). *เล่มเดิม*. หน้า 1.

ความต้องการของสังคมและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทำให้ลัทธิขงจื๊อกลับมามีอิทธิพลอีกครั้งและสามารถขยายอิทธิพลไปยังสังคมในดินแดนอื่นในเอเชียตะวันออก

ลัทธิขงจื๊อใหม่เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนเกาหลีในช่วงปลายราชวงศ์โครยอ (ค.ศ. 913 - 1392) ซึ่งเป็นช่วงที่พุทธศาสนาที่มีอิทธิพลอยู่เริ่มเสื่อมลง เมื่อพระเจ้าแทโจ (นามเดิม นายพล ลีซองกเย) ยึดอำนาจจากราชวงศ์โครยอ และสถาปนาอาณาจักรโชซอน (ค.ศ. 1392 - 1910) ขึ้นใน ค.ศ. 1392 พระเจ้าแทโจนำวัฒนธรรมจีนและลัทธิขงจื๊อใหม่มาเป็นแนวทางในการปกครอง และจัดระเบียบทางสังคม โดยเกาหลีรับเข้ามาในรูปแบบเฉพาะ เน้นกระบวนการประเพณีต่าง ๆ ตั้งแต่มนุษย์กำเนิดจนถึงเสียชีวิต ซึ่งอธิบายไว้ในตำรารวบรวมมารยาทของจู้ซี ที่ได้เขียนอธิบาย คำสอนของลัทธิขงจื๊อเกี่ยวกับระบบพิธีการของมนุษย์ตั้งแต่เกิด เติบโต แต่งงาน จนกระทั่งเสียชีวิต และเน้นย้ำถึงความกตัญญูและความจงรักภักดี⁶ ซึ่งหลักความสัมพันธ์ทั้งห้าและความกตัญญูนั้น กลายมาเป็นแนวปฏิบัติหลักในสังคมของชาวเกาหลี นอกจากนี้การที่ลัทธิขงจื๊อใหม่ผสมผสาน แนวคิดแนวคิดของลัทธิเต๋าไว้ด้วย ทำให้แนวคิดเรื่องหยิน - หยาง (Yin-Yang) ที่กล่าวถึงลักษณะ ของความเป็นคู่ตรงข้ามและควบคู่กัน เช่น สว่าง - มืด เข้มแข็ง - อ่อนโยน ถูกนำมาใช้อธิบาย ความแตกต่างระหว่างเพศชาย - หญิงในสังคมเกาหลีสมัยโชซอนด้วย⁷

สมัยโชซอนมีความเคร่งครัดในกฎระเบียบ 3 จริยธรรม 5 หรือความสัมพันธ์ทั้งห้า ซึ่งเป็น กฎพื้นฐานเกี่ยวกับหน้าที่ของบุคคลและระเบียบที่ต้องปฏิบัติ 3 ประการ คือ “ข้าราชการต้อง จงรักภักดีต่อกษัตริย์” “บุตรชายต้องเลี้ยงดูบิดามารดา” และ “ภรรยาต้องดูแลสามี” และข้อปฏิบัติ ทางจริยธรรม 5 ประการ คือ “ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์และข้าราชการบริพารต้องมีความ ซอภธรรม” “บิดาและบุตรชายต้องมีความใกล้ชิดสนิทสนม” “สามีภรรยาต้องแบ่งแยก” “ผู้ใหญ่ และผู้น้อยต้องมีลำดับ” และ “สหายต้องมีความเชื่อใจ”⁸ อีกทั้งยังมีการถือปฏิบัติในหลักการ 2 ประการ คือ กฎการสร้างเผ่าพันธุ์และกฎแบ่งแยกในสังคม โดยกฎการสร้างเผ่าพันธุ์เป็นกฎของ การสืบเชื้อสายผ่านทางสายเลือดที่ยึดฝังพ้อเป็นหลัก ซึ่งกฎการสร้างเผ่าพันธุ์นี้ได้เข้ามามีอิทธิพล ในสังคม และก่อให้เกิดระบบการสืบเชื้อสายของตระกูลผ่านฝั่งบิดา⁹ ทำให้สังคมให้ความสำคัญ

⁶ มุน ฮยอนนา. (2560). *การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจเกาหลีและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว เกาหลี*. แปลโดย พรรณนิภา ของ. หน้า 11.

⁷ วิลลาซีนี พนานครทรัพย์. (2560). *เล่มเดิม*. หน้า 303

⁸ *แหล่งเดิม*. หน้า 13 - 14.

⁹ ปูญชิตา แสนพิทักษ์. (2561). *การเปลี่ยนแปลงของสถานภาพสตรีในประวัติศาสตร์เกาหลีในสมัยโช ซอน*. (ออนไลน์)

กับเพศชายเป็นหลัก และนำมาสู่การแบ่งแยกในสังคมที่มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างเพศชายและหญิงอย่างชัดเจน โดยหน้าที่นอกบ้านเป็นของผู้ชาย หน้าที่ในบ้านเป็นของผู้หญิง ซึ่งยิ่งส่งเสริมอิทธิพลของแนวคิดชายเป็นใหญ่ หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy) ในสังคมเกาหลี ที่ส่งผลให้ผู้หญิงเกาหลีถูกลดบทบาทและคุณค่าในสังคม

การที่สังคมในสมัยโชซอนเป็นสังคมแบบปิตาธิปไตย ทำให้สถานภาพและบทบาทของสตรีถูกจำกัดในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และครอบครัว¹⁰ ตามกฎหมายคยองกุกแทจอน (경국대전)¹¹ ซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ในสมัยโชซอน ระบุเนื้อหาในหมวดต่าง ๆ ที่ใช้ในการปกครองประเทศ รวมไปถึงกำหนดแนวปฏิบัติของสตรีในการดำรงชีวิตไว้ 3 ประการ คือ ในวัยเด็กต้องติดตามบิดา ในวัยออกเรือนให้ติดตามสามี และเมื่อแก่ชราให้ติดตามบุตรชาย มีการกำหนดค่านิยมของสตรีในฐานะภรรยา โดยรัฐได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมความประพฤติและศีลธรรมของภรรยา คือ สามีสามารถขอย่าได้เมื่อภรรยาที่มีความประพฤติที่ไม่เหมาะสมตามข้อกำหนดที่เรียกว่า “กฎคนบาป 7 ประการ” ได้แก่ 1) ไม่ดูแลพ่อแม่สามีให้ดี 2) ไม่สามารถมีลูกชาย 3) ประพฤติผิดประเวณี 4) มีความอิจฉาริษยา 5) มีโรคร้ายแรง 6) มีนิสัยพูดมาก 7) มีนิสัยลักขโมย¹² รูปแบบภายในครอบครัวคือบิดามีอำนาจสูงสุด ภรรยาและลูกจะต้องเชื่อฟังคำสั่งของพ่อที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อบิดาเสียชีวิตผู้ที่ขึ้นมาเป็นหัวหน้าครอบครัวคนถัดไปคือลูกชายคนโต

ลักษณะสังคมปิตาธิปไตยของเกาหลีนั้น ผู้หญิงไม่มีสิทธิสืบทอดมรดกและถูกกีดกันทางการศึกษา มีการกำหนดให้ผู้หญิงงดเว้นพฤติกรรมแบบ “อักษนยอ” (ผู้หญิงไร้ยางอาย) คือไม่ให้ผู้หญิงยุ่งเกี่ยวกับธุระนอกบ้าน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้โลกของผู้หญิงและผู้ชายถูกแบ่งออกจากกันโดยสิ้นเชิง อาณาจักรของผู้หญิงถูกจำกัดอยู่แค่ “ภายใน” หน้าที่ของผู้หญิงคือการดูแลงานบ้าน เมื่อออกนอกบ้านต้องปิดบังใบหน้าไม่ให้ใครเห็น¹³ หรือภายในเคหสถานที่มีการแบ่งพื้นที่ของผู้หญิงและผู้ชายอย่างชัดเจน เรือนภายในที่อยู่ภายในบ้านเป็นพื้นที่สำหรับ ผู้หญิง ส่วนเรือนรับรองเป็นพื้นที่สำหรับผู้ชาย มีรั้วและประตูเป็นตัวแบ่งพื้นที่การทำกิจกรรมในบ้านระหว่างชาย

¹⁰ บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์. (2560). *อิทธิพลปรัชญาจีนต่อเกาหลีและญี่ปุ่น*. หน้า 181.

¹¹ กฎหมายคยองกุกแทจอน (경국대전) เป็นกฎหมายที่เริ่มร่างขึ้นในสมัยของพระเจ้าเซโจ (กษัตริย์องค์ที่ 7 แห่งราชวงศ์โชซอน) แล้วเสร็จในสมัยของพระเจ้าชองจง (กษัตริย์องค์ที่ 9 แห่งราชวงศ์โชซอน)

¹² ปูณชิตดา แสนพิทักษ์. (2561). *เล่มเดิม*. (ออนไลน์)

¹³ แดเนี่ยล ทิวดอร์. (2560). *มหัศจรรย์เกาหลี : จากเก้าถ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม*.

และหญิงอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในชนชั้นขุนนางที่การแยกตัวของสตรีเป็นกฎที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เมื่อมีคนภายนอกมาเยือนยังบ้านเรือน สตรีต้องเก็บตัวอยู่ในบ้านห้ามให้คนนอกครอบครัวยุติ¹⁴ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ถูกบัญญัติว่าเป็นข้อควรปฏิบัติสำหรับสตรีชาวโชซอนที่ถูกกำหนดมาจากแนวความคิดของลัทธิขงจื้อนั้น ทำให้สถานะของสตรีในสมัยโชซอนมีความตกต่ำและถูกจำกัดบทบาททางสังคมเป็นอย่างมาก ตลอดระยะเวลากว่า 500 ปี ที่ราชวงศ์โชซอนปกครองเกาหลี แนวคิดเหล่านี้ได้ฝังรากลึกในสังคมและกลายเป็นค่านิยมที่สืบทอดเรื่อยมา

ราชวงศ์โชซอนล่มสลายใน ค.ศ. 1910 จากการถูกผนวกเข้ากับจักรวรรดิญี่ปุ่น ในสมัยที่เกาหลีเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น (ค.ศ. 1910 – 1945) รัฐบาลอาณานิคมออกกฎหมายแพ่งใน ค.ศ. 1912 มีมาตราที่เกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวในเกาหลี โดยกำหนดให้มีการก่อตั้งระบบหัวหน้าครอบครัว (The Family Head System) ที่แต่ละครอบครัวต้องมีหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ชายเท่านั้น และหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้มีอำนาจเหนือครอบครัวของเขา¹⁵ ระบบนี้ทำให้สถานะของผู้หญิงในครอบครัวยิ่งลดลง ซึ่งในช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นปกครองเกาหลีอยู่นั้น ผู้หญิงเกาหลีได้เริ่มออกมาต่อสู้เพื่อสิทธิของตน โดยเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมตั้งแต่ทศวรรษที่ 1910 ด้วยความรู้สึกรากฐานที่ตึงเครียดกับญี่ปุ่นและเรียกร้องเอกราช และในเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวเดือนมีนาคม ค.ศ. 1919 (March 1st Movement) ที่มีนักเรียนหญิงของโรงเรียนสตรีฮยวฮาเข้าร่วมต่อต้านญี่ปุ่นจนถูกคุมขังและเสียชีวิต ทำให้บทบาทและการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้หญิงในช่วงนี้ได้รับการยกย่องอย่างมากจากกลุ่มมิชชันนารีในเกาหลีซึ่งเป็นกลุ่มที่มีส่วนในการส่งเสริมการศึกษาของสตรี โดยหลังจากนั้นผู้หญิงได้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้น เช่น การก่อตั้งสมาคมเยาวชนสตรีคริสเตียนแห่งเกาหลี (Young Women's Christian Association: YWCA) ขึ้น

แม้ว่าใน ค.ศ. 1945 ที่ประเทศเกาหลีได้รับเอกราช และต่อมาประเทศเกาหลีถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนที่เส้นขนานที่ 38 เกาหลีใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและก่อตั้งสาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea - ROK) ขึ้นในวันที่ 15 สิงหาคม 1948 รัฐธรรมนูญแห่งชาติ ค.ศ. 1948 ระบุว่าพลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกันและไม่มีการกีดกันทางเพศ ศาสนา หรือสถานภาพทางสังคมทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม¹⁶ และอนุญาตให้

¹⁴ ปูยชิตา แสนพิทักษ์. เล่มเดิม. (ออนไลน์)

¹⁵ Seung-kyung Kim; & Kyounghee Kim. (2014). *The Korean Women's Movement and the State Bargaining for Change*. p 66.

¹⁶ Constitute project. (2020). *Korea (Republic of)'s Constitution of 1948 with Amendment through 1987*. (Online).

สตรีสามารถลงสู่การเลือกตั้งได้ แต่ในความเป็นจริงสังคมเกาหลีใต้ยังไม่เปิดกว้างสำหรับสตรี เนื่องจากเกาหลีใต้ได้เข้าสู่ช่วงสงครามเย็นและสงครามกับเกาหลีเหนือ ทำให้รัฐบาลเกาหลีใต้มีความพยายามในการใช้ลัทธิขงจื้อเพื่อสร้างความรู้สึกราชาตินิยมในหมู่ประชาชนเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และเน้นบทบาททางสังคมโดยเฉพาะผู้ชายที่มีหน้าที่ปกป้องประเทศ และผู้หญิงที่มีหน้าที่สนับสนุนผู้ชายในการทำสงคราม ถึงแม้จะมีการออกกฎหมายที่กำหนดให้พลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติสังคมเกาหลียังคงมีการแบ่งแยกทางเพศและการเลือกปฏิบัติในสังคม

หลังการก่อตั้งประเทศ เกาหลีใต้เป็นประเทศยากจนเนื่องจากต้องเผชิญกับภาวะสงครามกับเกาหลีเหนือ (ค.ศ. 1950 – 1953) ทำให้ตั้งแต่ทศวรรษ 1960 รัฐบาลเกาหลีใต้เริ่มพัฒนาเศรษฐกิจ และเริ่มการผลิตสินค้าประเภทอุตสาหกรรมเบา เช่น เสื้อผ้า วิกผม รองเท้า สตรีเริ่มออกสู่การทำงานนอกบ้านโดยเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1970 เกาหลีใต้ได้เริ่มขยายการผลิตไปสู่อุตสาหกรรมหนักและเคมี เช่น เหล็กกล้า เครื่องจักร อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ การสร้างเรือ และปิโตรเคมี ต่อมาในทศวรรษที่ 1980 มีการขยายอุตสาหกรรมที่มีอยู่ให้เติบโตมากขึ้น และสนับสนุนการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมไฮเทค เช่น สารกึ่งตัวนำ เคมีภัณฑ์ ซึ่งความพยายามของเกาหลีใต้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำให้เพียง 15 ปี หลังการเริ่มใช้นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ รายได้ประชาชาติต่อคนของชาวเกาหลีใต้เพิ่มขึ้นถึง 10 เท่า¹⁷

การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดดของเกาหลีใต้ส่งผลให้สังคมของเกาหลีพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น รวมไปถึงการพัฒนาทางการศึกษา ที่ในช่วงต้นของทศวรรษที่ 1960 การศึกษาระดับประถมศึกษาได้ถูกกำหนดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ส่งผลให้ประชากรในเกาหลีใต้ไม่ว่าชายหรือหญิงมีโอกาที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน¹⁸ และจากการพัฒนาทางสังคมนี้ส่งผลให้สถานะทางสังคมของผู้หญิงเกาหลีเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากแต่เดิมที่ผู้หญิงถูกกำหนดให้มีบทบาทเพียงในบ้าน ก็เริ่มมีผู้หญิงที่ออกมามีบทบาทนอกบ้านมากขึ้นโดยการออกมาทำงานเพื่อหารายได้ให้ครอบครัว ในทศวรรษที่ 1970 มีอัตราแรงงานผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมเบาสูงถึงร้อยละ 70¹⁹ การที่ผู้หญิงออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้นนั้น

¹⁷ มุน ฮวีซัง. (2560). *แรงขับเคลื่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจของสาธารณรัฐเกาหลี*. แปลโดย กมล บุษบรรณ. หน้า 17.

¹⁸ วิลลาซีนี พนานครทรัพย์. (2560). *เล่มเดิม*. หน้า 327.

¹⁹ มุน ฮยอนอา. (2560). *เล่มเดิม*. หน้า 64.

ทำให้ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 มีการปรับกฎหมายเพื่อให้สิทธิแก่ผู้หญิงมากขึ้น หากแต่ในทางปฏิบัติสถานะและบทบาทของสตรียังคงถูกจำกัดอยู่เช่นเดิม ผู้หญิงต้องเผชิญกับการกีดกันในตลาดแรงงาน การล่วงละเมิดในที่ทำงาน และไม่ได้มีโอกาสในการเข้าถึงตำแหน่งงานระดับสูง รวมทั้งถูกคาดหวังให้ต้องรับภาระหน้าที่ภายในบ้าน²⁰

ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศเป็นปัญหาสำคัญในสังคมเกาหลีใต้ เป็นอีกหนึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมที่ตั้งอยู่บนรากฐานของระบบแนวคิดชายเป็นใหญ่ ที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดในลัทธิขงจื้อ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้นำมาสู่การจัดตั้งองค์กรเพื่อสิทธิสตรีเกาหลีขึ้นเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียกร้องสิทธิ และยกสถานะภาพของสตรีให้เท่าเทียมกับเพศชายในทางเศรษฐกิจ²¹ ในทศวรรษที่ 1980 การเคลื่อนไหวของสตรีเกาหลีได้รับอิทธิพลจากภายนอก เช่น กระแสสิทธิมนุษยชน สิทธิสตรีในระดับสากล ที่กระแสสตรีนิยมจากแนวคิดฝั่งตะวันตกขยายตัวอย่างรวดเร็วในระดับสากล ความกดดันจากนานาชาติเกี่ยวกับประเด็นความเท่าเทียมทางเพศภายหลังการประกาศเป็น “ทศวรรษของผู้หญิง” โดยองค์การสหประชาชาติ เมื่อประกอบกับบริบทภายในสังคมเกาหลีใต้ที่มีกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยซึ่งมาพร้อมประเด็นความเท่าเทียม ทำให้การเคลื่อนไหวของสตรีได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชนชาวเกาหลีใต้ และการเรียกร้องสิทธิสตรีได้เริ่มเข้าไปสู่ภาคการเมืองมากขึ้นในทศวรรษที่ 1990²² ถึงแม้จะมีการให้ความสำคัญกับผู้หญิงจากภาครัฐมากขึ้น เช่น การสนับสนุนบทบาทของผู้หญิงในโครงการเซมาอ็อลอุยง ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลมุ่งเน้นการพัฒนาในพื้นที่ชนบทผ่านตัวแทนที่เป็นสตรีในชุมชน ที่ทำให้สตรีได้เข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น²³ แต่ด้วยค่านิยมทางสังคมที่ยังให้ความสำคัญแก่ผู้ชายมากกว่าผู้หญิงนั้น ทำให้ผู้หญิงในเกาหลีใต้ยังต้องเผชิญกับการแบ่งแยกทางสังคม การถูกจำกัดโอกาสทางสังคมในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเติบโตในหน้าที่การงานที่ในบางครั้งบางตำแหน่งจะมีไว้สำหรับผู้ชายเท่านั้น รวมไปถึงการ

²⁰วิลลาซีนี พนานครทรัพย์. (2560) . เด่มเดิม. หน้า 330 - 331.

²¹อรพรรณ จันทร์เทา. (2557). บทบาทองค์กรเพื่อสิทธิสตรีเกาหลีกับการยกสถานะภาพทางด้านเศรษฐกิจของสตรีเกาหลี. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. 10(1). 123 - 157

²²Kim Kyounghee. (2002). A Frame Analysis of Woman's Policies of Korean Government and Woman's Movement in 1980s and 1990s. *Korea Journal*, 42(2), 5 - 36.

²³พิชยาภา ดีทองกลาง. (2558). บทบาทของ ภาครัฐบาลเกาหลีใต้ในการสนับสนุนสถานะสตรีผ่านโครงการเซมาอ็อลอุยง (South Korean Government's Roles In Supporting Women's Status Through The Saemaul Undong Project). หน้า 29.

ถูกกดขี่จากความคิดชายเป็นใหญ่ในสังคม ส่งผลให้ผู้หญิงเกาหลียังคงต้องผลักดันตนเองให้ลุกขึ้นมาต่อสู้กับค่านิยมเหล่านี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความเท่าเทียมทางมนุษยชนเช่นเดียวกับผู้ชาย

ปัจจุบันเกาหลีใต้มีกฎหมายส่งเสริมด้านโอกาสและความเท่าเทียมทางเพศที่เอื้อแก่สตรีมากขึ้น มีโควตาสำหรับสตรีที่มีความสามารถให้เข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐ และใน ค.ศ. 2013 เกาหลีใต้ได้มีประธานาธิบดีหญิงคนแรกขึ้นสู่ตำแหน่ง คือ ปาร์คเก็นเฮ (Park Geun-hye; ค.ศ. 2013 - 2017) ซึ่งการที่สตรีได้ดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศเป็นครั้งแรกนี้ถือเป็นสัญญาณที่ดีเรื่องความเท่าเทียมทางเพศของเกาหลีใต้ที่เป็นสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำทางเพศสูง เพราะแม้ว่าเกาหลีใต้จะเป็นประเทศพัฒนาแล้ว แต่ค่านิยมที่เน้นชายเป็นใหญ่ยังคงทำให้สังคมมีมุมมองในแง่ลบต่อการเข้ามามีบทบาทในสังคมและการเมืองของสตรี ทำให้ที่ผ่านมาแม้สตรีจะมีโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ความสนใจที่ได้รับต่อการปฏิบัติงานก็ยังไม่เท่ากับผู้ชาย ซึ่งเป็นที่น่าสนใจสำหรับประเทศเกาหลีใต้ที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นประเทศศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออก แต่ค่านิยมทางสังคมเดิมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อยังคงมีอยู่อย่างเหนียวแน่น

งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาถึงอิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่ส่งผลต่อสถานะสตรีในเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1948 - 2013 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เกาหลีใต้มีการพัฒนาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จนสามารถก้าวขึ้นเป็นประเทศศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมในเอเชียได้อย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันค่านิยมเดิมทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อยังคงฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตและค่านิยมของชาวเกาหลี จนถึงปัจจุบัน โดยจะวิเคราะห์และตอบคำถามว่าทำไมเกาหลีใต้ที่เป็นสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ประชากรมีการศึกษาสูง แต่ยังมีค่านิยมชายเป็นใหญ่ ซึ่งลักษณะเชิงอำนาจทางเพศนี้ขัดกับการสร้างความทันสมัยแบบสากล คือ การยอมรับสิทธิสตรีในฐานะสิทธิมนุษยชน การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์นี้ จะทำให้องค์ความรู้ในเรื่องสังคมเกาหลีใต้สมัยใหม่มีความครบถ้วน และชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.2 คำถามการวิจัย

ทำไมในสังคมของเกาหลีใต้ซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นประเทศอุตสาหกรรมประเทศหนึ่งในเอเชีย จึงมีประเด็นในเรื่องสิทธิสตรีอยู่บ่อยครั้ง ค่านิยมทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยลัทธิขงจื้อมีอิทธิพลต่อบทบาทและสถานะทางสังคมของสตรีในเกาหลีใต้ได้อย่างไร มีปัจจัยอื่น ๆ มากกระทบต่อค่านิยมเดิมตามลัทธิขงจื้อหรือไม่ และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อบทบาทและสถานะสตรีในสังคมเกาหลีอย่างไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของลัทธิขงจื้อต่อสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1948 – 2013
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1948 – 2013

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้เข้าใจถึงอิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่ส่งผลต่อสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1948 – 2013
2. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1948 – 2013
3. เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์สังคมเกาหลี และเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของประเทศเกาหลีมากยิ่งขึ้น

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ปฏิญานิพนธ์เล่มนี้เน้นศึกษาถึงอิทธิพลของแนวความคิดลัทธิขงจื้อ ที่ส่งผลต่อสถานะทางสังคมของสตรีในเกาหลีใต้ โดยศึกษาในช่วง ค.ศ. 1948 - ค.ศ. 2013 โดย ค.ศ. 1948 เป็นปีที่เกาหลีใต้สถาปนาสาธารณรัฐเกาหลี หรือ เกาหลีใต้ขึ้น และจบการศึกษาที่ ค.ศ. 2013 ซึ่งเป็นปีที่เกาหลีใต้มีสตรีขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นคนแรก

1.6 วิธีการศึกษาวิจัย

ปฏิญานิพนธ์เล่มนี้ใช้วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ด้วยการค้นคว้าด้านเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) โดยใช้เอกสารชั้นรองทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ได้แก่ งานวิจัย ปฏิญานิพนธ์ สารนิพนธ์ หนังสือ บทความ ที่มีความเกี่ยวข้อง และใช้เอกสารภาษาเกาหลีที่สืบค้นผ่านฐานข้อมูลออนไลน์ เช่น หนังสือพิมพ์ บทความ และวรรณกรรม กระทำในเวปบอร์ด เพื่อศึกษาข้อมูลในมุมมองของชาวเกาหลี และนำเสนอข้อมูลเหล่านี้ด้วยการวิเคราะห์ตีความในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปกกรณ์ ลิมปนูสรณ์. (2524). **ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจูซี**. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. งานวิจัยนี้ศึกษาถึงทัศนะ

เกี่ยวกับปรัชญามนุษย์ของจูซี นักปราชญ์คนสำคัญของลัทธิขงจื้อใหม่ โดยศึกษาเปรียบเทียบทัศนะของจูซีและทัศนะของลัทธิขงจื้อโบราณในแง่ของที่มาและธรรมชาติของมนุษย์ ทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างลัทธิขงจื้อโบราณ และลัทธิขงจื้อใหม่ของจูซีที่มีอิทธิพลต่อสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงจนถึงปัจจุบัน

แดเนี่ยล ทิวดอร์. (2560). **มหัศจรรย์เกาหลี จากเก้าถ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม [Korea The Impossible Country]** (ฐิติพงษ์ เหลืองอรุณเลิศ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส์. หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงเรื่องราวโดยรวมของประเทศเกาหลีใต้ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อลักษณะนิสัยของคนเกาหลี ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ลัทธิขงจื้อ ความเชื่อเรื่องมูชุกอิน หรือคนทรงเจ้า ที่มีการหลอมรวมของความคิดต่าง ๆ เหล่านี้ และส่งผลต่อลักษณะนิสัยของคนเกาหลีในปัจจุบัน

คีซูอิน. (2559). **ค่านิยมของชาวเกาหลีใต้** (พรรณิภา ซอง, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หนังสือเล่มนี้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของชาวเกาหลีใต้ โดยศึกษาผ่านทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของ Inglehart และทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงประชากรในระยะที่ 2 (The Second demographic transition theory) เข้ามาอธิบายพร้อมประกอบกับข้อมูลทางสถิติ ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมของชาวเกาหลีใต้ที่มีการปรับตัวเข้าสู่สังคมโลกมากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถละทิ้งค่านิยมเดิมของสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อได้อย่างสิ้นเชิง

มุน ฮยอนอา. (2560). **การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจเกาหลี และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวเกาหลี** (พรรณิภา ซอง, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หนังสือเล่มนี้ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเกาหลี โดยมองผ่านสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม สมาชิกของครอบครัวที่เป็นประชาชนในสังคมซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระบบทางสังคมและเศรษฐกิจ เริ่มตั้งแต่ช่วงต้นที่สถาบันครอบครัวผูกพันกับลัทธิขงจื้อ จนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สถาบันครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคม

ปุนชิตา แสนพิทักษ์. (2561). **การเปลี่ยนแปลงของสถานภาพสตรีในประวัติศาสตร์เกาหลีในสมัยโชซอน**. สืบค้น 2 พฤษภาคม 2563, จาก <https://www.academia.edu/40419039> บทความนี้ศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีในสมัยราชวงศ์โชซอน (ค.ศ. 1392 - 1910) ซึ่งลัทธิขงจื้อมีบทบาทสำคัญในการกำหนดสถานภาพของสตรี บทบาทและสถานภาพในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านครอบครัว การคาดหวังจากสังคมให้เป็น

ลูก เป็นภรรยา และเป็นแม่ที่ดี โดยผู้ศึกษาได้มุ่งศึกษาในประเด็นเพศสภาพของสตรีโดยนำแนวคิดเรื่องความเป็นเพศและเพศภาพมาใช้ในการอธิบายเพื่อให้ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

อรพรรณ จันทร์เทา. (2557). บทบาทขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีเกาหลีกับการยกสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจของสตรีเกาหลี. **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**. 10(1). 123-157. บทความนี้ศึกษาบทบาทขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีเกาหลีที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียกร้องสิทธิและยกสถานภาพของสตรีให้เท่าเทียมกับเพศชายในทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องการบัญญัติและแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น การแก้ไขกฎหมายให้เกิดความเท่าเทียมกันในการจ้างงานระหว่างเพศชายและหญิง การบัญญัติกฎหมายห้ามใช้ความรุนแรงทางเพศ การบัญญัติกฎหมายห้ามล่วงละเมิดทางเพศในสถานประกอบการ เป็นต้น

Kim Kyounghee. (2002). A Frame Analysis of Woman's Policies of Korean Government and Woman's Movement in 1980s and 1990s. *Korea Journal*, 42(2), 5 - 36. บทความนี้ศึกษานโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงของรัฐบาลเกาหลีและการเคลื่อนไหวของสตรีในทศวรรษที่ 1980 และทศวรรษที่ 1990 โดยวิเคราะห์ผ่านการเคลื่อนไหวในภาคการเมือง โดยในช่วงทศวรรษที่ 1980 การเคลื่อนไหวส่วนใหญ่จะอยู่ในหมู่ประชาชน ก่อนที่ในทศวรรษที่ 1990 การเคลื่อนไหวจะเริ่มเข้าสู่ภาครัฐบาลมากขึ้น เนื่องจากมีผู้ที่เคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของสตรีหลายคนเริ่มเข้าทำงานในภาครัฐบาล ทำให้คนเหล่านี้มีความพยายามในการผลักดันนโยบายเพื่อสิทธิของสตรี เช่น นโยบายการจ้างงาน การคุ้มครองการคลอดบุตร และประเด็นต่าง ๆ ทางสิทธิมนุษยชนของสตรี เพื่อสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศในทางนิตินัยมากยิ่งขึ้น

พิชยาภา ดีทองกลาง. (2558). **บทบาทของภาครัฐบาลเกาหลีใต้ในการสนับสนุนสถานะสตรีผ่านโครงการเซมาอึลอุנדง (South Korean Government's Roles In Supporting Women's Status Through The Saemaul Undong Project)**. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกาหลีศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. ศึกษาถึงบทบาทของโครงการเซมาอึลอุנדงในฐานะที่เป็นโครงการในการพัฒนาพื้นที่ชนบทของเกาหลี โดยวิเคราะห์บทบาทของโครงการในการส่งเสริมสถานะและบทบาทของผู้หญิงในพื้นที่ชนบทของเกาหลีให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมในสังคมเกาหลีมากขึ้นจากเดิมที่ผู้หญิงส่วนใหญ่จะมีบทบาทเพียงในครอบครัว จุดเริ่มต้นของโครงการเซมาอึลอุנדงที่มาจากกลุ่มสมาคมสตรีหมู่บ้านโอริยูที่มีการจัดโครงการเพื่อพัฒนาภายในหมู่บ้านของตน เมื่อรัฐบาลเห็นว่าการดำเนินการของกลุ่มสมาคมสตรีมีความสอดคล้องต่อนโยบายของรัฐ จึงได้ให้การสนับสนุนโครงการและขยายเป็นโครงการของรัฐพร้อมทั้งก่อตั้งสถาบัน

ฝึกอบรมผู้นำสตรีสำหรับพัฒนาหมู่บ้านของตนเองขึ้น เพื่อให้แนวทางในการพัฒนาชนบทเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับสตรีศึกษาในสังคมเกาหลีในภาษาไทยนั้นจะเน้นวิเคราะห์ถึงนโยบายทางการเมืองที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานะสตรีเป็นหลัก แต่การวิเคราะห์ถึงบริบททางสังคมและการวิเคราะห์มาถึงสังคมในปัจจุบันยังมีอยู่น้อย ดังนั้น งานวิจัยเรื่อง *ลัทธิขงจื้อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1948 – 2013)* นี้ จะเน้นศึกษาถึงค่านิยมทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อว่ามีอิทธิพลต่อสถานะทางสังคมของสตรีในเกาหลีใต้สมัยใหม่อย่างไร เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์สังคมเกาหลี และสังคมเกาหลีร่วมสมัย และเป็นงานที่จะขยายองค์ความรู้ด้านเกาหลีศึกษาให้กว้างขวาง และมีประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น

1.8 แหล่งข้อมูล

1. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. สำนักงานวิทยทรัพยากร (หอสมุดกลาง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง
5. วรรณกรรม
6. แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

บทที่ 2

ลัทธิขงจื๊อกับสังคมเกาหลี

ลัทธิขงจื๊อเป็นปรัชญาและระบบจริยธรรมที่มีอิทธิพลต่อประเทศในเอเชียตะวันออกมาอย่างยาวนาน โดยมีจุดเริ่มต้นอยู่ที่ประเทศจีนก่อนที่ขยายอิทธิพลไปสู่ดินแดนโดยรอบ ประเทศเกาหลีที่มีพรมแดนติดกับประเทศจีนรับอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อเข้ามาตั้งแต่ในช่วงปลายราชวงศ์โครยอ (ค.ศ. 918 - 1392) ซึ่งเป็นช่วงที่พุทธศาสนาที่มีอิทธิพลอยู่เริ่มเสื่อมลง และมีอิทธิพลสูงสุดในสมัยราชวงศ์โชซอน (ค.ศ. 1392 - 1910) เมื่อกลุ่มผู้ปกครองของโชซอนได้นำลัทธิขงจื๊อเข้ามาเป็นแนวทางในการจัดระเบียบการเมืองการปกครองและจัดระเบียบทางสังคม ส่งผลให้สังคมในสมัยโชซอนมีลักษณะของการแบ่งแยกทางชนชั้นและการแบ่งแยกระหว่างเพศชายและเพศหญิงอย่างชัดเจน สถานะทางสังคมของผู้หญิงโชซอนถูกกำหนดไว้ด้วยกรอบของลัทธิขงจื๊อ ค่านิยมทางสังคมที่มีลักษณะแบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) หรือ ชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้สตรีถูกลดบทบาทและคุณค่าในสังคม

บทนี้ศึกษาวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อที่ส่งผลต่อสังคมเกาหลีและสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีในสมัยโชซอน จนถึงช่วงที่เกาหลีถูกปกครองโดยจักรวรรดิญี่ปุ่น (ค.ศ. 1910 - 1945) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมเกาหลีเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเข้ามาของจักรวรรดิญี่ปุ่น

2.1 ลัทธิขงจื๊อกับการจัดระเบียบทางสังคม

ลัทธิขงจื๊อ กำเนิดขึ้นโดยนักปราชญ์คนสำคัญ คือ ขงจื๊อ (551 – 479 ก่อน ค.ศ.) ที่มีชีวิตอยู่ในยุคชุนชิว (771 – 481 ก่อน ค.ศ.) ในสมัยราชวงศ์โจวตะวันออก (771 – 221 ก่อน ค.ศ.) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองมีความวุ่นวาย แคว้นแคว้นและหัวเมืองต่างๆ ปกครองแบบรัฐอิสระ มีการทำศึกเพื่อแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน ทำให้ขงจื๊อซึ่งมีชีวิตอยู่ในสมัยนั้นมีความมุ่งหวังในการสร้างสังคมที่สงบสุข คำสอนของขงจื๊อเน้นการปฏิบัติตนตามหน้าที่และการวางตัวให้ถูกต้องเพื่อผลแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขของหมู่มนุษย์ในสังคม จึงเน้นในเรื่องของมารยาท จารีตและประเพณี ตลอดจนหลักของการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นหลัก ซึ่งต่างจากคำสอนของปรัชญาอื่น เช่น เต๋าที่เน้นเรื่องความสันโดษเป็นที่ตั้ง มุ่งแสวงหาสัจจะของวิเวกธรรมในที่ซึ่งไม่วุ่นวาย

และพุทธศาสนา ที่เน้นในเรื่องของการหาวิธีทางเพื่อหลุดพ้นจากทุกข์¹ โดยจริยธรรมของปรัชญาขงจื้อแบ่งออกเป็น จริยธรรมของปัจเจกบุคคล และจริยธรรมทางสังคม

2.1.1 จริยธรรมของปัจเจกบุคคล

จริยธรรมของปัจเจกบุคคล หมายถึง จริยธรรมที่แต่ละบุคคลในสังคมพึงปฏิบัติประกอบไปด้วย

อี (ความชอบธรรม) หมายถึง สิ่งที่ดีควรจะเป็นหรือความถูกต้องเหมาะสม ผู้คนในสังคมต่างมีหน้าที่ของตนเอง การกระทำในสิ่งที่ตนเองควรกระทำ คือความชอบธรรม หากเป็นการกระทำโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง การกระทำของบุคคลนั้นจะไม่ได้ถือว่าเป็นความชอบธรรม

เหริน (มนุษยธรรม) หมายถึง ความเมตตา หรือการรู้จักรักผู้อื่น ผู้คนในสังคมมีหน้าที่ที่ต้องทำตามฐานะและตำแหน่งในความรับผิดชอบของตน แต่หน้าที่ที่สำคัญในฐานะมนุษย์คือการมีความรักความเมตตาต่อผู้อื่น บุคคลที่มีความรักในผู้อื่นอย่างแท้จริงเท่านั้นจึงจะปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์

จง (ความรู้สึกลึกซึ้ง) หมายถึง การรู้จักผิดชอบต่อผู้อื่น หลักการคือ “จงปฏิบัติต่อผู้อื่นให้เหมือนกับที่ท่านต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อท่าน” ซึ่งพบได้ยากในช่วงที่คุณธรรมในสังคมตกต่ำ มนุษย์สนใจแต่ผลประโยชน์ของตนโดยไม่สนใจและรับผิดชอบต่อผู้อื่น

สู่ (ความเห็นแก่ผู้อื่น) หมายถึง การเห็นแก่ผู้อื่น เป็นการสร้างความผูกพันระหว่างมนุษย์ด้วยการรู้จักเห็นแก่ผู้อื่น มีหลักสำคัญคือ “อย่าปฏิบัติต่อผู้อื่น ในสิ่งที่ไม่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนเอง”

หลี่ (การรู้จักจารีตประเพณี) เป็นวิชาแรกที่ขงจื้อใช้ในการสอนลูกศิษย์ หลี่ในความหมายของขงจื้อ หมายถึง การปฏิบัติตนเพื่อความสำเร็จในการเป็นมนุษย์ที่มีเหตุผลทางคุณธรรมและจริยธรรม

ฉื่อ (ความละเอียด) หมายถึง ความละเอียดในสิ่งที่ทำไปแล้วและสิ่งที่กำลังจะกระทำ ขงจื้อไม่สนับสนุนการใช้กฎหมายอาญาลงโทษพลเมือง แต่สนับสนุนการนำหลักทางศีลธรรมมาใช้เพื่อกล่อมเกลาจิตใจให้เกิดความละเอียดต่อการทำความชั่ว ซึ่งจะเหมาะสมในระยะยาว²

¹ปกรณัม ลิมปนูสตรณ. (2524). *ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจู่ซี*. หน้า 1.

²สุวัฒน์ ทาสุนทร. (2559). *ความคิดของขงจื้อเพื่อสังคมที่เป็นสุข*. วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์. 35(1). หน้า 65 – 88.

หมิง (บัญญัติแห่งสวรรค์) หมายถึง ผลของการกระทำเป็นหน้าที่ของสวรรค์ ให้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างสุดความสามารถ โดยไม่ต้องคิดถึงผลที่จะได้รับจากสิ่งนั้น ๆ หากทำหน้าที่อย่างสุดความสามารถแล้วแต่ผลลัพธ์ออกมาไม่ดี ถือเป็นบัญญัติของสวรรค์ซึ่งเป็นอำนาจที่อยู่เหนือการควบคุม³

2.1.2 จริยธรรมทางสังคม

ขงจื๊อมองว่าสังคมที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์คือสังคมที่มี อี้ หรือ ความชอบธรรม การจะสร้างสังคมที่มีความชอบธรรมได้นั้นควรเริ่มจากหน่วยเล็กที่สุดของสังคม คือ ครอบครัว ขงจื๊อเชื่อว่าหากสามารถสร้างครอบครัวให้มั่นคง มีความสุข มีความชอบธรรมได้แล้วนั้น สังคมโดยรวมจะมีความสงบสุขตามไปด้วย ขงจื๊อกำหนดความสัมพันธ์ในสังคมออกเป็น 5 ประการ หรือที่เรียกว่า “ความสัมพันธ์ทั้ง 5” ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง โดยผู้ปกครองควรมีความเมตตา กรุณา ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองควรให้ความเคารพ เชื้อพียง

ความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตรธิดา โดยบิดามารดาควรมีความรักความเมตตา และบุตรธิดาควรมีความกตัญญู

ความสัมพันธ์ของพี่กับน้อง โดยพี่ควรมีความสุภาพอ่อนโยน น้องควรมีความอ่อนน้อมและให้ความเคารพนับถือ

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา โดยสามีควรมีความประพฤติที่ถูกต้อง ภรรยาควรมีความซื่อตรงและรักดี

ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ควรมีความซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน

หลักจริยธรรมของขงจื๊อนี้กำหนดขึ้นมาเพื่อสร้างสังคมที่สงบสุข และเป็นไปตามทำนองคลองธรรม แนวความคิดของขงจื๊อได้รับความนิยมนอย่างสูงในสมัยราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty : 206 ปี ก่อนคริสต์ศักราช – ค.ศ. 220) จักรพรรดิอู่ตี้ หรือ ฮั่นอู่ตี้ (157 – 87 ปี ก่อนคริสต์ศักราช) ได้นำลัทธิขงจื๊อมาเป็นแนวความคิดหลักในการปกครองและการจัดระเบียบทางสังคม มีกฎเกณฑ์ที่ค่อนข้างเคร่งครัด ไม่ยืดหยุ่น ก่อนที่ลัทธิขงจื๊อจะเริ่มเสื่อมลงพร้อม ๆ กับการล่มสลายของราชวงศ์ฮั่น หลังสมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นต้นมาลัทธิขงจื๊อได้เสื่อมลงตามลำดับโดยประชาชนหันไปสนใจลัทธิเต๋าและพุทธศาสนาแทน ทำให้ในช่วงเวลาที่เป็นยุคเสื่อมของลัทธิขงจื๊อนี้มีผู้พยายามฟื้นฟูคำสอนของขงจื๊ออยู่เสมอ และนำมาสู่กระบวนการศึกษาและตีความคำสอนของขงจื๊อ โดยนำความรู้ทางปรัชญาของลัทธิเต๋าและพุทธศาสนาเข้ามาอธิบายคำสอนของขงจื๊อให้มีความเป็นวิทยาศาสตร์ สามารถเข้าถึงและจับต้องได้มากขึ้น มีนักปราชญ์คนสำคัญ

³ทวีวัฒน์ ปุณฺชกรวิวัฒน์. (2545). *ศาสนาและปรัชญาในจีน ทิเบต และญี่ปุ่น*. หน้า 47 - 52.

เช่น หานอวี่ (ค.ศ. 768 – 824) และหลี่เอ้า (ค.ศ. 789 - 841) นักปราชญ์ในสมัยราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618 - 907) โจวตุนอี่ (ค.ศ. 1017 - 1073)⁴ และจู่ซี (ค.ศ. 1130 - 1200) นักปราชญ์คนสำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960 - 1279) ที่สามารถฟื้นฟูลัทธิขงจื๊อให้กลับมารุ่งเรืองและกลายมาเป็นอุดมการณ์หลักของรัฐอีกครั้ง หรือที่เรียกว่า ลัทธิขงจื๊อใหม่ (Neo - Confucianism) จู่ซีเขียนตำราอธิบายคำสอนของขงจื๊อและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ โดยรวบรวมเอาจุดเด่นในหลักการของนักปราชญ์สมัยก่อนหน้ามาจัดให้เป็นระบบ เพื่อให้ปรัชญาขงจื๊อมีความสมบูรณ์ทางเนื้อหาและสามารถเข้ากับบริบททางสังคมจนสามารถขยายอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อออกไปได้อย่างกว้างขวาง ตำราเล่มสำคัญของจู่ซี ได้แก่ หลุนอวี่ (ประมวลคำสอนของขงจื๊อ) เมิ่งจื๊อ (ตำราศึกษาแนวปรัชญาขงจื๊อ โดยเมิ่งจื๊อ ให้ความสำคัญกับความสุขและการกินดีอยู่ดีของประชาชน) ต้าเสี่ยว (ตำราแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาและการเมือง) และจงหยง (ตำราแนวการปฏิบัติตนของกษัตริย์จนถึงสามัญชน) ที่ต่อมาได้กลายมาเป็นตำราหลักในการสอบเข้ารับราชการของจีน⁵ และตำราพิธีกรรมครอบครัว (Family Rites of Zui Xi) ที่มีอิทธิพลต่อสังคมจีนเป็นอย่างมาก

ประเทศเกาหลีซึ่งมีอาณาเขตติดกับประเทศจีน ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื๊อด้วยเช่นกัน โดยลัทธิขงจื๊อได้เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนเกาหลีอย่างเข้มข้นในสมัยราชวงศ์โชซอน (ค.ศ. 1392 - 1910) พระเจ้าแทโจ กษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์โชซอน (ค.ศ. 1392 - ค.ศ. 1398) ได้เปิดรับวัฒนธรรมจากจีน รวมไปถึงการนำลัทธิขงจื๊อเข้ามาใช้ในการสร้างระบบการเมือง การปกครอง และการจัดระเบียบทางสังคม กลุ่มข้าราชการบัณฑิตลัทธิขงจื๊อใหม่ที่มีส่วนสนับสนุนพระเจ้าแทโจในการยึดอำนาจต่างได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกลุ่มผู้จงรักภักดีที่ทรงคุณธรรม และตั้งสถานขุนนางที่มีสมาชิกประกอบด้วยกลุ่มคนเหล่านี้ให้เป็นสถานที่มีอำนาจในการเมืองการปกครองสูงสุด โดยสถานขุนนางได้ออกพระราชบัญญัติตามคติของขงจื๊อเพื่อใช้ในการปกครอง รวมถึงกฎหมาย ส่งผลให้ลัทธิขงจื๊อเข้ามามีบทบาทต่อเกาหลีเป็นอย่างมาก ทั้งในการด้านการเมืองและสังคม เช่น การกำหนดระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม การแบ่งบทบาทหน้าที่ตามสถานะและชนชั้นในสังคม รวมไปถึงการกำหนดกฎในการสืบวงศ์ตระกูล

เกาหลีรับลัทธิขงจื๊อเข้ามาในรูปแบบเฉพาะของตน โดยเน้นถึงระเบียบและพิธีกรรมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากตำราพิธีกรรมครอบครัวของจู่ซี หรือ Zhuzi Jiali (Family Rites of Zui Xi) ซึ่งเป็นตำราที่อธิบายถึงการประพฤติตนที่เหมาะสม และจริยธรรมในครอบครัวและสังคมตามหลักปรัชญาของขงจื๊อ ตลอดจนระเบียบแบบแผนของพิธีกรรม

⁴ปกรณัม ลิมปุนสุรณัม. (2524). เล่มเดิม. หน้า 10 - 13.

⁵เผิงอิวหลัน. (2553). ปรัชญาจีน จากขงจื๊อถึงเหมาเจ๋อตง. หน้า 236 - 237.

ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต เช่น พิธีสวมกวางเมื่อบรรลุนิติภาวะ พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ และพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษ⁶ นอกจากนี้ ยังอธิบายถึงกฎการสร้าง เฝ้าพันธุ์และกฎการแบ่งแยกในสังคม ซึ่งกฎการสร้างเฝ้าพันธุ์ คือ กฎของการสืบเชื้อสายของตระกูล กำหนดให้ลูกชายคนโตของจากภรรยาคนแรกที่ได้รับการสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เป็นผู้มืสิทธิในการสืบทอดวงศ์ตระกูลเป็นลำดับแรก ในขณะที่ลูกสาวจะไม่มีสิทธิในการสืบทอดวงศ์ตระกูล และกฎการแบ่งแยกในสังคม เป็นการแบ่งแยกและกำหนดบทบาทหน้าที่ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ลูกชายและลูกสาว หรือแม้กระทั่งการแบ่งแยกระหว่างลูกของภรรยาคนแรกและภรรยาของคนต่อ ๆ มา⁷

คำสอนของลัทธิขงจื้อจะให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวเป็นหลัก และมองว่าสังคมโดยรวมเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างจะมีความสัมพันธ์ต่อกัน และกัน โดยมีกฎที่เรียกว่า “ซัมกัง โอริยุน” (Samgang-Oryun: 삼강오륜) หรือ กฎระเบียบ 3 จริยธรรม 5 เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคล กฎระเบียบ 3 คือ กฎ 3 ข้อที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ ได้แก่ สิทธิอำนาจของผู้ปกครองที่อยู่เหนือผู้ใต้ปกครอง สิทธิอำนาจของบิดาที่อยู่เหนือบุตร และสิทธิอำนาจของสามีที่อยู่เหนือภรรยา จริยธรรม 5 คือ หลักความสัมพันธ์ 5 ประการ ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลในสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์ของสามีและภรรยา ความสัมพันธ์ของพี่กับน้อง หรืออีกนัยหนึ่งคือความสัมพันธ์ของผู้ที่อาวุโสและอ่อนอาวุโสกว่า และความสัมพันธ์ระหว่างมิตรสหาย ทำให้ระบบความสัมพันธ์ภายในสังคมเกาหลีที่วางอยู่บนรากฐานของลัทธิขงจื้อเป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่สร้างความไม่เท่าเทียมในด้านของสถานภาพ เพศ และอายุ⁸

การที่เกาหลีรับแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อเข้ามาเป็นแนวทางในการจัดระเบียบสังคม ไม่ว่าจะเป็กฎการสร้างเฝ้าพันธุ์ หรือระบบความสัมพันธ์ในสังคม ส่งผลให้สังคมเกาหลีเกิดความแบ่งแยกทั้งในด้านสถานะ บทบาทหน้าที่ และสิทธิระหว่างเพศชายและหญิงอย่างชัดเจน และความแตกต่างระหว่างเพศนี้ได้ส่งเสริมให้สังคมเกาหลีมีลักษณะ

⁶ Jeon BongHee. (2016). *A Cultural History of the Korean House*. p 53.

⁷ มุน ฮยอนนา. (2560). *การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจเกาหลีและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวเกาหลี*. หน้า 12 – 13.

⁸ วิลาลินี พนานครทรัพย์. (2560). *พลวัตของครอบครัวและบทบาทผู้หญิงในสังคมเกาหลีใต้*. หน้า 301 – 302.

แบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) หรือระบบสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ที่เพศชายเป็นผู้กุมอำนาจสูงสุดในสังคม สามารถควบคุมและกำหนดบทบาทของเพศหญิงให้เป็นไปตามค่านิยมและความต้องการของตน ส่งผลให้สถานะของผู้หญิงในเกาหลีถูกจำกัดและถูกลดบทบาทลงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในสมัยโชซอนที่กลุ่มผู้นำได้รับลัทธิขงจื้อเข้ามาเป็นอุดมการณ์ของรัฐ ทำให้ลัทธิขงจื้อเข้ามามีอิทธิพลต่อเกาหลีทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสังคม บรรทัดฐานของลัทธิขงจื้อได้ถูกนำมาวางเป็นกรอบธรรมเนียมปฏิบัติทางสังคม และถูกปลูกฝังจนกลายเป็นประเพณีและค่านิยมที่ได้รับการสืบทอดและปฏิบัติต่อเรื่อยมา และยากที่จะแยกสิ่งเหล่านี้ออกจากชีวิตของผู้คนในเกาหลี

2.2 อิทธิพลของลัทธิขงจื้อในสมัยโชซอน

แนวคิดของขงจื้อมีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมเกาหลีสมัยโชซอน หลักความสัมพันธ์ 5 ประการที่ได้กล่าวไปข้างต้น ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมถูกกำหนดบทบาทและหน้าที่ตามกรอบของลัทธิขงจื้อ ในงานของวิลาลินี พนนานครทรัพย์ (2560) เรื่อง พลวัตของครอบครัวและบทบาทผู้หญิงในสังคมเกาหลีได้ ได้อ้างถึงงานของ Peterson (1983) ที่ได้แบ่งยุคสมัยของโชซอนในการรับลัทธิขงจื้อเข้ามาเป็น 4 ช่วงหลัก ๆ คือ 1) ช่วงของการเริ่มต้นยุคสมัยในปลายศตวรรษที่ 14 2) ช่วงของการนำแนวคิดของลัทธิขงจื้อเข้ามาใช้เป็นหลักการปกครองประเทศในช่วงศตวรรษที่ 15 3) ช่วงเวลาของการถกเถียงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระเบียบทางสังคมในศตวรรษที่ 16 และ 4) ช่วงเวลาที่แนวคิดของลัทธิขงจื้อได้แทรกซึมเข้าไปในหลายภาคส่วน⁹ ซึ่งในช่วงต้นปรัชญาของลัทธิขงจื้อมีการบังคับใช้เพียงแคในกลุ่มของชนชั้นยังบัน หรือชนชั้นสูงเท่านั้น ก่อนที่ในเวลาต่อมาหลักปรัชญาของขงจื้อจะถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย และแทรกซึมเข้าไปในทุกภาคส่วนของสังคม

2.2.1 ลัทธิขงจื้อกับโครงสร้างสังคมโชซอน

โครงสร้างของสังคมในสมัยโชซอนมีลักษณะของการแบ่งชนชั้นตามสถานะของผู้คนในสังคมที่เข้มงวด ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ชนชั้นหลัก ได้แก่ ยังบัน (Yangban : 양반) หรือ ชนชั้นสูง ประกอบด้วย เชื้อพระวงศ์ และราชตระกูลในราชสำนัก และขุนนางชั้นสูง ในชนชั้นยังบันแบ่งออกเป็นอีกสองกลุ่ม คือ มุนบัน (ข้าราชการพลเรือน) และ มุบัน (ข้าราชการทหาร) ชนชั้นยังบันเป็นชนชั้นสูงสุดในสังคม และมีอิทธิพลอย่างมากในการเมืองของโชซอน ชุงอิน (Chungin : 중인) หรือ ชนชั้นกลาง ส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการระดับกลาง เป็นกลุ่มชนชั้นที่ได้รับการฝึกฝนในวิชาชีพที่

⁹วิลาลินี พนนานครทรัพย์. (2560). *เล่มเดิม*. หน้า 300.

ต้องใช้เทคนิคและความชำนาญเฉพาะทาง เช่น แพทย์ ล่าม ดาราศาสตร์ บัญชี เสมียน ที่ทำงานธุรการในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่เป็นที่นิยมของชนชั้นยังบัน ซังมิน (상민) หรือสามัญชน และยางมิน (양민) หรือชาวนา สองชนชั้นนี้เป็นประชากรส่วนใหญ่ในสังคม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพ่อค้าและชาวนา และเป็นชนชั้นที่ต้องแบกรับภาระจากรัฐไม่ว่าจะเป็นการเก็บภาษี และการเกณฑ์แรงงาน ชอนมิน (Chonmin : 臣民) หรือ ชนชั้นล่าง ประกอบด้วยทาส นักโทษ และผู้มีอาชีพเป็นที่รังเกียจของสังคม เช่น คนฆ่าสัตว์ ก็แสง¹⁰ ร่างทรง เป็นต้น¹¹

สถานการณ์เหล่านี้จะติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด มีการสืบทอดผ่านตระกูลและสายเลือด โอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมเป็นไปได้น้อยมาก ถึงแม้การสอบเข้ารับราชการจะเป็นโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม แต่โอกาสในการสอบผ่านเป็นไปได้น้อยมากเพราะการศึกษาและการสอบเข้ารับราชการจำกัดอยู่ในหมู่ชนชั้นสูงและการจำกัดตำแหน่งในราชสำนักหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีไว้สำหรับชนชั้นยังบันเท่านั้น การแต่งงานข้ามชนชั้นเป็นสิ่งที่ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม โดยเฉพาะในกรณีผู้หญิงที่มีชนชั้นสูงกว่าผู้ชาย ชนชั้นยังบันจะแต่งงานกันภายในชนชั้นยังบันเท่านั้นเพื่อรักษาสถานะของตนเอง นอกจากการแบ่งชนชั้นตามสถานะทางสังคมแล้วนั้น ยังมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างเพศชายและเพศหญิง ค่านิยมทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นหลักและสังคมที่มีลักษณะแบบปิตาธิปไตย ส่งผลให้ชีวิตของผู้หญิงในสมัยโชซอนถูกควบคุมตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต ตามกฎหมายคยองกุกแทจอน (경국대전) ซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ในสมัยโชซอน มีการกำหนดกฎระเบียบ และการปฏิบัติตนของผู้หญิงไว้อย่างชัดเจน

2.2.2 สถานภาพของสตรีในสังคมและครอบครัว

โครงสร้างของครอบครัวในสมัยโชซอนมีกฎการสร้างเผ่าพันธุ์ กฎการแบ่งแยกและกฎระเบียบ 3 จริยธรรม 5 เป็นแก่นสำคัญ ทำให้ครอบครัวในสมัยโชซอนมีลักษณะของการให้ความสำคัญของการอยู่ใต้บังคับบัญชาตามลำดับตำแหน่งภายในครอบครัว สมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้ชายจะได้รับความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ปิตาและสามีจะเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด ลูกชายจะต้องอยู่ใต้อำนาจและเชื่อฟังบิดามารดา ผู้หญิงจะต้องเคารพเชื่อฟังต่อผู้ชายที่เป็นชาย

¹⁰ก็แสง หรือผู้หญิงที่อาชีพให้ความบันเทิงในเกาหลี คล้ายกับเกอิชาในญี่ปุ่น

¹¹ดาร์จัน ฐานดี. (2563). เกาหลีในยุคอาณาจักรโชซอน. (ออนไลน์)

รวมไปถึงผู้ที่มีสถานะต่ำกว่าต้องให้ความเคารพต่อผู้ที่มีสถานะสูงกว่า¹² กวซัมจงจีโด (삼중지도 : Samjeongjido) ที่ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายคยองกุกแทจอนซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ในสมัยโชซอน ที่บัญญัติถึงแนวปฏิบัติของสตรีในการดำรงชีวิต คือ ้วยเด็กให้เชื่อฟังและเคารพบิดาเมื่อเป็นภรรยาให้เชื่อฟังและเคารพสามี เมื่อแก่ชราให้ติดตามบุตรชาย เมื่อเทียบกับสมัยโครยอ (ค.ศ.918 - 1392) ซึ่งเป็นราชวงศ์ก่อนหน้าแล้วนั้น สถานะของสตรีมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่แยกลง ในสมัยโครยอผู้หญิงมีสิทธิในการสืบทอดวงศ์ตระกูลและมรดก และมีสิทธิในการเป็นหัวหน้าครอบครัว¹³ แต่เมื่อเข้าสู่สมัยโชซอน ในช่วงต้นที่ถึงแม้ผู้หญิงจะไม่มีสิทธิในการสืบทอดตระกูลแล้ว แต่ยังคงมีสิทธิในการรับมรดกจากบิดามารดา และถึงแม้จะแต่งงานออกเรือนไปแล้ว ก็ยังคงมีสิทธิในการรับมรดกไม่ต่างกับลูกคนอื่น ๆ หรือในกรณีที่สามีเสียชีวิต ภรรยามีสิทธิที่จะครอบครองสมบัติของสามี เนื่องจากผู้หญิงไม่สามารถแต่งงานใหม่ได้ การครอบครองสมบัติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ดำรงชีวิตต่อไป แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงปลายสมัยโชซอนที่ลัทธิขงจื้อได้ฝังรากลึกในสังคมเกาหลี ระบบการสืบทอดทางฝั่งบิดาได้เข้ามาครอบงำสังคมผ่านกฎการสร้างเผ่าพันธุ์ ส่งผลให้สตรีถูกลดบทบาทในครอบครัวและสังคม บุตรชายคนโตกลายเป็นบุคคลสำคัญในการสืบทอดสายตระกูลและได้รับสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินของครอบครัวมากกว่าบุตรชายคนอื่น ๆ บุตรสาวแทบจะไม่ได้ให้ความสำคัญในครอบครัว เนื่องจากเมื่อบุตรสาวแต่งงานออกไปแล้วจะไม่ถูกนับว่าเป็นสมาชิกในครอบครัวอีกต่อไป ทำให้บุตรสาวไม่มีสิทธิในการรับมรดกจากครอบครัวบิดามารดาของตน และการที่ในแต่ละครอบครัวมีผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด ทำให้สิทธิในการตัดสินใจและการดูแลปกครองสมาชิกคนอื่น ๆ ล้วนเป็นสิทธิ์ขาดของเพศชายทั้งสิ้น

ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้หญิงในสมัยโชซอนได้ก่อให้เกิดกฎระเบียบต่าง ๆ มากมายสำหรับผู้หญิงเพื่อให้ปฏิบัติตามคตินิยมของขงจื้อ ผู้หญิงในชนชั้นยังบันจะถูกสอนให้รู้จักมารยาท และการวางตัวเป็นกุลสตรี โดยมีแนฮุนหรือตำราสำหรับสอนผู้หญิง ที่ระบุถึงกฎสำคัญ 4 ข้อที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติ คือ 1) การมีความประพฤติในเชิงศีลธรรม ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องฉลาด แต่ต้องมีความประพฤติที่เรียบร้อย สงบเสงี่ยม รวมทั้งการรักษาพรหมจรรย์ 2) การพูดจาสุภาพ ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องพูดจาฉะฉาน แต่ต้องหลีกเลี่ยงการพูดคำหยาบและไม่เหมาะสม 3) การมีท่วงทีและการแสดงตัวที่เหมาะสม ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องสวย แต่ต้องรักษาความสะอาด แต่งกาย

¹²มุน ฮยอนนา. (2560). การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจเกาหลีและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวเกาหลี. หน้า 15.

¹³แหล่งเดิม. หน้า 17.

ให้สุขภาพและเหมาะสม 4) การทำหน้าที่ของตนเอง ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องฉลาด แต่ต้องทำหน้าที่ในการดูแลครอบครัว รวมไปถึงแขกของครอบครัว¹⁴ รวมไปถึงการคาดหวังให้ผู้หญิงต้องเป็นแม่ที่ฉลาดและเป็นภรรยาที่ดี (현모양처 : Wise Mother and Good Wife) มีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดความประพฤติของภรรยา ในกฎหมายคยองกุกแทจอนได้กำหนดให้สามีสามารถขอยกกับภรรยาได้ หากภรรยาที่มีความประพฤติในบาป 7 ประการ (칠거지악: Chilgeo jiaek) ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ไม่ดูแลพ่อแม่สามีให้ดี 2) ไม่สามารถมีลูกชาย 3) ประพฤติผิดประเวณี 4) มีนิสัยอิจฉาริษยา 5) มีโรคที่ร้ายแรง 6) มีนิสัยพูดมาก 7) มีนิสัยลักขโมย แต่กฎหมายเปิดโอกาสให้ภรรยาสามารถโต้แย้งการขอยกจากสามีได้โดยมีกฎ 3 ข้อ (삼불거: Sambulgo) ที่ภรรยาสามารถใช้เป็นข้ออ้างในการโต้แย้งการหย่า คือ 1) ภรรยาไม่มีที่ไปหลังการหย่าจากสามี 2) ภรรยาได้ทำการไว้ทุกข์ให้แก่พ่อแม่ของสามีเป็นเวลา 3 ปีหลังจากการเสียชีวิต 3) ภรรยาเป็นแหล่งที่มาของความมั่งคั่งของครอบครัว และภรรยาสามารถขอยกจากสามีได้ในกรณีที่สามีบังคับให้ภรรยาขายประเวณีขายภรรยาให้แก่ชายอื่น สามีร่วมประเวณีกับแม่ของภรรยาตนเอง และทำร้ายพ่อแม่ หรือปู่ย่า/ตา ยายของภรรยา¹⁵

นอกจากนี้ จากวาทกรรมของขงจื้อ เช่น นัมนยอกูบยอล หรือความแตกต่างระหว่างชายและหญิง ส่งผลให้เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ และการแบ่งแยกระหว่างเพศชายและเพศหญิง กฎ Naewoebop (내외법) เป็นกฎที่ระบุเกี่ยวกับข้อห้ามระหว่างเพศชายและหญิง โดยเฉพาะผู้หญิงในชนชั้นยั้งบันที่ถูกจำกัดการทำกิจกรรมภายนอกบ้านเป็นอย่างมาก สตรียั้งบันจะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกไปยังพื้นที่สาธารณะ เช่น ตลาด หรือสวนสาธารณะมากนัก หากมีเหตุจำเป็นต้องออกไปภายนอกต้องคลุมผ้าคลุม หรือ ชังอด (장옷) เพื่อปิดบังใบหน้า ในขณะที่ผู้หญิงสามัญชนต้องสวมผ้าคลุมไหล¹⁶ โดยกฎข้อนี้ถูกบังคับใช้อย่างเข้มงวดสำหรับสตรียั้งบัน ผู้หญิงในชนชั้นต่ำกว่าสามารถออกไปยังภายนอกได้มากกว่า เนื่องจากอาชีพของสตรีกลุ่มนี้ต้องมีการติดต่อพูดคุยกับผู้ชาย เช่น กี่แซง สามารถสนทนากับผู้ชายในเวลาว่างหรือออกไปข้างนอกได้ ในขณะที่การกระทำเหล่านี้เป็นข้อห้ามที่เข้มงวดสำหรับสตรียั้งบัน¹⁷ กฎข้อนี้ยังส่งผลไปถึงการแบ่งพื้นที่ภายในบ้านเรือนที่มีการแบ่งพื้นที่ของผู้ชายและผู้หญิงอย่างชัดเจน โดยผู้หญิงต้องอยู่ในพื้นที่

¹⁴วิลาลินี พนานครทรัพย์. (2560). เล่มเดิม. หน้า 306.

¹⁵Theodore JunYoo. (2008). *The Politics of Gender in Colonial Korea: Education, Labor, and Health, 1910-1945*. pp 29 - 30.

¹⁶Han Hee-sook. (2004). *Women's Life During the Choson Dynasty*. pp 116 – 117.

¹⁷Theodore Junyoo. *op. cit.* p 27.

ของเรือนภายในซึ่งเป็นพื้นที่ของผู้หญิงเท่านั้น จะไม่ได้รับอนุญาตให้ไปยังเรือนรับรองซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับผู้ชายโดยเฉพาะเมื่อมีคนภายนอกมายังบ้านเรือน

ภาพประกอบ 1 สตรียั้งบันขณะสวมผ้าคลุม (ซังฮอด)

ที่มา : Theodore JunYoo. (2008). *The Politics of Gender in Colonial Korea: Education, Labor, and Health, 1910-1945*. p 28.

2.2.3 ระบบการศึกษาสมัยโชซอน

ระบบการศึกษาในสมัยโชซอนมีเพียงเด็กผู้ชายเท่านั้นที่ได้รับการศึกษาตามระบบของรัฐ เนื้อหาในการเรียนจะเน้นการศึกษาคัมภีร์ของขงจื้อเป็นหลัก โดยเด็กผู้ชายในชนชั้นยังบัน จะได้รับการศึกษาในชอวอน หรือ โรงเรียนเอกชนที่ได้รับการอุปถัมภ์จากขุนนางที่มีอิทธิพล ในแต่ละท้องถิ่น ในขณะที่เด็กผู้ชายในชนชั้นอื่น ๆ จะได้รับการศึกษาในชอดัง หรือ โรงเรียนเอกชนประจำหมู่บ้าน เมื่อจบการศึกษาจากชอดังแล้ว ก็จะเข้ารับการศึกษต่อในฮยังกโย หรือ โรงเรียนประจำจังหวัด เมื่อจบการศึกษาจากฮยังกโยจะสามารถเข้าศึกษาที่ชองกยุนกวาน หรือ สถาบันการศึกษาขงจื้อระดับสูงสุดของประเทศได้ โดยเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาของเด็กชาย เพื่อการสอบควากอ หรือการสอบเข้ารับราชการ ในขณะที่เด็กผู้หญิงจะได้รับการศึกษาในเรื่อง

งานบ้าน งานฝีมือ และการวางตัวที่ดีตามคติของขงจื้อเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการออกเรือน เด็กหญิงในชนชั้นยังบันมีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากกว่าเด็กหญิงในชนชั้นอื่น ๆ สามารถศึกษาจนกระทั่งสามารถอ่านออกเขียนได้ โดยตำราในการศึกษาล้วนเป็นตำราในลัทธิขงจื้อทั้งสิ้น ในสมัยโชซอนมีสตรีชนชั้นสูงที่มีความสามารถ เช่น พระนางอินซู หรือ พระมเหสีโซฮยเย มารดาของพระเจ้าซองจง ผู้เขียนแนฮุนหรือตำราสำหรับผู้หญิงใน ค.ศ. 1475 ซึ่งเป็นคู่มือการปฏิบัติตนของผู้หญิงในสมัยโชซอน¹⁸ ชินซาอิมดง มารดาของลีอี ปราชญ์ขงจื้อคนสำคัญในสมัยโชซอน ที่มีชื่อเสียงจากการเป็นแบบอย่างของสตรีผู้เป็นแม่และภรรยาที่ดีตามคติขงจื้อ สามารถดูแลครอบครัว และอบรมสั่งสอนลูกจนประสบความสำเร็จ ในขณะที่เดียวกัน ชินซาอิมดงเป็นสตรีที่มีความสามารถในด้านจิตรกรรมและกวี โดยภาพวาดของชินซาอิมดงมีการถ่ายทอดสีสันของธรรมชาติ และเอกลักษณ์ตามวิถีขงจื้อ

ภาพประกอบ 2 แสดงภาพจิตรกรรมของชินซาอิมดง

ที่มา : National Museum of Korea. (2020). *Animals and Plants in Korean Traditional Paintings I: Plants and Insects*. (Online)

¹⁸Theodore Junyoo. *op. cit.* pp 38 - 39.

ภาพประกอบ 3 แสดงภาพของชินซาอิมดังบนธนบัตร 50,000 วอนของเกาหลี

ที่มา : The Chosun Ilbo. (2020). *신사임당은 자가격리 중*. (Online)

ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมของเกาหลีก่อนการเปิดประเทศใน ค.ศ. 1876 จะกระจุกตัวอยู่ในหมู่ชนชั้นสูง ที่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากกว่าคนในชนชั้นอื่น ๆ โดยจุดประสงค์ของการศึกษาเพื่อการสอบเข้าทำงานในหน่วยงานราชการ หรือการสอบควากอ โดยจะใช้ตำราขงจื้อเป็นเนื้อหาหลักในการศึกษา มีเพียงเด็กผู้ชายเท่านั้นที่สามารถเข้ารับศึกษาในโรงเรียน ในขณะที่เด็กผู้หญิงจะได้รับการศึกษาจากครอบครัว โดยเนื้อหาในการเรียนจะเกี่ยวกับงานบ้านงานเรือน และการปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามค่านิยมขงจื้อ รวมไปถึงการเตรียมพร้อมเพื่อออกเรือน เมื่อเข้าสู่ช่วงปลายของสมัยโชซอนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเมื่อเกาหลีลงนามในสนธิสัญญาคังฮวากับญี่ปุ่นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1876 ซึ่งนำมาสู่การเปิดประเทศและการติดต่อกับชาติมหาอำนาจอื่น ๆ मिชชันนารีชาวอเมริกาได้เดินทางเข้ามาในโชซอนและกลายเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาของเกาหลี โดยกลุ่มมิชชันนารีเหล่านี้ได้ก่อตั้งโรงเรียนเอกชนหลายแห่งเพื่อแพร่เผยศาสนาคริสต์และความรู้สมัยใหม่ มีการก่อตั้งโรงเรียนชายแพแจ โรงเรียนสตรีฮิวา และโรงเรียนชายคยองซันขึ้นที่กรุงโซลใน ค.ศ. 1886 โรงเรียนสตรีซงชินใน ค.ศ. 1890 โรงเรียนสตรีแพฮวาและโรงเรียนชายซองซิลใน ค.ศ. 1897 โรงเรียนสตรีซองอียใน ค.ศ. 1903 และโรงเรียนโฮชูตุนใน ค.ศ. 1904¹⁹ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าศึกษาได้ไม่มีการจำกัดชนชั้นหรือเพศ ทำให้เด็กชายในชนชั้นอื่น ๆ รวมไปถึงเด็กหญิงมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา

¹⁹ไพบูลย์ ปีตะเสน. (2555). *ประวัติศาสตร์เกาหลี : จากยุคเผ่าพันธุ์ถึงยุคสาธารณรัฐใหม่*. หน้า 372.

นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนเอกชนที่ก่อตั้งโดยกลุ่มพ่อค้าชาวเกาหลีบริเวณเมืองท่าที่มีโอกาสสัมผัสกับชาวต่างชาติ และมีความเชื่อว่า “ความรู้คืออำนาจ” จึงต้องการให้บุตรหลานของตนเองได้เรียนรู้ความรู้สมัยใหม่และได้รวมตัวกันก่อตั้งโรงเรียนขึ้น โดยโรงเรียนแห่งแรกคือ โรงเรียนวอนซอน ก่อตั้งใน ค.ศ. 1883 ตามการเรียกร้องของสมาคมพ่อค้าและชาวบ้านท้องถิ่นในเมืองวอนซอน วิชาที่ทำการสอนในโรงเรียนเหล่านี้ ได้แก่ วิชาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การเมือง กฎหมาย เลขคณิต รวมไปถึงความรู้เรื่องของประเทศตะวันตกและวิทยาการสมัยใหม่²⁰

การเกิดขึ้นของโรงเรียนเอกชนที่มีการสอนวิชาความรู้ตามแบบตะวันตก นอกจากจะทำให้ชาวเกาหลีมีโอกาสในการเรียนรู้วิทยาการที่ทันสมัยและไม่ถูกกีดกันในการเข้าถึงการศึกษาดังเช่นในสังคมขงจื้อแล้วนั้น ยังเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้ชาวเกาหลีได้รู้จักแนวคิดเสรีนิยม ความเท่าเทียม ประชาธิปไตย รวมไปถึงความคิดชาตินิยมที่เริ่มก่อตัวขึ้นในหมู่ชาวเกาหลี โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนมากขึ้น ทำให้เมื่อจักรวรรดิญี่ปุ่นเข้ายึดครองเกาหลีในช่วง ค.ศ. 1910 - 1945 นโยบายในการแผ่ขยายอิทธิพลโดยเฉพาะทางวัฒนธรรมจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และก่อให้เกิดการต่อต้านของชาวเกาหลีในเวลาต่อมา ซึ่งกลุ่มเยาวชนที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนเอกชนเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องเอกราชของเกาหลี

ภาพประกอบ 4 แสดงภาพนักเรียนในโรงเรียนสตรีฮยิวา ค.ศ.1908

ที่มา : 이화여자대학교. (2020). *이화학당 시대 (1886~1910)*. (Online)

²⁰พิพาดา ยังเจริญ. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 178.

2.3 อิทธิพลของลัทธิขงจื้อในสมัยอาณานิคมญี่ปุ่น (ค.ศ. 1910 - 1945)

ในสมัยของพระเจ้าโคจง (ค.ศ. 1863 - 1907) เกาหลีต้องเผชิญกับปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการแย่งชิงอำนาจภายในราชสำนักของซ็วอานาจของกลุ่มแทวอนกุน พระบิดาของพระเจ้าโคจง และกลุ่มของราชินีมิน พระอัครมเหสี และปัญหาการรุกรานจากชาติมหาอำนาจที่เป็นผลมาจากการขยายตัวของลัทธิจักรวรรดินิยมใหม่ (New Imperialism) ในเอเชีย ประเทศญี่ปุ่น เป็นชาติมหาอำนาจประเทศเดียวที่เป็นชาติในเอเชียได้พยายามขยายอำนาจไปยังดินแดนอื่น ๆ ในเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จีน ไต้หวัน รวมไปถึงเกาหลี ช่วงปลายราชวงศ์โชซอนที่ราชสำนักมีความอ่อนแอจากปัญหาการเมืองภายใน ส่งผลให้ญี่ปุ่นใช้โอกาสนี้ในการแทรกแซงราชสำนักโชซอน และสามารถผนวกเกาหลีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิญี่ปุ่นได้ในที่สุด จากการทำสนธิสัญญาผนวกดินแดน (Treaty of Annexation) ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1910 ซึ่งเป็นจุดสิ้นสุดของราชวงศ์โชซอน ที่มีอิทธิพลบนดินแดนเกาหลีมาเป็นเวลากว่า 500 ปี

เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองเกาหลี รัฐบาลอาณานิคมของญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมเกาหลีทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อให้เกาหลีสามารถเป็นแหล่งสนับสนุนญี่ปุ่นในการขยายอิทธิพลของจักรวรรดิญี่ปุ่นในเอเชียได้ใน ค.ศ. 1912 รัฐบาลอาณานิคมได้ออกกฎหมายแพ่ง ซึ่งมีมาตราเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวเกาหลีโดยกำหนดให้มีระบบหัวหน้าครอบครัว (The Family Head System) ที่กำหนดให้แต่ละครอบครัวต้องมีหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชายเท่านั้น โดยหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้ที่มีอำนาจเด็ดขาดเหนือครอบครัว ซึ่งระบบนี้ยิ่งส่งเสริมให้ค่านิยมปิตาธิปไตยในครอบครัวมีความเข้มแข็งมากขึ้น และยังเป็นการลดทอนสถานะของผู้หญิงในครอบครัวให้น้อยลง นโยบายในการปกครองของรัฐบาลอาณานิคมญี่ปุ่นไม่ได้กระทบต่อค่านิยมเดิมของชาวเกาหลีเท่าไรนัก แต่กลับยิ่งส่งเสริมให้ค่านิยมแบบปิตาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น แต่ด้วยการปกครองของญี่ปุ่นที่มีการกดขี่และการเข้ามาของการศึกษาและแนวคิดจากตะวันตก ทำให้ค่านิยมเหล่านี้เริ่มได้รับผลกระทบจากการเติบโตของแนวคิดชาตินิยมที่ก่อตัวขึ้นในหมู่ชาวเกาหลี ซึ่งรวมไปถึงในกลุ่มสตรีชาวเกาหลีที่เข้ามามีบทบาทในการร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่น

2.3.1 การปกครองของญี่ปุ่น

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายในการปกครองเกาหลีอย่างเด็ดขาดและเข้มงวด มีการใช้กำลังทหารและตำรวจเพื่อสอดส่องและควบคุมไม่ให้ชาวเกาหลีลุกขึ้นมาต่อต้านญี่ปุ่น

อย่างเช่นในช่วงที่ญี่ปุ่นปกครองเกาหลีในฐานะรัฐอารักขา²¹ มีการจัดระบบการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางโดยตั้งรัฐบาลกลางเกาหลีขึ้น มีข้าหลวงใหญ่ที่ได้รับการแต่งตั้งในนามของจักรพรรดิเป็นหัวหน้ารัฐบาลและเลือกมาจากทหารระดับนายพล โดยข้าหลวงใหญ่มีอำนาจที่ค่อนข้างอิสระในการออกกฎหมายเพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยในเกาหลี ทำให้ชาวเกาหลีต้องอยู่ภายใต้กฎหมายญี่ปุ่นรวมถึงกฎหมายและคำสั่งที่ประกาศใช้โดยข้าหลวงใหญ่²² ในช่วงทศวรรษแรกของการปกครองเกาหลี (ค.ศ. 1910 - 1919) ถูกเรียกว่าเป็น ยุคมืด รัฐบาลญี่ปุ่นได้ใช้มาตรการรุนแรงต่าง ๆ ในการปราบปรามการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการจัดระเบียบทางสังคม มีการสั่งยุบองค์การทางการเมืองในเกาหลีและสิทธิในการชุมนุม หากมีการชุมนุมโดยไม่ได้รับอนุญาตจะถือว่าผิดกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยการออกกฎหมายหนังสือพิมพ์ ค.ศ. 1907 และกฎหมายสิ่งพิมพ์ ค.ศ. 1909 เพื่อปิดหนังสือพิมพ์ของชาวเกาหลี และเพื่อควบคุมการถ่ายทอดแนวคิดต่อต้านญี่ปุ่นในหมู่ชาวเกาหลีกลุ่มต่าง ๆ²³

นอกจากนโยบายทางการเมืองในการควบคุมชาวเกาหลีแล้วนั้น นโยบายอีกด้านหนึ่งที่สำคัญและส่งผลโดยตรงต่อชาวเกาหลีคือนโยบายในการจัดระเบียบทางสังคม หลังการยึดครองดินแดนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคม ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายเพื่อสร้างความกลมกลืนทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นในเกาหลี เพื่อเปลี่ยนให้คนเกาหลีกลายเป็นประชาชนของจักรพรรดิ และเพื่อบรรลุเป้าหมายความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างคนญี่ปุ่นและคนเกาหลี หรือไนเซนอิตไต (Naisen Ittai)²⁴ รัฐบาลญี่ปุ่นได้วางระบบการศึกษาของเกาหลีขึ้นใหม่ด้วยการรวมศูนย์การบริหารการศึกษาของรัฐไว้ภายใต้หน่วยงานของตนเอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อเข้าควบคุมโรงเรียนของชนชั้นยังบันและโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนของมิชชันนารีให้มีหลักสูตรการศึกษาเป็นมาตรฐาน

²¹ เกาหลีในฐานะเป็นรัฐในอารักขาของญี่ปุ่นในช่วง ค.ศ. 1905 – 1910 จากการลงนามสนธิสัญญารัฐในอารักขา ในเดือน พฤศจิกายน ค.ศ. 1905 ส่งผลให้ญี่ปุ่นเข้ามามีอำนาจเหนือเกาหลีโดยมีข้าหลวงใหญ่ญี่ปุ่นประจำเกาหลีเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวเกาหลีและเกิดการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการเป็นรัฐในอารักขาของญี่ปุ่นเกิดขึ้น ทางรัฐบาลญี่ปุ่นได้ใช้กำลังในการปราบปรามการเคลื่อนไหวซึ่งยิ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวเกาหลี จนในที่สุด นายอิตโต อิโรบุมิ ข้าหลวงใหญ่ประจำเกาหลีได้ถูกลอบสังหารโดยนาย อัน จุง กึน หนึ่งในนักสู้ขบวนการใต้ดินเพื่อขับไล่จักรวรรดิญี่ปุ่น ขณะเดินทางไปราชการที่เมืองฮาร์บิน ในวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1909

²² ศิริพร ดาบเพชร. (2559). *ญี่ปุ่นกับการสร้างจักรวรรดินิยม*. หน้า 151.

²³ พิพาดา ยังเจริญ. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 159.

²⁴ วิเชียร อินทะสี. (2561). *เกาหลีในช่วงอลหม่าน ค.ศ. 1864-1953 : การรุกรานจากต่างชาติ การตกเป็นอาณานิคม การแบ่งแยกและสงครามเกาหลี*. หน้า 86.

เดียวกันตามที่รัฐบาลญี่ปุ่นกำหนด²⁵ โดยหลักสูตรกำหนดให้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ญี่ปุ่นเป็นวิชาบังคับ รวมไปถึงวิชาจริยธรรม และภาษาญี่ปุ่นที่ต้องสอนในทุกระดับชั้น เพื่อปลูกฝัง วัฒนธรรมญี่ปุ่นในหมู่คนเกาหลีผ่านการศึกษา นอกจากนี้รัฐบาลญี่ปุ่นยังใช้สื่อเพื่อสร้างความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างคนญี่ปุ่นและคนเกาหลีด้วยการลงข่าวสารด้านพิธีการ การเดินทาง การประชุม วัฒนธรรม สังคม และสถาบันจักรพรรดิของญี่ปุ่นลงในหนังสือพิมพ์ เมอิลซินโบ (Maeil Sinbo) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวที่ถูกกฎหมายในขณะนั้น และได้รับการ สนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่นในเกาหลี

นโยบายสร้างความกลมกลืนทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นมีลักษณะเชิงรุกมากขึ้นในช่วง ที่ญี่ปุ่นเตรียมเข้าสู่สงครามใน ค.ศ. 1935 ญี่ปุ่นกำหนดให้คนเกาหลีนับถือศาสนาชินโต (Shintoism) และสร้างศาลเจ้าชินโตขึ้นหลายแห่งในเกาหลี ให้ชาวเกาหลีโค้งคำนับต่อศาลเจ้า ชินโตเพื่อแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษของจักรพรรดิ รวมถึงบังคับให้คนเกาหลีต้องกล่าวคำ ปฏิญาณในฐานะพลเมืองของจักรพรรดิทุกวัน และโค้งคำนับไปยังพระราชวังที่ประทับ ณ ประเทศญี่ปุ่น เพื่อเป็นการแสดงถึงความจงรักภักดี ช่วงหลังทศวรรษที่ 1930 การดำเนินนโยบายยิ่งเข้มข้นมากขึ้น ใน ค.ศ. 1939 ญี่ปุ่นได้ออกคำสั่งห้ามใช้ภาษาเกาหลีในโรงเรียน กำหนดให้นักเรียนเกาหลี ใช้ภาษาญี่ปุ่นทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน และจัดการสอนภาษาญี่ปุ่นให้แก่ชาวเกาหลีที่เป็นผู้ใหญ่ และใน ค.ศ. 1939 มีข้อกำหนดให้คนเกาหลีต้องเปลี่ยนรูปแบบการใช้นามสกุลจากพยางค์เดียว มาเป็นหลายพยางค์ตามแบบญี่ปุ่น ซึ่งเป็นเหมือนการบังคับให้คนเกาหลีตัดสายสัมพันธ์ กับบรรพบุรุษของตนเอง²⁶

2.3.2 การขยายตัวของการศึกษาแบบญี่ปุ่นและความคิดชาตินิยมของชาวเกาหลี

เมื่อญี่ปุ่นเข้ายึดครองเกาหลีใน ค.ศ. 1910 รัฐบาลญี่ปุ่นเข้ามาจัดระบบการศึกษา ในเกาหลี โดยมีเป้าหมายเพื่อกล่อมเกล่าชาวเกาหลีให้เป็นพลเมืองที่ดีของจักรวรรดิญี่ปุ่น และเพื่อฝึกชาวเกาหลีให้เป็นแรงงานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมไปถึงการอบรมสั่งสอนให้ ชาวเกาหลีเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี และภาษาญี่ปุ่น โดยญี่ปุ่นได้วางนโยบายในการจัด การศึกษาในเกาหลี ด้วยการออกข้อบัญญัติการศึกษา ค.ศ. 1911 กำหนดให้มีการจัดตั้ง สำนัก การศึกษา (Bureau of Education) ขึ้น เพื่อดูแลระบบการศึกษาสำหรับคนญี่ปุ่นในเกาหลี และระบบการศึกษาสำหรับชาวเกาหลี แต่ระบบการศึกษาในช่วงเวลานี้ยังคงมีลักษณะของการ แบ่งแยกระหว่างชาวเกาหลีและญี่ปุ่น โดยชาวญี่ปุ่นจะได้รับการศึกษาเป็นเวลา 14 ปี ในขณะที่

²⁵Yunshik Chang. (1975). *Growth of Education in Korea 1910-1945*. p 41.

²⁶วิเชียร อินทะสี. (2561). *เล่มเดิม*. หน้า 87.

ชาวเกาหลีจะได้รับการศึกษาเพียง 8 ปี ครูที่ได้รับการบรรจุมาสอนจะเป็นชาวญี่ปุ่นเป็นส่วนใหญ่ และใช้ภาษาญี่ปุ่นในการสอน ต่อมาในปีเดียวกันมีการกำหนดให้โรงเรียนเอกชนต้องอยู่ภายใต้สำนักงานการศึกษา ครูชาวเกาหลีสามารถทำการสอนได้แต่ต้องได้รับการเห็นชอบจากสำนักงานการศึกษาก่อน ใน ค.ศ. 1922 มีการออกข้อบัญญัติการศึกษา ค.ศ. 1922 เพื่อปรับปรุงระบบการศึกษา โดยขยายการศึกษาในระดับประถมศึกษาจากเดิม 4 ปี เป็น 6 ปี และระดับมัธยมศึกษาเพิ่มเป็น 5 ปี มีการปรับหลักสูตรการศึกษาของชาวเกาหลีให้มีมาตรฐานเดียวกับชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในเกาหลี โรงเรียนเอกชนได้รับอนุญาตให้สอนวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมเกาหลี และใช้ภาษาเกาหลีในการสอนได้ แต่ครูและตำรายังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของสำนักงานการศึกษา และใน ค.ศ. 1924 ญี่ปุ่นได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเคโจอิมพีเรียล (Keijo Imperial University)²⁷ ขึ้น เพื่อขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษา²⁸ โดยในตารางที่ 1 จะแสดงให้เห็นถึงจำนวนนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ระบบการศึกษาของเกาหลีจะไม่ได้เป็นการศึกษาแบบภาคบังคับและถูกควบคุมโดยญี่ปุ่น แต่ก็เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวเกาหลีเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้น สามารถเข้าถึงวิทยาการและความรู้สมัยใหม่ที่มาจากตะวันตก นอกจากนี้ สื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เช่น หนังสือพิมพ์วารสาร นวนิยาย ยังมีส่วนสำคัญในการนำเสนอความรู้สมัยใหม่ แนวคิดเสรีนิยม ประชาธิปไตย และความตระหนักในความเป็นชาติ

²⁷ ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยแห่งชาติโซล (Seoul National University)

²⁸ วิเชียร อินทะสี. (2561). *เล่มเดิม*. หน้า 84 - 85.

ตาราง 1 แสดงจำนวนโรงเรียนและจำนวนนักเรียนในช่วง ค.ศ.1910 – 1940

ปี	โรงเรียนประถมศึกษา			โรงเรียนมัธยมศึกษา			วิทยาลัย		มหาวิทยาลัย	
	จำนวนโรงเรียน	จำนวนนักเรียนรวม	จำนวนนักเรียนชายหญิง	จำนวนโรงเรียน	จำนวนนักเรียนรวม	จำนวนนักเรียนชายหญิง	โรงเรียน	นักเรียน	โรงเรียน	นักเรียน
1910	171	20,174	- -	32	1,631	1,237 394	3	315	-	-
1915	429	60,690	55,027 5,663	107	4,429	4,151 378	3	490	-	-
1920	681	109,365	94,939 12,426	114	5,386	4,673 713	7	545	-	-
1925	1,322	385,687	327,603 58,048	147	18,591	16,383 2,208	10	1,114	1	46
1930	1,831	459,457	379,752 79,705	130	27,753	22,724 5,029	13	1,761	1	190
1395	2,361	720,757	571,959 149,162	241**	39,238	32,671 6,557	15	2,824	1	210
1940	2,985	1,385,944	1,018,692 367,252	350**	68,291	57,008 11,282	18	3,615	1	250

*เฉพาะชาวเกาหลี

**จำนวนรวมโรงเรียนสายอาชีพ

***จำนวนรวมโรงเรียนเสริม

ที่มา : Yunshik Chang. (1975). *GROWTH OF EDUCATION IN KOREA*1910-1945. *Bulletin of the Population and Development Studies Center*, 4, pp 40 - 53.

2.3.3 บทบาทของสตรีในขบวนการชาตินิยมเกาหลี

ความไม่พอใจของประชาชนเกาหลีต่อผู้ปกครองใหม่อย่างญี่ปุ่น และความรู้สึกชาตินิยมที่ก่อตัวขึ้นในหมู่ชาวเกาหลีได้นำมาสู่การเกิดขึ้นของขบวนการชาตินิยม เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นและเรียกร้องเอกราช มีการก่อตั้งขบวนการชาตินิยมของปัญญาชนเกาหลีที่ลี้ภัยไปยังต่างประเทศและขบวนการใต้ดินภายในเกาหลี เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ใกล้สิ้นสุด ประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร ที่ประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย สหรัฐอเมริกา และประเทศอื่น ๆ อีก 32 ประเทศ ได้จัดการประชุมสันติภาพขึ้นที่กรุงปารีส ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1919 ในการประชุม นายวูดโรว์ วิลสัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศหลัก 14 ประการ เพื่อเป็นแนวทางในการทำสนธิสัญญาสันติภาพ โดยมีเนื้อหาสำคัญคือ การยึดหลักมนุษยนิยม เคารพในหลักการให้ประชาชนเจ้าของดินแดนต่าง ๆ ได้ปกครองดินแดนของตนเอง ซึ่งคำประกาศของวิลสันได้สร้างความหวังให้แก่นักต่อสู้ชาตินิยมเกาหลีในการเรียกร้องเอกราชให้แก่ประเทศตนเอง นักต่อสู้ชาตินิยมในเกาหลีที่รับรู้เกี่ยวกับคำประกาศของวิลสัน รวมไปถึงนักชาตินิยมโพ้นทะเลเห็นว่า เป็นโอกาสที่เหมาะสมในการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่เพื่อเรียกร้องเอกราช จึงได้มีการประชุมเพื่อกำหนดแนวทางในการเคลื่อนไหว และส่งจดหมายไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา

ให้สนับสนุนขบวนการกู้ชาติ และมีมติสำคัญคือการเคลื่อนไหวจะต้องเป็นแบบสันติวิธี และไม่ใช่ความรุนแรง

การเคลื่อนไหวเริ่มขึ้นในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1919 กลุ่มผู้นำการเคลื่อนไหวที่ประกอบด้วยปัญญาชน ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางสังคม ได้รวมตัวกันที่ใจกลางกรุงโซล เพื่ออ่านแถลงการณ์ในการเรียกร้องเอกราช โดยมีใจความสำคัญว่า ประชาชนเกาหลีมีเจตนารมณ์ร่วมกันประกาศเอกราชและอิสรภาพของประชาชนชาวเกาหลี ซึ่งอยู่บนหลักที่ประชาชนมีสิทธิที่จะปกครองตนเอง และความเท่าเทียมกันของมนุษยชาติ รวมทั้งต้องการให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักว่าเกาหลีมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และมีสิทธิที่จะปรากฏอยู่ในโลกอย่างมีเกียรติและเท่าเทียมกับชาติอื่น ๆ หลังจากอ่านคำประกาศ ชาวเกาหลีที่มาพร้อมชุมนุม ณ แห่งนั้น ได้ตะโกนพร้อมกันว่า “เอกราชเกาหลีจงเจริญ” (Taehan Tongnip Manse) และพากันเดินขบวนไปตามท้องถนนในเกาหลี²⁹ การชุมนุมขยายไปทั่วเกาหลีเป็นเวลาเกือบ 2 เดือน มีการประมาณการว่ามีผู้เข้าร่วมชุมนุมกว่า 2 ล้านคน ทางการญี่ปุ่นตัดสินใจระดมกำลังตำรวจและทหารเข้าปราบปรามผู้ชุมนุมที่ปราศจากอาวุธอย่างรุนแรง มีประกาศห้ามออกจากบ้านในช่วงเวลาที่กำหนด สั่งปิดโรงเรียนและโรงพิมพ์ โดยผู้ที่ออกมาชุมนุมนอกจากนักเรียน นักศึกษา และปัญญาชนแล้วนั้น ยังมีประชาชนทั่วไปทั้งชายและหญิงเข้าร่วมเพื่อเรียกร้องเอกราชให้ตนเอง นักประวัติศาสตร์เกาหลีประมาณการว่ามีผู้เสียชีวิตในการปราบปรามการชุมนุมถึง 7,500 คน บาดเจ็บจำนวน 15,000 คน และถูกจับกุมมากกว่า 45,000 คน³⁰ ในขณะที่บันทึกของรัฐบาลบันทึกจำนวนผู้ถูกจับกุมไว้เพียง 19,525 คน โดยแยกตามระดับการศึกษาของผู้ถูกจับ ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

²⁹พิพาดา ยังเจริญ. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 201 - 202.

³⁰วิเชียร อินทะสี. (2561). *เล่มเดิม*. หน้า 92.

ตาราง 2 แสดงจำนวนผู้ถูกจับกุมในการเคลื่อนไหววันที่ 1 มีนาคม 1919 แยกตามระดับการศึกษา

การศึกษา	ชาย	หญิง	รวม
มัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป	81	1	82
มัธยมศึกษาตอนต้น	697	77	774
ประถมศึกษา	2,846	156	3,002
การศึกษาในโรงเรียนแบบดั้งเดิม	3,751	3	3,754
อ่านออกเขียนได้	1,220	46	1,266
ไม่ได้รับการศึกษา	6,031	94	6,125
อื่น ๆ	4,428	94	4,522
รวม	19,054	471	19,525

ที่มา : Frank Baldwin. (1979). Participatory Anti-Imperialism: The 1919 Independence Movement. *Journal of Korean Studies*, 1, 123-162.

การเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชในครั้งนี้อาจจะไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากชาติมหาอำนาจไม่ได้ให้ความสนใจต่อการเรียกร้องในเกาหลี และไม่ได้มีความพยายามในการสนับสนุนให้เกาหลีได้รับเอกราช เกาหลีจึงยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น แต่การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการชาตินิยมที่จะมีความเข้มแข็งมากขึ้น และเกิดการตื่นตัวของมวลชน โดยเฉพาะนักศึกษาและปัญญาชนที่มุ่งมั่นจะสานต่อเจตนารมณ์ของประชาชนชาวเกาหลีในการเรียกร้องเอกราชของตนเองกลับคืนมา และเกิดองค์กรกลุ่มเคลื่อนไหวชาตินิยมจำนวนมากทั้งในเกาหลี และเกาหลีโพ้นทะเล นอกจากนี้ภายในเกาหลียังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การเคลื่อนไหวที่มีการรวมตัวของประชาชนทั้งชายและหญิงแสดงให้เห็นถึงค่านิยมทางสังคมที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ผู้หญิงซึ่งมีสถานะต่ำกว่าผู้ชาย ไม่ได้ได้รับการยอมรับในการออกมามีบทบาทในที่สาธารณะดังในสังคมจารีต แต่ในการเคลื่อนไหวครั้งนี้กลับมีจำนวนของผู้หญิงที่ออกมาเคลื่อนไหวจำนวนมาก นอกจากนี้ในกลุ่มแกนนำการเคลื่อนไหว หนึ่งในนั้น คือ ยูควานซุน นักเรียนหญิงจากโรงเรียนสตรีอีฮวา ที่มีอายุเพียง 17 ปี ยูควานซุนเติบโตในครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ พ่อของยูควานซุนให้ความสำคัญกับการศึกษาของลูก ๆ เป็นอย่างมาก ทำให้เธอมีโอกาสได้รับศึกษาเช่นเดียวกับพี่ชายของเธอ ยูควานซุนเป็นหนึ่งในแกนนำการเคลื่อนไหวในเมืองซอนอัน เธอถูกจับกุมโดยทหารญี่ปุ่นและถูกคุมขังอยู่ที่คุกชอแดมุน ในระหว่างการถูกคุมขังยูควานซุน

ถูกทรมานนับครั้งไม่ถ้วนก่อนที่จะเสียชีวิตลงในวันที่ 28 กันยายน ค.ศ. 1920 ยูกวานซุนได้รับการยกย่องว่าเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของความรักชาติ ความกล้าหาญ และตัวแทนของการเปิดเสรีภาพทางการศึกษาของสตรี ปัจจุบันมีอนุสาวรีย์ของยูกวานซุนตั้งอยู่ในเมืองซอนอัน จังหวัดชุงชองใต้³¹

ภาพประกอบ 5 แสดงภาพของยูกวานซุนในช่วงที่ถูกจับกุม

ที่มา : 한국민족문화대백과사전. (2021). 유관순. (Online)

ภายหลังเหตุการณ์วันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1919 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ผ่อนปรนนโยบายในการปกครองเกาหลีมากขึ้น มีการยกเลิกมาตรการห้ามจัดตั้งองค์กรประเภทต่าง ๆ ทำให้เกิดองค์กรเยาวชน ศาสนา การศึกษา สังคม รวมไปถึงองค์กรเกี่ยวกับสตรีเป็นจำนวนมาก โดยใน ค.ศ. 1922 ตามบันทึกการลงทะเบียนกับทางการมีการจัดตั้งองค์กรสำหรับสตรีมากถึง 56 องค์กร³²

การปกครองของญี่ปุ่นในช่วง ค.ศ. 1910 – 1945 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมเกาหลีอย่างมาก การเข้ามาจัดระเบียบทางสังคมที่มีจุดประสงค์เพื่อควบคุมให้ชาวเกาหลียอมรับญี่ปุ่นในฐานะผู้ปกครองใหม่กลับกลายเป็นจุดสำคัญในการกระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ชาวเกาหลี นอกจากนี้การเข้ามาของความคิดจากตะวันตกตั้งแต่ในช่วงปลายราชวงศ์โชซอน ส่งผลให้ชาวเกาหลีได้เปิดรับโลกทัศน์แบบใหม่ ที่แตกต่างจากโลกทัศน์แบบเดิมที่ถูกครอบงำไว้

³¹Encyclopedia of Korean Culture. (2021). 유관순 ยูกวานซุน. (Online)

³²พิพาดา ยังเจริญ. (2556). เล่มเดิม. หน้า 212.

ด้วยอิทธิพลของลัทธิขงจื้อ ค่านิยมทางสังคมแบบจารีตได้รับผลกระทบจากการเข้ามาของชาติตะวันตกที่มาพร้อมความรู้ ค่านิยมและวิทยาการแบบใหม่ การเติบโตของการศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้น นอกเหนือจากการศึกษาแบบเดิมที่เป็นการอบรมให้ผู้หญิงต้องอยู่ในระเบียบและปฏิบัติตามค่านิยมทางสังคม ถึงแม้ในช่วงเวลานี้การออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้หญิงจะถูกกระตุ้นด้วยความรู้สิทธิชาตินิยมเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น และเพื่อเรียกร้องเอกราช ไม่ใช่การออกมาเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเอง แต่ก็ยังเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการสร้างความสำนึกถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเอง และการตั้งคำถามต่อค่านิยมทางสังคมที่มีการกดขี่และแบ่งแยกทางเพศในเวลาต่อมา

2.4 สรุป

ตลอดระยะเวลา 500 กว่าปีของราชวงศ์โชซอน สังคมเกาหลีได้ซึมซับค่านิยมต่าง ๆ ที่เป็นอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจนไม่สามารถแยกออกจากวิถีชีวิตของผู้คนได้ ค่านิยมทางสังคมที่มีลักษณะแบบปิตาธิปไตยถูกสืบทอดและปฏิบัติต่อกันมาทำให้ผู้หญิงเกาหลีในสมัยจารีตถูกบังคับให้อยู่ในกฎระเบียบและต้องปฏิบัติตามค่านิยมทางสังคม ตามคำสอนของลัทธิขงจื้อที่กล่าวถึงบัญญัติของสวรรค์ที่เป็นตัวกำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้คนในสังคม ส่งผลให้ผู้คนต้องปฏิบัติหน้าที่ตามสถานะของตนเองอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ทำให้ผู้หญิงเกาหลีในสมัยจารีตอยู่ภายใต้ความไม่เท่าเทียมและมีสถานะต่ำกว่าผู้ชาย เมื่อเข้าสู่ช่วงปลายของราชวงศ์โชซอนการเข้ามาของชาติตะวันตกที่มาพร้อมความคิดและวิทยาการแบบใหม่ ความคิดเสรีนิยม มนุษยนิยม และประชาธิปไตยเผยแพร่เข้ามาผ่านการศึกษที่ขยายตัวอย่างมากจากการเข้ามาของกลุ่มมิชชันนารีหลังการทำสนธิสัญญาคังฮวาใน ค.ศ. 1876 โรงเรียนของมิชชันนารีที่มุ่งเน้นให้การศึกษาโดยไม่จำกัดชนชั้นทางสังคมและเพศ ทำให้สตรีเกาหลีได้รับโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และเป็นการเปิดโลกทัศน์แบบใหม่ให้แก่ตนเอง เมื่อญี่ปุ่นเข้ามาปกครองเกาหลีในช่วง ค.ศ. 1910 – 1945 การปกครองที่กดขี่และพยายามครอบงำทางวัฒนธรรมได้กระตุ้นให้เกิดความคิดชาตินิยมในหมู่ชาวเกาหลีไม่เว้นแม้แต่ในกลุ่มสตรี โดยเฉพาะสตรีที่ได้รับการศึกษา การเคลื่อนไหวทางสังคมครั้งสำคัญที่เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเอกราชและต่อต้านญี่ปุ่นเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้หญิงเริ่มได้ออกมามีบทบาททางสังคม ถึงแม้การออกมาเคลื่อนไหวในครั้งนี้จะได้รับแรงกระตุ้นจากความคิดชาตินิยมและมีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้องเอกราช แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเกาหลีได้ออกมามีบทบาทและมีเริ่มตัวตนในสังคม ซึ่งเมื่อเกาหลีได้รับเอกราชและเกิดการแยกประเทศ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการ

ในเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจสำหรับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาทางสังคมอย่างไร ซึ่งจะกล่าวถึงในบทถัดไป

บทที่ 3

ลัทธิขงจื๊อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1948 – 1988

ประเทศเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1948 – 1988 เป็นช่วงเวลาเกาหลีกำลังพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ภายหลังจากก่อตั้งสาธารณรัฐเกาหลีใน ค.ศ. 1948 สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในเกาหลีอย่างมากด้วยการวางพื้นฐานระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยและให้การสนับสนุนทางเศรษฐกิจ ทำให้สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีในช่วงเวลานี้เกิดเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีปัจจัยภายใน คือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจในสมัยของประธานาธิบดีพาร์คชองฮี (Park Chung-hee ค.ศ. 1962 - 1979) และการพัฒนาของระบบการศึกษาที่ส่งผลให้สตรีออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้น รวมไปถึงปัจจัยภายนอก คือ กระแสสิทธิมนุษยชนและกระแสสตรีนิยมจากฝั่งตะวันตกในช่วงทศวรรษที่ 1970 – 1980 ที่เข้ามามีอิทธิพลในสังคมเกาหลี ซึ่งนำมาสู่การเกิดขึ้นของขบวนการเรียกร้องสิทธิสตรีที่มาพร้อมกับขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยจากรัฐบาลเผด็จการทหารในช่วงทศวรรษที่ 1980

บทนี้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีในช่วง ค.ศ. 1948 ซึ่งเป็นปีที่สถาปนาสาธารณรัฐเกาหลี จนถึงการสิ้นสุดรัฐบาลเผด็จการทหารใน ค.ศ. 1988 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเกาหลีเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีได้

3.1 ลัทธิขงจื๊อกับการสร้างชาติของเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1948 - 1960)

เกาหลีอยู่ใต้การปกครองของจักรวรรดิญี่ปุ่นมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ก่อนที่ญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ที่ฮิโรชิมาและนางาซากิในวันที่ 6 สิงหาคม และวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1945 และประกาศยอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไขในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1945 ส่งผลให้เกาหลีได้รับอิสรภาพและเป็นอิสระจากการปกครองของญี่ปุ่น แต่เกาหลีต้องเผชิญกับปัญหาและความยุ่งยากจากการเข้ามาแทรกแซงของสองขั้วมหาอำนาจ ได้แก่ สหภาพโซเวียต และสหรัฐอเมริกา ในการเข้ามาจัดระเบียบการปกครองและทิศทางของเกาหลีหลังได้รับอิสรภาพ จนนำมาสู่การแบ่งแยกเกาหลีออกเป็น 2 ประเทศใน ค.ศ. 1948

การต่อสู้ทางอุดมการณ์ของสองชาติมหาอำนาจอย่างสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกา นำมาสู่ความตึงเครียดบนคาบสมุทรเกาหลี เกาหลีเหนือที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตและมีการปกครองแบบสังคมนิยม ถูกมองว่าเป็นภัยต่อเกาหลีใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและมีการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งความตึงเครียดนี้ได้นำมาสู่

สงครามระหว่างสองประเทศในช่วง ค.ศ. 1950 – 1953 หรือสงครามเกาหลี ลัทธิขงจื้อ ซึ่งเป็นองค์ความคิดที่มีอิทธิพลในสังคมเกาหลีอย่างยาวนานถูกนำมาตีความเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดชาตินิยมในหมู่ชาวเกาหลีของทั้งสองประเทศตามแนวทางที่แตกต่างกัน

3.1.1 การเข้ามาของสหรัฐอเมริกาในปลายสงครามโลกและการแบ่งแยกเกาหลี

ช่วงท้ายของสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการจัดประชุมร่วมกันของผู้นำชาติมหาอำนาจ ได้แก่ การประชุมที่ยัลตา ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1945 โดยมีผู้นำของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สหภาพโซเวียต และจีนเข้าร่วม ที่ประชุมได้หารือเพื่อกำหนดให้มีคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลสำหรับการประกาศให้เกาหลีอยู่ในภาวะทรัสตี โดยมีสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และจีนเป็นผู้ดูแล และต้องกระทำทันทีที่สงครามยุติ ในเดือนกรกฎาคมและสิงหาคมปีเดียวกัน มีการประชุมผู้นำฝ่ายสัมพันธมิตรที่เมืองพอทสดัม โดยนายแฮรี ทรูแมน ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาแทนรูสเวลต์ที่เสียชีวิตในเดือนเมษายน ค.ศ. 1945 ในที่ประชุมมีการตกลงรายละเอียดเกี่ยวกับการกำหนดให้เกาหลีอยู่ในภาวะทรัสตี โดยสหรัฐอเมริกามีความกังวลเกี่ยวกับท่าทีของสหภาพโซเวียตที่จะขยายอำนาจเข้าไปยังเกาหลี อย่างไรก็ตาม โจเซฟ สตาลินได้แจ้งแก่ตัวแทนของผู้นำสหรัฐอเมริกาว่าสหภาพโซเวียตยังสนับสนุนในการให้เกาหลีอยู่ในภาวะทรัสตี และต้องการทำข้อตกลงในกลุ่มพันธมิตร¹

ในวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1945 สหรัฐอเมริกาทำการทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ ณ เมืองฮิโรชิมา เพื่อปิดฉากการสู้รบในฝั่งเอเชีย แต่ญี่ปุ่นไม่มีท่าทีที่จะยอมแพ้ สหภาพโซเวียตจึงได้ประกาศสงครามต่อญี่ปุ่นในวันที่ 8 สิงหาคม และในวันที่ 12 สิงหาคม สหภาพโซเวียตได้ส่งกองทัพเข้าไปยังดินแดนตะวันออกเฉียงเหนือของเกาหลี การที่สหภาพโซเวียตส่งกองทัพเข้าไปยังเกาหลีทำให้สหรัฐอเมริกาต้องปรับยุทธศาสตร์จากการส่งทหารเข้าไปรบเป็นการเข้าไปปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในเกาหลีแทน และจากสภาวะดังกล่าวทำให้สหรัฐอเมริกากังวลถึงท่าทีของสหภาพโซเวียตในการขยายอิทธิพลในเกาหลี จึงกำหนดให้เส้นขนานที่ 38 เป็นเส้นแบ่งเขตความรับผิดชอบในการปฏิบัติการทางการทหารในดินแดนเกาหลีของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต เนื่องจากไม่ต้องการให้สหภาพโซเวียตเข้าครอบครองดินแดนเกาหลีทั้งหมด และเพื่อเป็นการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออก

สหภาพโซเวียตเข้าดำเนินการปลดอาวุธกองกำลังญี่ปุ่นในเกาหลีส่วนเหนือ โดยสตาลินมีคำสั่งให้กองทัพแดงประชาชนเกาหลีให้เข้าใจว่ากองทัพโซเวียตเข้าไปเพื่อขับไล่กองทหารญี่ปุ่น

¹วิเชียร อินทะสี. (2561). *เกาหลีในช่วงอลหม่าน ค.ศ. 1864-1953 : การรุกรานจากต่างชาติ การตกเป็นอาณานิคม การแบ่งแยกและสงครามเกาหลี*. หน้า 134.

และไม่มีเจตนาในการสถาปนาระบบการปกครองแบบโซเวียตขึ้น² เพื่อแสดงท่าทีที่เป็นมิตรต่อประชาชนเกาหลี แต่ในขณะเดียวกัน สหภาพโซเวียตได้ดำเนินนโยบายในการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไปสู่สังคมแบบคอมมิวนิสต์ และได้แนะนำคิมอิลซ็อง (Kim Il-sung) นักต่อสู้ชาตินิยมฝ่ายซ้ายที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นต่อประชาชนเกาหลีในฐานะวีรบุรุษผู้ต่อสู้กับญี่ปุ่นเพื่อเอกราชของเกาหลี เพื่อสร้างความนิยมของคิมอิลซ็องในหมู่ประชาชนเกาหลี เพื่อที่โซเวียตจะสามารถผลักดันให้คิมอิลซ็องขึ้นเป็นผู้นำเกาหลีที่อยู่ภายใต้อำนาจของโซเวียตได้อย่างราบรื่น สำหรับสหรัฐอเมริกา ได้แต่งตั้งนายพลจอห์น อาร์ ฮอดจ์ ให้เป็นผู้บัญชาการกองทัพสหรัฐอเมริกาในเกาหลี โดยมีหน้าที่รับผิดชอบการจัดระเบียบในดินแดนเกาหลีส่วนใต้ แต่ด้วยท่าทีของสหรัฐฯ ที่ไม่รับรองสาธารณรัฐประชาชนเกาหลีที่ชาวเกาหลีตั้งขึ้นในฐานะรัฐบาลชั่วคราว และทำการแต่งตั้งรัฐบาลทหารของกองทัพสหรัฐฯ ในเกาหลี (United States Army Military Government in Korea: USAMGIK) ขึ้นปกครองแทนโดยใช้รูปแบบการปกครองเดิมของญี่ปุ่น รวมทั้งใช้เจ้าหน้าที่ที่เคยปฏิบัติงานให้กับสำนักข่าวหลวงใหญ่ญี่ปุ่น ก่อให้เกิดความไม่พอใจของประชาชนเกาหลีและนำมาสู่เหตุการณ์ความวุ่นวายในหลายพื้นที่³ ความแตกต่างของการดำเนินการในเกาหลีของสหภาพโซเวียตและสหรัฐอเมริกามีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด สหภาพโซเวียตเข้าไปด้วยท่าทีที่เป็นมิตร แสดงตัวว่าเป็นผู้ปลดปล่อยเกาหลีจากการปกครองของญี่ปุ่น และดำเนินการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมโดยใช้กรรมวิธีการประชาชนเกาหลีเป็นผู้ดำเนินการปฏิรูป พร้อมทั้งสร้างวีรบุรุษสงครามเพื่อเป็นผู้นำในการปกครองที่ได้รับการยอมรับในหมู่ชาวเกาหลี ในขณะที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาด้วยท่าทีที่แข็งกร้าว ไม่ให้การรับรองรัฐบาลชั่วคราวที่จัดตั้งขึ้นโดยชาวเกาหลีแต่จัดตั้งรัฐบาลทหารขึ้นปกครองแทน และไม่ได้ดำเนินการปฏิรูปใด ๆ ในเกาหลีส่วนใต้ เนื่องจากสหรัฐอเมริกามุ่งเน้นการเจรจาเพื่อรวมดินแดนส่วนเหนือและส่วนใต้ และไม่ได้มีการสนับสนุนบุคคลหรือกลุ่มการเมืองใดอย่างชัดเจนตั้งแต่แรกให้มีความเข้มแข็งพอที่จะมีอำนาจทางการเมืองหรือจัดตั้งรัฐบาล⁴

ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1945 มีการประชุมร่วมกันของรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และอังกฤษ ที่กรุงมอสโก ที่ประชุมมีมติให้เกาหลีอยู่ในภาวะทรัสตีเป็นเวลา 5 ปี และให้สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตตั้ง

² วิเชียร อินทะสี. (2561). เล่มเดิม. หน้า 143.

³ พิพาดา ยังเจริญ. (2556). ประวัติศาสตร์เกาหลีตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 การแข่งขันและแทรกแซงจากต่างชาติ อาณานิคม และชาตินิยม. หน้า 253.

⁴ วิเชียร อินทะสี. (2561). เล่มเดิม. หน้า 155.

คณะกรรมการการร่วมเพื่อดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวปกครองเกาหลี ซึ่งข้อตกลงในที่ประชุม มอส์ก็สร้างความไม่พอใจแก่ชาวเกาหลี โดยเฉพาะฝ่ายขวาเป็นอย่างมาก เนื่องจากชาวเกาหลี คาดหวังที่จะได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์อย่างรวดเร็วที่สุด คณะกรรมการร่วมของสหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียตจัดประชุมเพื่อหาข้อตกลงในการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวของเกาหลีขึ้นหลายครั้ง แต่ไม่สามารถหาข้อยุติร่วมกันได้เนื่องจากสหภาพโซเวียตไม่ยอมรับนักการเมืองฝ่ายขวาที่ต่อต้าน ภาวะทรัสตี และสหรัฐอเมริกาไม่สามารถยอมให้รัฐบาลชั่วคราวมีแต่นักการเมืองฝ่ายซ้ายได้ ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวความสัมพันธ์ของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตอยู่ในภาวะ ตึงเครียดจากการประกาศ “หลักการทรูแมน (Truman Doctrine)” ของประธานาธิบดีแฮร์รี ทรูแมน (ค.ศ. 1945 - 1953) ที่เป็นการแสดงเจตจำนงของสหรัฐอเมริกาในการสกัดกั้นการขยายตัวของ ลัทธิคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกาจึงหันมาสนับสนุน นายรีซิงมัน นักการเมืองฝ่ายขวาสุดในการ จัดตั้งรัฐบาลปกครองเกาหลีส่วนใต้แทนนายคิมคยู นักการเมืองฝ่ายขวาที่มีความร่วมมือกับ นักการเมืองฝ่ายซ้ายเพื่อดำเนินการสร้างความร่วมมือของนักการเมืองทั้งสองฝ่าย⁵

สหรัฐอเมริกานำปัญหาเกาหลีเข้าที่ประชุมให้องค์การสหประชาชาติพิจารณาใน เดือนกันยายน ค.ศ. 1947 ที่ประชุมมีมติให้ตั้งคณะกรรมการชั่วคราวขององค์การสหประชาชาติ มีหน้าที่ควบคุมดูแลการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อจัดตั้งรัฐบาลเกาหลีที่เป็นอิสระ แต่สหภาพโซเวียต ไม่เห็นด้วยและปฏิเสธที่จะให้คณะกรรมการขององค์การสหประชาชาติเข้าไปจัดการเลือกตั้ง ในเกาหลีส่วนเหนือ อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกายืนยันที่จะให้มีการเลือกตั้งในเกาหลีส่วนใต้ ที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติลงมติตามข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาด้วยเสียงข้างมาก ในการจัดการเลือกตั้งในเขตเกาหลีส่วนใต้ ซึ่งสหภาพโซเวียต หรือแม้แต่แก่นักการเมืองฝ่ายขวาอย่าง คิมคยู ไม่เห็นด้วยกับการจัดเลือกตั้งครั้งนี้เพราะอาจทำให้การแบ่งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้เป็นไป อย่างถาวร ท้ายที่สุด ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1948 ได้มีการจัดการเลือกตั้งขึ้นในเกาหลีส่วนใต้ มีผู้มาลงคะแนนเสียงถึงร้อยละ 75 ของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงทั้งหมด วันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1948 รัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการ ปกครองประเทศ โดยนายรีซิงมันได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรกของเกาหลีได้ และในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1948 รัฐสภาได้ประกาศชื่อเรียกประเทศอย่างเป็นทางการว่า “สาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea)” สำหรับเกาหลีส่วนเหนือได้มีการจัดการเลือกตั้งขึ้น ในวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1948 วันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1948 สมาชิกสมัชชาประชาชนสูงสุดที่มา จากการเลือกตั้งได้จัดการประชุมโดยมติให้ความเห็นชอบประกาศใช้รัฐธรรมนูญและเลือก

⁵พิพาดา ยังเจริญ. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 258 – 259.

นายคิมอิลซ็องขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ก่อนที่ในวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1948 จะประกาศชื่อเรียกประเทศอย่างเป็นทางการว่า “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (Democratic People's Republic of Korea)”

ประเทศเกาหลีจึงถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนอย่างเป็นทางการในช่วงปลาย ค.ศ. 1948 เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี หรือ ประเทศเกาหลีเหนือ ปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์ และสาธารณรัฐเกาหลี หรือ ประเทศเกาหลีใต้ ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย และได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนาเกาหลีใต้ไปสู่สังคมแบบใหม่

3.1.2 สังคมเกาหลีใต้ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีรีซ็องมัน (ค.ศ. 1948 - 1960)

สาธารณรัฐเกาหลี หรือประเทศเกาหลีใต้ ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1948 โดยมีนายรีซ็องมัน ดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดีคนแรกใน ค.ศ. 1948 จนถึง ค.ศ. 1960 นายรีซ็องมันเป็นนักเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของเกาหลีตั้งแต่ในช่วงที่เกาหลีอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่น จนทำให้เขาต้องลี้ภัยไปยังสหรัฐอเมริกา และได้กลับมายังเกาหลีอีกครั้งจากการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาหลังการพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 รีซ็องมันเป็นนักการเมืองที่มีความคิดแบบขวาสุดและชูนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในช่วงที่รีซ็องมันดำรงตำแหน่ง บริเวณคาบสมุทรเกาหลีต้องเผชิญกับความตึงเครียดจากสถานการณ์ของสงครามเย็น (ค.ศ. 1947 - 1991) ที่เป็นการต่อสู้ของสองค่ายความคิด ได้แก่สังคมนิยมที่นำโดยสหภาพโซเวียต และประชาธิปไตยที่นำโดยสหรัฐอเมริกา ประเทศเกาหลีเหนือที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตในการจัดตั้งประเทศและการปกครองที่เป็นแบบสังคมนิยมถูกมองว่าเป็นภัยต่อเกาหลีใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา อุดมการณ์หลักของทั้งสองประเทศที่ยังคงต้องการให้เกาหลีรวมเป็นหนึ่งเดียวก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างสองประเทศ และนำมาสู่การปะทะกันจนเกิดขึ้นเป็นสงคราม หรือที่เรียกว่า “สงครามเกาหลี” ในวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1950 กองทัพเกาหลีเหนือบุกโจมตีเกาหลีใต้อย่างสายฟ้าแลบ และสามารถยึดกรุงโซลได้ในเวลาเพียง 3 วัน ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องเข้าร่วมสงครามอย่างรวดเร็ว วันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 1950 ประธานาธิบดีทรูแมนประกาศเข้าสู่สงครามโดยมีนายพลแมคอาเธอร์เป็นผู้บัญชาการสูงสุด กองทัพของทั้งสองฝ่ายผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะจนในที่สุดต้องมีการเจรจาเพื่อยุติสงคราม เนื่องจากสงครามยืดเยื้อและสร้างความเสียหายให้แก่ทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก วันที่ 27 กรกฎาคม ค.ศ. 1953 จึงมีการลงนามสัญญา

สงบศึก ณ หมู่บ้านพันมุนจอม โดยสัญญาฉบับนี้เป็นเพียงการลงนามเพื่อหยุดยิงไม่ใช่การลงนามเพื่อยุติสงคราม ทำให้สงครามเกาหลียังคงมีสถานะเป็นสงครามที่ยังไม่ยุติจนถึงปัจจุบัน

ผลของสงครามสร้างความเสียหายทางชีวิตและทรัพย์สินแก่ทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก แม้จะไม่มีกระบวนตัวเลขที่แน่นอนของผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ และหายสาบสูญ แต่มีการประมาณการว่ามีทหารเกาหลีเหนือเสียชีวิตกว่า 500,000 คน พลเรือนเกาหลีเหนือบาดเจ็บและเสียชีวิตกว่า 1,000,000 คน และชาวเกาหลีเหนือที่อพยพมาทางตอนใต้กว่า 1,000,000 คน ทางฝั่งเกาหลีใต้ ทหารเกาหลีใต้บาดเจ็บและเสียชีวิตประมาณ 237,686 คน พลเรือนเสียชีวิตหรือสูญหายกว่า 600,000 คน และถูกกวาดต้อนให้ทำงานในกองทัพเกาหลีเหนืออีกกว่า 500,000 คน⁶ นอกจากนี้สงครามยังสร้างความเสียหายแก่อาคารบ้านเรือน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติของทั้งสองประเทศไปกว่าครึ่ง

ในด้านสังคม บทบาทระหว่างเพศชายและหญิงในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่ผู้ชายคือคนมีบทบาทในการเป็นหัวหน้าและเสาหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว แต่ในช่วงสงครามที่ผู้ชายเกาหลีต้องไปเป็นทหารเพื่อเข้าร่วมรบ หลายครอบครัวต้องสูญเสียสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในครอบครัวมากขึ้นด้วยการออกมาทำงานเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว นอกจากนี้การเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้หญิง ที่เข้ามาทดแทนการขาดแคลนแรงงานชายในช่วงสงครามยังเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ ใน ค.ศ. 1953 รัฐบาลได้ออกกฎหมายแรงงาน ซึ่งรับประกันถึงความเท่าเทียมกันขั้นพื้นฐานระหว่างชายและหญิงในการจ้างงานและการคุ้มครองสำหรับแรงงานหญิงในระหว่างตั้งครรภ์และคลอดบุตร⁷

ในด้านการเมือง สงครามเกาหลียังมีส่วนให้การเมืองของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้เป็นไปในแนวทางเผด็จการมากขึ้น ลัทธิขงจื้อที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเกาหลีตั้งแต่ในสมัยโชซอนถูกนำมาตีความใหม่เพื่อใช้ในการสร้างฐานอำนาจในแนวทางที่ต่างกัน⁸ ประเทศเกาหลีเหนือที่นำโดยนายคิมอิลซ็อง ชูแนวความคิด “จูเช่ (Juche)” หรือการ

⁶พิพาดา ยังเจริญ. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 283.

⁷Young-Joo Paik. (2003). *Women's Development and Information on Women in Korea*. In: *Paper from the Program of the Round Table on Women's Issues at IFLA Annual Conferences 2002 – 1993*. p 106.

⁸Tomasz Sleziak. (2013). *The Role of Confucianism in Contemporary South Korean Society*. *Rocznik Orientalistyczny*. 1. p 40.

ฟิ่งพาตนเอง ขึ้นมาเป็นอุดมการณ์หลักของรัฐ โดยนายคิมอิลซ็องได้กล่าวถึงจูเซ่ต่อที่สาธารณชนครั้งแรกใน ค.ศ. 1955 ในการปราศรัยต่อผู้ปฏิบัติงานด้านการปลุกระดมและโฆษณาของพรรค เนื้อหาในคำปราศรัยยังไม่ชัดเจนว่าจูเซ่คืออะไร กล่าวเพียงกว้าง ๆ ว่า “จูเซ่ คือท่าทีการปฏิเสธการฟิ่งพาผู้อื่นและมุ่งใช้พลังของตนเอง เชื่อในความแข็งแกร่งของตนเอง และแสดงจิตใจปฏิวัติแห่งการเชื่อมั่นตนเอง” เมื่อถึง ค.ศ. 1965 จึงมีการอธิบายละเอียดขึ้นว่า จูเซ่ หมายถึง ความเป็นเอกราชทางการเมือง การฟิ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และการป้องกันประเทศได้ด้วยตนเอง⁹ โดยคิมอิลซ็องได้นำแนวคิดของขงจื้อมาประยุกต์เข้ากับอุดมการณ์มาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ เพื่อให้เหมาะสมกับเกาหลีมากขึ้น กลุ่มผู้นำใช้ความคิดชาตินิยมแบบยึดถือชาติพันธุ์¹⁰ มาใช้ในการกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาประเทศและการปฏิเสธความช่วยเหลือจากต่างชาติ ที่ถูกมองว่าเป็น “คนต่างสายเลือด” การจัดลำดับชั้นในสังคมที่พรรคแรงงานเกาหลีถูกจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ปกครอง และประชาชนเป็นผู้อยู่ใต้ปกครอง การรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่พรรคและผู้นำ และมีการสืบทอดตำแหน่งผ่านทางสายเลือด¹¹

สำหรับประเทศเกาหลีใต้ ด้วยปัจจัยทางการเมืองที่สถานการณ์การเมืองโลกเข้าสู่ช่วงสงครามเย็น และการเข้าสู่ภาวะสงครามกับเกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ในฐานะประเทศที่ได้รับการสนับสนุนจากประเทศฝั่งเสรีอย่างสหรัฐอเมริกา จึงมีความพยายามอย่างมากในการดำเนินนโยบายเพื่อสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมในหมู่ประชาชนและเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐบาลของนายรีซ็องม็อนจึงมีความจำเป็นที่ต้องรวบรวมอำนาจเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเมืองโดยใช้กลไกทางการเมืองเพื่อปราบปรามนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามและผู้ที่ไม่เห็นต่าง การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ประธานาธิบดีสามารถอยู่ในวาระได้อย่างไม่จำกัด และการนำลัทธิขงจื้อมาใช้ในการสร้างความชอบธรรมและเสริมสร้างอำนาจให้ตนเอง แนวคิดชาตินิยมแบบยึดถือชาติพันธุ์ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยมในหมู่ประชาชนอีกครั้ง แต่ครั้งนี้เป้าหมายในการต่อต้านกลับไม่ใช่

⁹อนูช อาภาภิรม. (2558). *สงครามเย็นในแดนโสม : วิกฤตที่ยังไม่สิ้น*. หน้า 134 – 135.

¹⁰แนวคิดชาตินิยมแบบยึดถือชาติพันธุ์ถูกนำมาบรรณนงค์อย่างเข้มข้นในทศวรรษที่ 1920 โดยนายชิน แชโฮ (Shin Chae-ho) นักวิชาการขงจื้อ นักประวัติศาสตร์ และนักเคลื่อนไหวเพื่อเอกราช โดยชินแชโฮได้เขียนถึงแนวคิด “สายเลือดบริสุทธิ์สายเดียว” ที่สืบเรื่องราวกลับไปถึงตำนานของทันกุกผู้สร้างอาณาจักรเกาหลี โดยตำนานเรื่องนี้เป็นที่ยอมรับในหมู่ชาวเกาหลี และสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้คนออกมาต่อต้านการกดขี่จากต่างชาติ หรือผู้ที่ “ต่างสายเลือด” นอกจากนี้ ยังเพื่อปล้ำล้างข้อกล่าวอ้างของจักรวรรดิญี่ปุ่นที่ใช้เป็นเหตุผลในการผนวกดินแดนว่าคนเกาหลีเป็นส่วนหนึ่งของเชื้อชาติญี่ปุ่น และเพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนให้กับชาวเกาหลี แนวคิดชาตินิยมแบบยึดถือชาติพันธุ์นี้จึงกำเนิดมาเพื่อจุดมุ่งหมายในการได้รับเอกราชและการต่อต้านอิทธิพลต่างชาติ

¹¹อนูช อาภาภิรม. (2558). *เล่มเดิม*. หน้า 138 – 139.

ชาวต่างชาติ แต่เป็นกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่ถูกมองเป็นภัยคุกคามต่อประเทศ รัฐบาลของนายอีซึงมัน ใช้วาทกรรม “อิลมินจูอึย” (일민주의 : The one nation ideology) หรือ รวมประชาเป็นหนึ่ง¹² เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ และเชื่อว่าการนำเสนองภาพลักษณ์แบบยึดถือชาติพันธุ์ เกาหลีนี้จะช่วยให้รัฐบาลของเขามีความชอบธรรมมากขึ้นในสายตาประชาชน¹³ และนำค่านิยมทางสังคมแบบขงจื้อที่เน้นหลักความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม หรือ หลักความสัมพันธ์ 5 ประการ มาใช้ในการนำประเทศของรัฐบาล โดยเน้นประเด็นความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ว่าผู้อยู่ใต้ปกครองจะต้องมีความจงรักภักดีและเชื่อฟังผู้ปกครองของตนนั้น รัฐบาลได้อาศัยแนวความคิดนี้โดยตีความตามแนวคิดที่ว่าผู้ปกครองไม่เพียงแต่ได้รับความเชื่อฟังจากผู้อยู่ใต้ปกครอง แต่ยังได้รับความเคารพนับถือและการรับใช้จากประชาชน และประชาชนในฐานะผู้อยู่ใต้ปกครองจะต้องทำหน้าที่ของประชาชนที่ดีด้วยการให้ความเคารพและเชื่อฟังผู้ปกครองของตน¹⁴

ในช่วงของการก่อตั้งประเทศและภาวะสงครามกับเกาหลีเหนือ บทบาทและสถานะของสตรีเกาหลีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญจากปัจจัยทางการเมืองและสังคม แต่ด้วยอิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคมของชาวเกาหลี ทำให้ถึงแม้เกาหลีใต้จะได้ชื่อว่ามีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และเนื้อหาในรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้พลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกัน¹⁵ แต่ในทางปฏิบัติ รัฐยังคงสนับสนุนค่านิยมแบบขงจื้อที่มีลักษณะของการแบ่งแยกทางเพศและการเลือกปฏิบัติในสังคม

¹²อิลมินจูอึย (일민주의 : The one nation ideology) มีหลักการ คือ “ประเทศชาติของเราเป็นหนึ่งเดียว อาณาเขตของเราเป็นหนึ่งเดียว จิตวิญญาณของเราเป็นหนึ่งเดียว วิถีชีวิตของเราเป็นหนึ่งเดียว พวกเราได้รับการปฏิบัติเป็นหนึ่งเดียว การเมืองและวัฒนธรรมของเราก็เป็นหนึ่งเดียวกัน”

¹³แดเนี่ยล ทิวดอร์. (2560). *มหัศจรรย์เกาหลี : จากเก้าถ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม*. แปลโดย จูตีพงษ์ เหลืองอรุณเลิศ. หน้า 384.

¹⁴วูเซียร์ อินทะสี. (2551). เกาหลีใต้ภายใต้ระบอบอำนาจนิยมของรัฐบาลประธานาธิบดีอีซึงมัน. *วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา*.(2)12 . หน้า 49.

¹⁵Constitute project. (2020). *Korea (Republic of)'s Constitution of 1948 with Amendment through 1987*. (Online).

3.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพสตรีเกาหลีใต้จากการพัฒนาเศรษฐกิจ (ค.ศ. 1962 - 1979)

หลังการสิ้นสุดสมัยของประธานาธิบดีรีซึงมันใน ค.ศ. 1960 นายยุนโบซอน (Yun Po-sun) ได้รับการเลือกขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีคนถัดไปในวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 1960 ก่อนที่จะเกิดการรัฐประหารขึ้นในวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 นำโดยนายพลพัคจงฮี นายยุนโบซอนยังคงดำรงตำแหน่งต่อไปเพื่อให้ถูกต้องตามหลักการปกครองก่อนที่จะลาออกในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1962 โดยนายพลพัคจงฮีขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1962 และปกครองแบบเผด็จการ

นโยบายหลักในสมัยของประธานาธิบดีพัคจงฮี (ค.ศ. 1962 - 1979) คือการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยการพัฒนาและสนับสนุนอุตสาหกรรมหนักภายในประเทศและส่งเสริมธุรกิจการส่งออก เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ช่วงสงครามเกาหลี และเพื่อพัฒนาประเทศให้มีความเจริญชาติทัดเทียมกับชาติอื่น ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในทางเศรษฐกิจและได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้น

3.2.1 การพัฒนาทางเศรษฐกิจสมัยประธานาธิบดีพัคจงฮี (ค.ศ. 1962 - 1979)

ระยะเวลากว่า 3 ปี ในการปะทะกันระหว่างประเทศเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของทั้ง 2 ประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากการสูญเสียพลเรือนและทหารสงครามยังได้ทำลายพื้นที่ทางเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม พื้นที่เพาะปลูกที่มีอยู่ไม่สามารถผลิตอาหารให้เพียงพอต่อคนในประเทศ เกาหลีใต้ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างหนักเนื่องจากแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติส่วนใหญ่อยู่ในเขตเกาหลีเหนือ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบคมนาคม สาธารณูปโภค ต้องได้รับการฟื้นฟูแต่รัฐบาลไม่มีงบประมาณเพียงพอในการบูรณะประเทศและขาดแคลนเงินต่างประเทศในการนำเข้าอาหาร ทำให้เกาหลีใต้ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเกาหลีใต้ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การสหประชาชาติภายใต้โครงการของหน่วยฟื้นฟูบูรณะเกาหลีขององค์การสหประชาชาติ (the United Nations Korea Reconstruction Agency : UNKRA) และจากสหรัฐอเมริกาภายใต้โครงการให้ความช่วยเหลือทวิภาคี (the United States Bilateral Assistance Program) ¹⁶ ถึงแม้เกาหลีใต้จะได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจทั้งจากสหรัฐอเมริกาและองค์การสหประชาชาติ และการดำเนินนโยบายเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจในสมัยของนายรีซึงมัน (ค.ศ. 1948 - 1960) เช่น แผนการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม 5 ปี ใน ค.ศ. 1949 แผนการปรับโครงสร้างอย่างทั่วด้าน ใน ค.ศ. 1954 แต่การเติบโต

¹⁶ ชินนทร์ มีโกคี. (2560). การพัฒนาและการเปลี่ยนผ่านของเศรษฐกิจเกาหลีใต้. ใน *เกาหลีใต้ปัจจุบัน*. หน้า 109.

ทางเศรษฐกิจยังคงไม่ดีเท่าที่ควร ระหว่าง ค.ศ. 1953 – 1961 เศรษฐกิจของเกาหลีเติบโตในอัตราเฉลี่ยเพียงร้อยละ 3.7 ต่อปี ทำให้เกาหลีใต้ในขณะนั้นด้อยพัฒนามากว่าเกาหลีเหนือ

นายพลพัคจุงฮี ขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีในวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1962 จากการรัฐประหารยึดอำนาจจากนายยุนโบซอน ในวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 นโยบายสำคัญหลังการขึ้นสู่อำนาจคือการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามเกาหลี โดยรัฐบาลได้ดำเนินนโยบายพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยการหันมาสนับสนุนและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมแทนภาคเกษตรกรรม และให้ภาครัฐเป็นผู้นำในการสร้างพื้นฐานทางอุตสาหกรรม โดยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก เช่น อุตสาหกรรมซีเมนต์ ปูน เครื่องจักรอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมการต่อเรือ เป็นต้น โดยรัฐบาลมีการออกกฎหมายและดำเนินนโยบายเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม เช่น การออกกฎหมายค้ำประกันเงินกู้จากต่างประเทศ (Foreign Borrowing Repayment Guarantee Act) ใน ค.ศ. 1962 โดยรัฐบาลเป็นผู้ค้ำประกันเงินกู้จากต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นการกู้จากภาครัฐหรือเอกชน เนื่องจากเงินกู้ต่างประเทศมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าการกู้เงินในประเทศ และรัฐบาลจะค้ำประกันการจ่ายเงินกู้โดยไม่คำนึงว่าการลงทุนนั้น ๆ จะสร้างกำไรหรือไม่¹⁷ การจัดตั้งกองทุนเพื่อการลงทุนแห่งชาติ (The National Investment Fund) ใน ค.ศ. 1974 เพื่อเป็นองค์กรที่มีหน้าที่จัดหาเงินกู้ระยะยาว (8 – 10 ปี) และมีอัตราดอกเบี้ยต่ำให้แก่ภาคอุตสาหกรรม¹⁸ นอกจากนี้รัฐบาลยังให้การช่วยเหลือด้วยการลดหย่อนภาษี จัดตั้งวิทยาลัยอาชีวศึกษาและสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน จัดตั้งสถาบันวิจัยในสังกัดของรัฐบาลเพื่อผลิตช่างฝีมือและผู้เชี่ยวชาญออกสู่ตลาดแรงงาน¹⁹ นอกจากนี้นโยบายสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ รัฐบาลยังเน้นนโยบายส่งเสริมการส่งออก เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศในการคืนเงินกู้และซื้อสินค้าจากต่างประเทศ

รัฐบาลเกาหลีได้จัดตั้ง “คณะกรรมการวางแผนเศรษฐกิจ” (Economic Planning Board - EPB) โดยมีรองรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจเป็นผู้ดูแลหน่วยงานนี้โดยตรง คณะกรรมการวางแผนเศรษฐกิจมีหน้าที่ในการดูแลงบประมาณและดำเนินโครงการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจห้าปีที่มีการใช้ครั้งแรกใน ค.ศ. 1962 การดำเนินนโยบายสนับสนุนทางอุตสาหกรรม และส่งเสริมการส่งออกของของรัฐบาลส่งผลให้เศรษฐกิจของเกาหลีใต้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว ดังในภาพประกอบที่ 1

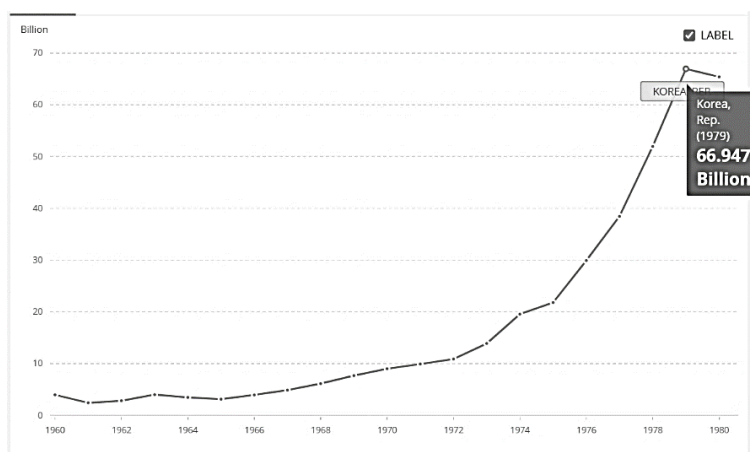
¹⁷ชินินทร์ มีโกตี. (2560). *เล่มเดิม*. หน้า 117.

¹⁸แหล่งเดิม. หน้า 113.

¹⁹มุน ฮวีซัง. (2560). *แรงขับเคลื่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจของสาธารณรัฐเกาหลี*. แปลโดย กมลบุษบรรณ. หน้า 23.

ที่แสดงถึงอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ระหว่างค.ศ. 1960 – 1980 ที่มีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยใน ค.ศ. 1979 มีการเติบโตสูงสุดถึง 66.947 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ²⁰

ภาพประกอบ 6 แสดงการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของประเทศเกาหลีใต้ ระหว่าง ค.ศ. 1960 – 1980

ที่มา : The World Bank. (2021). *GDP (current US\$) – Korea, Rep.* (Online)

รัฐบาลขยายพื้นที่ทางอุตสาหกรรมออกไปยังเมืองต่าง ๆ โดยกำหนดพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรมตามความพร้อมของพื้นที่นั้น ๆ เช่น เมืองซีฮวา (Siwaha) ในจังหวัดคยองกี ตอนใต้ของกรุงโซลเป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรมเครื่องจักร เมืองกูมิ (Gumi) ในจังหวัดคยองซังเหนือเป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เมืองโพฮัง (Pohang) ในจังหวัดคยองซังเหนือเป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรมเหล็ก เมืองอุลซาน (Ulsan) เป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรมหนักและต่อเรือ เมืองยอชอน (Yeocheon) ในจังหวัดจอลลาใต้ เป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมี และเมืองชางวอน (Changwon) ในจังหวัดคยองซังใต้ เป็นพื้นที่สำหรับอุตสาหกรรมเครื่องจักร กระบวนการกลายเป็นอุตสาหกรรมในเกาหลีใต้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของประชาชนอย่างรวดเร็ว ในปลายทศวรรษที่ 1950 ส่วนใหญ่ของเกาหลีใต้เป็นสังคมแบบเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบทและประมาณครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มาจากภาคการเกษตร เมื่อรัฐบาลเกาหลีใต้เริ่มต้นนโยบายส่งเสริม

²⁰The World Bank. (2021). *GDP (current US\$) - Korea, Rep..* (Online)

ภาคอุตสาหกรรมและการส่งออก สัดส่วนของภาคเกษตรกรรมในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว²¹ ดังในตารางที่ 1 ที่แสดงให้เห็นถึงเปอร์เซ็นต์การกระจายตัวของ GDP ณ ราคาปัจจุบัน ระหว่าง ค.ศ. 1960 – 1990

ตาราง 3 แสดงโครงสร้างการผลิต (เปอร์เซ็นต์การกระจายตัวของ GDP ณ ราคาปัจจุบัน) ค.ศ. 1960–1990

ภาค	1960	1970	1980	1990
เกษตรกรรม	39.9	31.1	14.6	9.0
อุตสาหกรรม	18.6	28.4	41.4	44.7
- เหมืองแร่	2.3	1.3	1.4	0.5
- การผลิต	12.1	19.1	29.6	28.9
- การก่อสร้าง	3.5	6.4	8.2	13.2
- อุตสาหกรรม	0.7	1.6	2.1	2.1
บริการ	41.5	40.5	44.5	46.3
รวม (GDP)	100	100	100	100

ที่มา : ฮาเกิน คู. (2552). *แรงงานเกาหลี วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อสร้างตัวทางชนชั้น*. หน้า 50.

การเติบโตอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมในเกาหลีนำมาสู่การเคลื่อนย้ายของแรงงานจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม แรงงานจากพื้นที่ชนบทเดินทางเข้าสู่เมืองเพื่อทำงานในภาคอุตสาหกรรม ใน ค.ศ. 1963 – 1985 อัตราการเติบโตของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่แรงงานในภาคเกษตรกรรมมีอัตรา

²¹ ฮาเกิน คู. (2552). *แรงงานเกาหลี วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อสร้างตัวทางชนชั้น*. แปลโดย ภัณฑิลาภรณ์ เหลืองวิสุทธิ. หน้า 50.

ที่ลดลง ดังในตารางที่ 2 ที่แสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม ระหว่าง ค.ศ. 1963 – 1985

ตาราง 4 แสดงการเติบโตของแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม (หน่วยหลักพัน)

	1963	1970	1975	1980	1985	อัตราการเปลี่ยนแปลง
เกษตรกรรม	725 (30.0)	743 (19.6)	677 (14.1)	551 (8.5)	437 (5.4)	0.6
อุตสาหกรรม	417 (17.3)	995 (26.3)	1,782 (37.1)	2,475 (38.2)	3,146 (38.9)	7.5
บริการและพาณิชยกรรม	1,272 (52.7)	2,049 (54.1)	2,344 (48.8)	3,459 (53.3)	4,507 (55.7)	3.5
รวม	2,411 (100)	3,787 (100)	4,803 (100)	6,485 (100)	8,090 (100)	3.4

ที่มา : ฮาเกิน คู. (2552). แรงงานเกาหลี วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้น. หน้า 53.

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงสถานภาพสตรีจากการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา

แรงงานสตรีเป็นอีกหนึ่งกลุ่มสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมของเกาหลีใต้ กระบวนการพัฒนาทางอุตสาหกรรมต้องพึ่งพาแรงงานของสตรีเป็นอย่างมาก จำนวนของแรงงานสตรีในเกาหลีใต้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง ค.ศ. 1963 - 1976 โดยใน ค.ศ. 1963 มีแรงงานสตรีจำนวน ร้อยละ 37.9 จากจำนวนแรงงานทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 41 จากจำนวนแรงงานภาคการผลิต ก่อนที่ใน ค.ศ. 1976 จำนวนแรงงานสตรีเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 48.5 จากจำนวนแรงงานทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 53 จากจำนวนแรงงานภาคการผลิต ถึงแม้จะมีจำนวนลดลงในช่วง ค.ศ. 1978 – 1985 แต่สัดส่วนของแรงงานสตรียังคงเป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนแรงงานทั้งหมด ดังในตารางที่ 3 ที่แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของแรงงานสตรี ระหว่าง ค.ศ. 1963 – 1985

ตาราง 5 แสดงสัดส่วนของแรงงานสตรีจากแรงงานที่ได้รับค่าจ้างทั้งหมด ระหว่าง ค.ศ. 1963 – 1985

	1963	1973	1976	1978	1985
จำนวนแรงงานสตรีจากจำนวนแรงงานทั้งหมด (ร้อยละ)	37.9	46.7	48.5	45.5	42.0
จำนวนแรงงานสตรีจากจำนวนแรงงานภาคการผลิต (ร้อยละ)	41.0	50.7	53.0	49.6	46.3

ที่มา : ฮาเกิน คู. (2552). *แรงงานเกาหลี วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้น*. หน้า 54.

แรงงานสตรีส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้า และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และอีกส่วนน้อยอยู่ในอุตสาหกรรมหนัก เช่น อุตสาหกรรมเหล็ก การทำเครื่องมือและอุปกรณ์การขนส่ง ใน ค.ศ. 1985 แรงงานสตรีมีจำนวนถึงร้อยละ 88 ของแรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า ร้อยละ 77 ในจำนวนแรงงานทอผ้า และร้อยละ 68 ในจำนวนแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด แรงงานสตรีส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานกึ่งฝีมือ และมีอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายหรือช่วงอายุ 20 ต้น ๆ ใน ค.ศ. 1966 เกือบร้อยละ 90 ของแรงงานสตรีในโรงงานมีอายุต่ำกว่า 29 ปี และครึ่งหนึ่งมีอายุต่ำกว่า 20 ปี ใน ค.ศ. 1980 จำนวนแรงงานวัยรุ่นมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่สองในสามของแรงงานสตรียังคงอยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 29 ปี²²

การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการที่สตรีกลายเป็นกำลังแรงงานสำคัญทำให้มีการขยายการศึกษาสำหรับสตรีเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สตรีได้รับการพัฒนาและมีบทบาทในการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิของตนต่อไป ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมของเกาหลีก่อนการเปิดประเทศใน ค.ศ. 1876 สตรีเกาหลีมีโอกาสดำเนินการศึกษาจากสมาชิกผู้หญิงในครอบครัวเท่านั้น โดยเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับงานบ้านงานเรือน และการปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามค่านิยมขงจื้อ เมื่อเกาหลีลงนามในสนธิสัญญาคังฮวากับญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1876 ส่งผลให้เกาหลีต้องทำการ

²²ฮาเกิน คู. (2552). *เล่มเดิม*. หน้า 54.

เปิดประเทศ ความรู้และวิทยาการจากตะวันตกหลังไหลเข้ามาถึงเกาหลี รวมถึงกลุ่มมิชชันนารี ซึ่งเป็นกลุ่มคนสำคัญในการพัฒนาระบบการศึกษาของเกาหลี โดยกลุ่มมิชชันนารีเหล่านี้ได้ก่อตั้งโรงเรียนเอกชนหลายแห่งเพื่อเผยแพร่คริสต์ศาสนาและความรู้สมัยใหม่ และเปิดโอกาสในการศึกษาโดยไม่จำกัดเพศและชนชั้น ส่งผลให้สตรีเกาหลีมีโอกาสเข้าถึงการศึกษและได้รับการเรียนรู้เช่นเดียวกับผู้ชาย มีการก่อตั้งโรงเรียนสำหรับสตรี เช่น โรงเรียนสตรีอึชวา โรงเรียนสตรีชงชิน โรงเรียนสตรีแพชวา เป็นต้น ถึงแม้ในช่วง ค.ศ. 1910 – 1945 เกาหลีจะถูกปกครองโดยจักรวรรดิญี่ปุ่น แต่การศึกษายังคงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใน ค.ศ. 1940 มีจำนวนนักเรียนหญิงในระดับประถมศึกษา จำนวน 367,252 คน และระดับมัธยมศึกษา 11,282 คน²³ และในสมัยอาณานิคม สตรีเกาหลีมีบทบาทในการร่วมเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นในขบวนการชาตินิยมเกาหลี ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง

หลังการก่อตั้งสาธารณรัฐเกาหลี ใน ค.ศ. 1948 รัฐบาลเกาหลีใต้ได้มุ่งเน้นการสร้างพื้นฐานของระบบการศึกษาและสร้างมาตรฐานของการศึกษาในระดับประถมศึกษาเพื่อลดภาวะการไม่รู้หนังสือในประเทศ เนื้อหาในรัฐธรรมนูญฉบับแรกของสาธารณรัฐเกาหลี ที่ประกาศใช้ในวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1948 มาตราที่ 31 วรรค 1 ได้กล่าวไว้ว่า “ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันตามความสามารถของแต่ละบุคคล”²⁴ ในวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1949 รัฐบาลเกาหลีได้ใช้ประกาศกฎหมายทางการศึกษาเพื่อจัดระบบการศึกษาให้เป็นระเบียบและกำหนดให้การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับประชาชนทุกคนทันทีที่ภาวะสงครามกับเกาหลีเหนือสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1953 รัฐบาลได้เริ่มโครงการระยะ 5 ปี เพื่อจำกัดภาวะการไม่รู้หนังสือ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ที่ไม่รู้หนังสือสามารถอ่านออกเขียนได้ เทียบเท่าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ใน ค.ศ. 1958 พบว่าอัตราการรู้หนังสือของประชากรที่มีอายุ 12 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 96²⁵

การดำเนินนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาลเกาหลีใต้ส่งผลให้การศึกษาศตรีเกาหลีได้รับการรับรองทางกฎหมาย และเปิดโอกาสให้สตรีเกาหลีสามารถเข้าถึงการศึกษได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น โดยในช่วงทศวรรษที่ 1950 กว่าร้อยละ 40 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

²³Yunshik Chang. (1975). *Growth of Education in Korea 1910-1945*. *Bulletin of the Population and Development Studies Center*, 4, pp 40 - 53.

²⁴Constitute project. (2020). *Korea (Republic of)'s Constitution of 1948 with Amendment through 1987*. (Online)

²⁵ไพบูลย์ ปิตะเสน. (2560). การศึกษาของเกาหลีใต้. ใน *เกาหลีปัจจุบัน*. หน้า 195.

ในระดับประถมศึกษาเป็นจำนวนของนักเรียนหญิง²⁶ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอัตราการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของผู้หญิงที่สูงขึ้น แต่เนื่องด้วยระบบเศรษฐกิจของเกาหลีในขณะนั้นยังคงพึ่งพาเกษตรกรรมเป็นหลัก กว่าร้อยละ 80 ของประชากรเพศหญิงอยู่ในภาคการเกษตร ทำให้ถึงแม้การศึกษาภาคประถมจะถูกกำหนดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่ยังมีบันทึกถึงการขาดเรียนหลายครั้งเนื่องจากขาดแรงงานในชุมชน²⁷ และด้วยค่านิยมของประชาชนในขณะนั้นยังมองว่าการศึกษาของผู้หญิงเป็นการลงทุนที่สิ้นเปลือง รวมทั้งยังมีค่านิยมเดิมว่าการศึกษาและการทำงานนอกบ้านเป็นเรื่องของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1960 – 1970 รัฐบาลได้ขยายโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาไปยังระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา เพื่อตอบสนองต่อจำนวนนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้นและแผนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมหนักและการส่งออก ใน ค.ศ. 1969 มีการยกเลิกระบบการสอบเข้าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับสูงขึ้น และใน ค.ศ. 1967 รัฐบาลได้ผ่านร่างกฎหมายอาชีวศึกษา (Vocational Training Act) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเข้ารับการอบรมด้านวิชาชีพ โดยเฉพาะวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของรัฐ เช่น งานไฟฟ้า งานก่อสร้าง อุตสาหกรรมเหล็ก เคมีภัณฑ์ รางรถไฟ เหมืองแร่ และการบิน เป็นต้น²⁸ เพื่อผลิตบุคลากรมาตอบสนองต่อการระบบอุตสาหกรรมที่กำลังพัฒนาอย่างก้าวกระโดด

การขยายการศึกษานี้เปรียบเสมือนการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับสตรีเกาหลีเช่นเดียวกัน ใน ค.ศ. 1961 มีการก่อตั้งวิทยาลัยครู 2 ปี เพื่อผลิตครูให้ตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาระบบการศึกษา ส่งผลให้สตรีเกาหลีสามารถรับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น และในช่วงทศวรรษที่ 1970 ที่ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนของสตรีได้รับความสนใจ ทำให้เกิดความคิดที่ว่าความแตกต่างทางสตรีวิทยาของชายและหญิงไม่ควรถูกนำมาเป็นประเด็นในการเลือกปฏิบัติทางสังคม ผู้หญิงควรได้รับการสนับสนุนให้มีความสามารถและประกอบอาชีพได้ โดยใน ค.ศ. 1976 มีการแก้ไขพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการฝึกอบรมในระดับอาชีวศึกษา โดยเปิดโอกาสให้สตรี

²⁶Jae-Hee Ahn. (2011). Analysis of Changes in Female Education in Korea from an Education - Labor Market Perspective. *Asian Women* .(2)27 p 121.

²⁷Jae-Hee Ahn. (2011). Analysis of Changes in Female Education in Korea from an Education - Labor Market Perspective. *op. cit.* p. 122.

²⁸ไพฑูริย์ ปีตะเสน. (2560). *เล่มเดิม*. หน้า 198.

ได้เข้ารับการฝึกอบรมในสายอาชีพ และก่อตั้งศูนย์ฝึกอบรม 2 ปี สำหรับสตรีขึ้น ในปีเดียวกันมีการก่อตั้งห้องปฏิบัติการวิจัยสำหรับสตรีที่มหาวิทยาลัยสตรีชุกมยอง²⁹

การเข้าสู่ช่วงของการพัฒนาอุตสาหกรรมและสังคมในทศวรรษที่ 1960–1970 ทำให้ประเด็นคุณภาพชีวิตของสตรีถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานสตรีที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่สถานภาพของผู้หญิงยังไม่ได้รับการยกระดับขึ้นมากเท่าที่ควร แรงงานสตรีต้องเผชิญปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบ และได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากค่านิยมทางสังคมที่ยังมองว่าผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย กระแสสตรีนิยมจากตะวันตกในทศวรรษที่ 1960 ที่เน้นเรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ³⁰ ส่งผลให้สตรีหัวก้าวหน้าในเกาหลีได้มองเห็นถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาค่าความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคม ซึ่งนำมาสู่การก่อตั้งสถาบันสตรีเกาหลี (The Korean Women's Institute: KWI) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1977 ภายใต้การสนับสนุนของมหาวิทยาลัยสตรีอีฮวา (Ewha University) ที่ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิง และเผยแพร่แนวคิดเพื่อสตรีผ่านการตีพิมพ์ผลงานวิจัยและหนังสือพิมพ์สตรีนิยมฉบับภาษาอังกฤษ ต่อมาในเดือนกันยายน ค.ศ. 1977 หลักสูตรสตรีศึกษาได้ถูกก่อตั้งขึ้นที่มหาวิทยาลัยสตรีอีฮวา และเป็นต้นแบบของหลักสูตรสตรีศึกษาในอีกหลายสถาบันในเวลาต่อมา³¹ โดยโรงเรียนสตรีอีฮวา ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ ค.ศ. 1886 โดยนางแมรี เอฟ. สแครนตัน มิชชันนารีชาวอเมริกา ก่อนที่จะได้รับการเลื่อนสถานะขึ้นมาเป็นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยตามลำดับ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยสตรีอีฮวาเป็นอีกหนึ่งสถานศึกษาที่ปลูกฝังแนวคิดสิทธิมนุษยชนให้แก่ผู้ที่เข้ามาศึกษา มีนักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีหลายคนที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสตรีอีฮวา เช่น คิวฮวัลรัน หรือ เฮเลนคิม (Helen Kim: ค.ศ. 1899 – 1970) นักการเมือง, นักเคลื่อนไหวทางสังคมและสตรีนิยม ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ก่อตั้ง “กลุ่มสภาสตรีเกาหลีแห่งชาติ (Korean National Council of Women: KNCW)” ใน ค.ศ. 1959 ที่เป็นองค์กรเพื่อสิทธิสตรีในสมัยเริ่มต้น มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศในสังคม รวมไปถึงการก่อตั้งหนังสือพิมพ์ The Korean Daily และ The Korea Times ซึ่งเห็นได้ว่า ก่อนหน้าที่กระแสสตรีนิยมจากตะวันตกจะเข้ามาในเกาหลีในช่วงทศวรรษที่ 1960 - 1970 ในเกาหลีเองก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีอยู่ก่อนหน้าโดยมีตัวแทนจากกลุ่มสตรีที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตกเป็นผู้นำในการ

²⁹Jae-Hee Ahn. (2011). Analysis of Changes in Female Education in Korea from an Education - Labor Market Perspective. *op. cit.* p. 123.

³⁰Britannica. (2021). *feminism*. (Online).

³¹ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในเกาหลีใต้. หน้า 52.

เคลื่อนไหวและสร้างความตระหนักให้แก่สตรีในเกาหลี และเมื่อกระแสสตรีนิยมในทศวรรษที่ 1960 - 1970 เข้ามาในเกาหลีแล้วนั้น ประเด็นการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ก็จะได้รับ การเสริมสร้าง ประเด็นให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

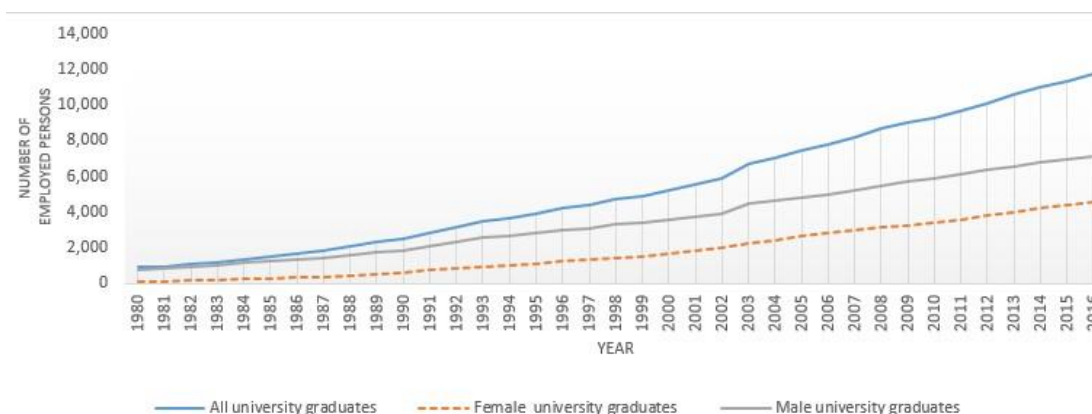
การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเติบโตอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเกาหลีได้ ในช่วงทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา ส่งผลให้สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีเปลี่ยนแปลงอย่าง มีนัยสำคัญ จากเดิมที่สตรีเกาหลีถูกวางกรอบไว้ด้วยค่านิยมของขงจื้อและถูกกำหนดให้มีบทบาท เพียงในบ้านได้ออกมามีบทบาทนอกบ้านมากขึ้น ด้วยการออกมาทำงานเพื่อหารายได้ ให้ครอบครัว โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทางอุตสาหกรรมของประเทศ และกลายเป็นกลุ่มแรงงานสำคัญโดยเฉพาะในภาคการผลิต อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรม ตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

การพัฒนาระบบการศึกษา เปิดโอกาสให้สตรีเกาหลีเข้าถึงการศึกษามากขึ้นและ สามารถเข้าศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมถูกคาดหวังให้ทำงานเป็น แรงงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะแรงงานหญิงที่เป็นที่ต้องการในโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากแรงงานหญิงมีค่าแรงที่ถูกกว่าแรงงานชาย และสามารถให้ชั่วโมงการทำงานที่มากกว่า สำหรับสตรีที่จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ด้วยการประกอบ อาชีพครู พยาบาล หรือธุรกิจ แต่ความต้องการแรงงานกลุ่มนี้ยังคงมีน้อย³² การพัฒนาทาง เศรษฐกิจและสังคมของเกาหลีได้ที่กำลังพัฒนาเป็นกราฟที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้สตรีเกาหลี ออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงสถานะของสตรียังคงถูกจำกัด และมีการ เลือปฏิบัติอยู่เช่นเดิม แรงงานสตรีต้องเผชิญกับปัญหาการถูกกดค่าแรงและการถูกบังคับให้ ทำงานล่วงเวลา ใน ค.ศ. 1980 อัตราเฉลี่ยของค่าจ้างแรงงานหญิงคิดเป็นเพียงร้อยละ 42.9 ของ ค่าจ้างแรงงานชาย³³ กล่าวคือ หากค่าจ้างต่อเดือนของแรงงานชายอยู่ที่ 100,000 วอน ค่าจ้างต่อ เดือนของแรงงานหญิงจะอยู่ที่ 42,900 วอน สำหรับผู้หญิงที่จบการศึกษาระดับสูง เป็นการยากที่ จะหางานทำหลังจบการศึกษาเนื่องจากความต้องการของตลาดแรงงานมีไม่มาก ดังจะเห็นได้จาก สถิติจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่ได้รับการว่าจ้างเข้าทำงานระหว่าง ค.ศ. 1980 - 2016 ตามภาพประกอบที่ 7 ที่แสดงให้เห็นถึงช่องว่างของโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงาน ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงที่จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

³²Jae-Hee Ahn. (2011). Analysis of Changes in Female Education in Korea from an Education - Labor Market Perspective. *op. cit.* p. 125.

³³ฮาเก็น คู. (2552). *เล่มเดิม*. หน้า 86.

ภาพประกอบ 7 แสดงสถิติการว่าจ้างผู้จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ระหว่าง ค.ศ. 1980 – 2016

ที่มา : Seong Eun Choi. (2018). What Makes It Difficult for Highly Educated Korean Women to Participate in the Labor Market?. *Journal of the Korean Welfare State and Social Policy*. p 70.

นอกจากนี้ผู้หญิงมักประสบกับความยากลำบากในการทำงานหลังการแต่งงาน เนื่องจากผู้หญิงยังคงถูกคาดหวังให้สามารถทำหน้าที่ของภรรยาในการดูแลงานภายในบ้าน และการทำงานที่ทั้ง 2 อย่างพร้อมกันเป็นเรื่องที่ยาก นอกจากนี้ยังมีธรรมเนียมการเลิกจ้างหรือการกดดันลูกจ้างผู้หญิงให้ออกจากงานหลังการแต่งงาน ในช่วงทศวรรษที่ 1980 นายจ้างหลายแห่งจะมีสัญญาสำหรับลูกจ้างผู้หญิงที่มีเงื่อนไขว่าต้องลาออกหลังการแต่งงาน³⁴

3.3 บทบาทของสตรีเกาหลีใต้ในการเรียกร้องประชาธิปไตย (ค.ศ. 1980 - 1988)

ในทศวรรษที่ 1980 เกาหลีใต้เข้าสู่สมัยของรัฐบาลเผด็จการอีกครั้ง จากการขึ้นสู่อำนาจของนายพลชอนดอฮวัน (Chun Doo-hwan) ในช่วง ค.ศ. 1980 - 1988 ประธานาธิบดีคนที่ 5 ของสาธารณรัฐเกาหลี ที่ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนของนายชเวกยูฮา (Choi Kyu-hah) ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชน และนำมาสู่การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลของนายชอนดอฮวัน ซึ่งประกอบไปด้วยนักศึกษา กลุ่มแรงงาน และประชาชนทั่วไป มีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการ โดยการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงเวลานี้มีการรวมตัวกันของประชาชนหลากหลายกลุ่ม รวมไปถึง

³⁴Jae-Hee Ahn. (2011). Analysis of Changes in Female Education in Korea from an Education - Labor Market Perspective. *op. cit.* p. 125.

กลุ่มสตรีเกาหลี ที่ออกมาร่วมเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและผลักดันประเด็นเกี่ยวกับปัญหาของสตรีในสังคมด้วยเช่นกัน

3.3.1 เกาหลีใต้ในสมัยประธานาธิบดีชอนดูฮวัน (ค.ศ. 1980 - 1988)

ยุคสมัยของประธานาธิบดีพัคจุงฮีจบลงจากเหตุการณ์ลอบสังหารในวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1979 โดยนายคิมแจกยู ผู้อำนวยการหน่วยข่าวกรองในขณะนั้น ได้ใช้อำนาจป็นยิงสังหารนายพลพัคจุงฮี ณ เซพแฮัสแห่งหนึ่งในกรุงโซล หลังการเสียชีวิตของนายพลพัคจุงฮี นายชเวกยูฮาได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนถัดไป แต่เพียงไม่นาน ในวันที่ 12 ธันวาคม ค.ศ. 1979 ได้เกิดเหตุการณ์รัฐประหารเกิดขึ้นโดยนายพลชอนดูฮวัน ที่ร่วมมือกับกลุ่มฮานาฮเว (Hanahoe) กลุ่มข้าราชการชั้นสูงที่รวมตัวกันอย่างลับ ๆ เข้ายึดอำนาจรัฐบาลของนายชเวกยูฮา พร้อมแต่งตั้งพวกพ้องของตนเองเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญในกองทัพ³⁵ ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1980 นายพลชอนดูฮวันเลื่อนขั้นตัวเองเป็นพลโทและเข้าดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักข่าวกรอง ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีอิทธิพลทางการเมืองมากที่สุด ส่งผลให้อำนาจในการบริหารประเทศตกเป็นของนายพลชอนดูฮวันไปโดยปริยาย

การขึ้นสู่อำนาจของนายพลชอนดูฮวันทำให้เกาหลีใต้เข้าสู่ยุคสมัยของเผด็จการอีกครั้ง มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ควบคุมการนำเสนอข่าว จำกัดเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิด และห้ามประชาชนเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเด็ดขาด โดยอ้างถึงเหตุผลของความมั่นคงและการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทำให้กลุ่มนักศึกษาที่คาดหวังว่าภายหลังยุคของนายพัคจุงฮีแล้วการเมืองเกาหลีใต้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางประชาธิปไตยรู้สึกผิดหวัง และเริ่มเห็นภาพของการกลับไปสู่ยุคสมัยเผด็จการอีกครั้ง จึงได้รวมตัวออกมาต่อต้านการกระทำของฝ่ายทหาร และเรียกร้องให้ยกเลิกกฎอัยการศึกที่มีการประกาศใช้ตั้งแต่การลอบสังหารนายพัคจุงฮี แต่ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1980 ผู้นำฝ่ายทหารกลับขยายการบังคับใช้กฎอัยการศึกให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ให้อยุบสมาชิกรัฐสภาแห่งชาติ ปิดสถานศึกษา ห้ามทำกิจกรรมทางการเมืองและห้ามนัดหยุดงาน รวมถึงการเข้าจับกุมนักการเมืองจำนวนหนึ่งในข้อหายุยงส่งเสริมให้เกิดความไม่สงบในบ้านเมือง³⁶

นักศึกษาในกรุงโซล นำโดยนักศึกษามหาวิทยาลัยยอนเซ (Yonsei University) ได้รวมตัวกันประท้วงเพื่อต่อต้านฝ่ายทหารที่เข้ามาแทรกแซงการเมือง และเรียกร้องให้มีการจัดตั้ง

³⁵แดเนี่ยล ทิวคอร์ด. (2560). เล่มเดิม. หน้า 125.

³⁶วิเชียร อินทะสี. (2556). พลวัตความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ : จากอำนาจนิยมสู่ประชาธิปไตยที่มั่นคง. หน้า 107.

รัฐบาลพลเรือน ก่อนที่กลุ่มนักศึกษาในเมืองควังจู เช่น มหาวิทยาลัยชอนนัม (Chonnam National University) มหาวิทยาลัยโชซอน (Chosun University) และมหาวิทยาลัยการศึกษาแห่งควังจู (Gwangju National University of Education) ได้ออกมารวมตัวเพื่อชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน³⁷ ฝ่ายทหารได้ตัดสินใจส่งกองกำลังทหารเพื่อเข้าควบคุมการชุมนุมของกลุ่มนักศึกษา ที่เมืองควังจูฝ่ายทหารได้ส่งทหารหน่วยรบพิเศษ ซึ่งเป็นกองกำลังติดอาวุธที่ใช้ในการสงครามเข้าควบคุมและปราบปรามกลุ่มนักศึกษา โดยในวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 1980 ทหารได้บุกเข้าไปยังมหาวิทยาลัยชอนนัม ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการชุมนุมและทำการจับกุมผู้ประท้วงด้วยความรุนแรง มีการทุบตีผู้ชุมนุมด้วยอาวุธต่าง ๆ ซึ่งยิ่งทำให้นักศึกษาออกมารวมตัวมากขึ้น รวมไปถึงประชาชนในเมืองควังจูที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำอันรุนแรงของฝ่ายทหารที่กระทำต่อนักศึกษาการปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้ประท้วงและทหารขยายวงกว้างออกไปทั่วเมืองและทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้ประท้วงเริ่มจับอาวุธเพื่อตอบโต้และเข้ายึดสถานที่สำคัญภายในเมือง ความรุนแรงในเมืองควังจูดำเนินไปเป็นเวลาหลายวัน ก่อนที่ในช่วงเช้าของวันที่ 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1980 ผู้นำฝ่ายทหารได้ดำเนินการส่งกองกำลังพลร่ม ทหารหน่วยจู่โจม รถถัง และอาวุธหนัก รวมไปถึงการโจมตีทางอากาศด้วยเฮลิคอปเตอร์เข้าบุกยึดเมืองควังจูจากกลุ่มผู้ประท้วงโดยใช้เวลาในการปฏิบัติการเพียง 2 ชั่วโมง³⁸ มีการระบุว่ามิได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เมืองควังจูกว่า 5,807 คน โดยมีผู้เสียชีวิต 155 คน สูญหาย 57 คน เสียชีวิตจากอาการบาดเจ็บ 112 คน บาดเจ็บ 3,643 คน และอีก 1,813 คนถูกควบคุมตัว³⁹

ภายหลังเหตุการณ์ที่เมืองควังจู นายพลชอนดูฮวันได้ขยายอำนาจทางการเมืองมากขึ้น โดยจัดตั้งคณะกรรมการพิเศษด้านความมั่นคงแห่งชาติ (Special Committee for National Security Measures) ขึ้นในปลายเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 1980 ซึ่งมีสมาชิกเป็นบุคคลใกล้ชิดของนายพลชอนดูฮวัน พร้อมแต่งตั้งคณะกรรมการประจำ (Standing Committee) ของคณะกรรมการพิเศษที่ทำหน้าที่ในการออกกฎหมาย และตัดสินใจประเด็นสำคัญของรัฐจนกว่าจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติชุดใหม่⁴⁰ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอดส่องและปราบปรามการเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้าม เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1980 นายชเวกยูฮชาติตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี

³⁷วิเชียร อินทะสี. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 112.

³⁸Britannica. (2021). *Kwangju Uprising: South Korean history*. (Online).

³⁹Gwangju City. (2021). *May 18th Democratic Uprising*. (Online).

⁴⁰วิเชียร อินทะสี. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 108.

และในเดือนเดียวกันนายพลซอนคูฮวันได้ลาออกจากตำแหน่งในกองทัพ และได้รับเลือกจากสภาแห่งชาติให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนถัดไปในวันที่ 1 กันยายน ค.ศ. 1980

การปราบปรามการชุมนุมที่เมืองควังจูเปรียบเสมือนชัยชนะของฝ่ายเผด็จการในการหยุดยั้งขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย แต่เพียงไม่นานกลุ่มต่าง ๆ ได้กลับมาเคลื่อนไหวอีกครั้ง รัฐบาลของนายพลซอนคูฮวันได้พยายามลดการเผชิญหน้ากับฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตยด้วยการถอนกำลังตำรวจประจำการอยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และคืนสภาพนักศึกษาให้แก่ผู้ที่ถูกลบชื่อออกจำนวน 1,363 คน ซึ่งทำให้ขบวนการนักศึกษากลับมาเข้มแข็งอีกครั้ง⁴¹ และเกิดความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เช่น สหภาพแรงงาน องค์กรทางศาสนา เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1987 เกิดการชุมนุมครั้งใหญ่เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยอีกครั้ง โดยมุ่งให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิประชาชนในการเลือกประธานาธิบดีได้โดยตรง ความเข้มแข็งของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยและการแทรกแซงจากสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้วันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1987 นายโนแทอู ในฐานะตัวแทนของรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ยอมรับข้อเสนอของผู้ชุมนุมในการแก้ไขรัฐธรรมนูญและให้เสรีภาพแก่ประชาชน ภายหลังจากชุมนุมตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านได้จัดการประชุมเพื่อหารือในการร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่จะแก้ไข และนำไปให้ประชาชนลงประชามติในวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1987 โดยมีผู้ให้ความเห็นชอบร้อยละ 93.1 ในวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1987 มีการจัดการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งที่ 13 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญเนื่องจากการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงตามรัฐธรรมนูญที่ได้รับการแก้ไขใหม่ ที่มาจากการต่อสู้ของนักศึกษาและประชาชนที่ต้องการให้เกาหลีใต้หลุดพ้นจากอำนาจเผด็จการ⁴²

3.3.2 บทบาทของสตรีในขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย

สตรีเกาหลีเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยของเกาหลีใต้ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลให้สตรีเกาหลีได้ออกมามีบทบาททางสังคมมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้สตรีได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ส่งผลให้สตรีตระหนักถึงสถานภาพและสิทธิที่ควรได้รับ โดยมีสตรีจากหลากหลายกลุ่มทางสังคมออกมาร่วมการเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นสตรีที่ได้รับการศึกษา เช่น กลุ่มนักศึกษาสตรีในมหาวิทยาลัย หรือกลุ่มแรงงานสตรีในภาคอุตสาหกรรม

⁴¹ วิเชียร อินทะสี. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 131

⁴² *แหล่งเดิม*. หน้า 166 – 167.

3.3.2.1 กลุ่มนักศึกษาศาสตร์

กลุ่มนักศึกษาศาสตร์มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองตั้งแต่ในช่วงทศวรรษที่ 1910 ในขบวนการชาตินิยมเกาหลี เพื่อต่อต้านการปกครองของจักรวรรดิญี่ปุ่นและเรียกร้องเอกราช การเข้ามาของการศึกษาแบบตะวันตกหลังการทำสนธิสัญญาคังฮวาใน ค.ศ. 1876 และการพัฒนาทางการศึกษาในช่วงการปกครองของจักรวรรดิญี่ปุ่น (ค.ศ. 1910 - 1945) ส่งผลให้แนวคิดชาตินิยมถูกปลูกฝังในหมู่นักศึกษาและประชาชนชาวเกาหลี การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเอกราชในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1919 เป็นตัวอย่างของการเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อต่อต้านและแสดงออกถึงความไม่พอใจต่อผู้ปกครอง ภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐเกาหลี หรือประเทศเกาหลีใต้ใน ค.ศ. 1948 สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเมืองของเกาหลีใต้ กระแสประชาธิปไตยที่เข้ามาพร้อมกันถูกปลูกฝังในหมู่นักศึกษา และปัญญาชนในเกาหลี ถึงแม้เกาหลีใต้จะมีรัฐธรรมนูญที่ระบุว่าสาธารณรัฐเกาหลีเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยและอำนาจอธิปไตยทั้งหมดเป็นของประชาชน⁴³ แต่ลักษณะของผู้ปกครองที่มีลักษณะเผด็จการ การควบคุมการแสดงออกของประชาชน และการใช้กลไกทางการเมืองเพื่อรักษาอำนาจและเอื้อประโยชน์ให้พวกพ้องของตนเอง ทำให้ประชาชนมองเห็นถึงปัญหาและไม่พอใจต่อการกระทำของผู้ปกครอง การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยถูกนำโดยกลุ่มนักศึกษาและปัญญาชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการและสร้างความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้

ระยะเวลากว่า 4 ทศวรรษ ที่เกาหลีใต้อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเผด็จการ กลุ่มนักศึกษาศาสตร์เข้าไปมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ร่วมกับกลุ่มนักศึกษาและปัญญาชนเสมอ ตั้งแต่เหตุการณ์การประท้วงการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใสของรัฐบาลนายรีซึงมันในเดือนเมษายน ค.ศ. 1960 หรือการออกมาประท้วงการใช้รัฐธรรมนูญชินในสมัยของนายพัคจองฮี และเหตุการณ์สำคัญคือเหตุการณ์ประท้วงที่เมืองควังจู ใน ค.ศ. 1980 ที่เหตุการณ์มีความรุนแรงจนทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ใน ค.ศ. 2017 รัฐบาลของนายมุนแจอิน (Moon Jae-in) ได้สั่งให้มีการสอบสวนเหตุการณ์ที่เมืองควังจูอีกครั้ง พบว่ามีนักศึกษาหญิงและผู้หญิงมีครรภ์กว่า 17 ราย ถูกข่มขืนโดยทหารที่เข้าปฏิบัติการ ณ เมืองควังจู ซึ่งในวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 2017 นายจองคยองโด รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหมของเกาหลีใต้ได้อ่านแถลงการณ์และก้มหัวเพื่อแสดงความขอโทษต่อเหตุการณ์การล่วงละเมิดทางเพศ ที่กระทำโดยกองทหารระหว่างการปราบปรามการชุมนุมที่เมืองควังจู นางคิมซุนฮักหนึ่งในผู้ร่วมการ

⁴³Constitute project. (2021). *op. cit.* (Online).

เคลื่อนไหวในเมืองควังจูและเป็นเหยื่อที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศได้กล่าวว่า “คำขอโทษ 1 ล้านคำนั้นไร้ค่า หากยังไม่มีผู้นำผู้กระทำผิดมาลงโทษอย่างเหมาะสม”⁴⁴

3.3.2.2 กลุ่มแรงงานสตรี

แรงงานสตรีมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ในช่วงทศวรรษที่ 1960 – 1970 เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม ที่มีจำนวนแรงงานสตรีมากถึงร้อยละ 80 ของแรงงานทั้งหมด⁴⁵ แต่แรงงานสตรีต้องเผชิญกับปัญหาการถูกกดขี่จากนายทุน และสภาพสังคมทำงานที่มีลักษณะชายเป็นใหญ่ เช่น ค่าแรงที่ต่ำกว่าผู้ชาย ชั่วโมงการทำงานที่มากเกินไป ปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงาน และการถูกกดดันให้ออกจากการทำงานหลังการตั้งครรภ์ กระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นส่งผลให้กลุ่มแรงงานออกมาเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสวัสดิภาพในการทำงาน โดยมีการแสดงออกผ่านการประท้วงและนัดหยุดงานในนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ

การเคลื่อนไหวของแรงงานส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐบาลเป็นอย่างมาก รัฐบาลของนายพลชอนดูฮวันมีความพยายามในการควบคุมการเคลื่อนไหวของแรงงานโดยการออกมาตรการต่าง ๆ เช่น ออกข้อกำหนดห้ามกลุ่มบุคคลที่ 3 เข้าไปเกี่ยวข้องกับสหภาพแรงงาน การกำหนดเงื่อนไขที่เข้มงวดในการก่อตั้งสหภาพแรงงาน การขึ้นบัญชีดำ ปลดคนงาน และการห้ามบรรจุนักเคลื่อนไหวเข้าทำงาน เป็นต้น⁴⁶ แต่การควบคุมดังกล่าวไม่เป็นผล ยังคงมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มแรงงานและการนัดประท้วงหยุดงานเกิดขึ้นเรื่อย ๆ เช่น การหยุดงานประท้วงที่โรงงานรถยนต์แดวู และการประท้วงที่สวนอุตสาหกรรมคูโร แม้ว่ารัฐบาลจะดำเนินการปราบปรามอย่างเต็มที่แต่ไม่ได้ทำให้การเคลื่อนไหวหยุดชะงักลงแต่อย่างใด กลับทำให้มีแรงงานเข้าร่วมการเคลื่อนไหวกับองค์กรสหภาพแรงงานที่ก่อตั้งในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 มากขึ้น และมีการร่วมมือกับกลุ่มนักศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการ

ท่ามกลางกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตย ได้เกิดการเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศขึ้นโดยกลุ่มแรงงานสตรีในการเคลื่อนไหวของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ การเคลื่อนไหวของกลุ่มแรงงานชายและหญิงมีจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อเรียกร้องสวัสดิภาพในการทำงานที่ดีขึ้น แต่ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาที่แรงงานสตรีต้องเผชิญกลับถูกมองข้ามและไม่ได้รับการผลักดันให้เกิด

⁴⁴BBC. (2018). *South Korea apologises for rapes during 1980 Gwangju protest crackdown.* (Online).

⁴⁵ฮาเก็น คู. (2552). *เล่มเดิม*. หน้า 54.

⁴⁶วีเชียร อินทะสี. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 133.

การแก้ไข ส่งผลให้แรงงานสตรีตระหนักถึงอุปสรรคในการเคลื่อนไหวร่วมกับกลุ่มแรงงานชาย จึงมีความต้องการในการก่อตั้งองค์กรสตรีแยกออกมาเพื่อผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสตรีโดยเฉพาะ⁴⁷ แนวคิดสตรีนิยมที่ได้รับการเผยแพร่ในหมู่สตรีเกาหลีตั้งแต่ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 มีมุมมองภายใต้แนวคิด “การรวมเป็นหนึ่งในของเยาวชนเพื่อการเคลื่อนไหวประชาธิปไตย” และใน ค.ศ. 1985 กลุ่มสตรีได้ร่วมมือกันภายใต้แนวคิด “ประชาธิปไตยและสิทธิสตรีเพื่อการอยู่รอด” ทำให้ปัญหาของแรงงานสตรีที่เกี่ยวกับการถูกกดขี่ทางเพศได้รับความสนใจ และมีส่วนสำคัญทำให้เกิดความก้าวหน้าของขบวนการเรียกร้องสิทธิสตรีที่ดำเนินไปพร้อมกับแนวทางการเรียกร้องประชาธิปไตย

แรงงานสตรีได้จัดตั้ง “สมาคมแรงงานสตรีเกาหลี” (Korean Women Worker's Association) ขึ้น ใน ค.ศ. 1987 เพื่อดำเนินการเรียกร้องปัญหาเกี่ยวกับแรงงานสตรีโดยเฉพาะ มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงและพัฒนาสถานภาพของแรงงานสตรี รวมถึงการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงาน เช่น การเลือกปฏิบัติในที่ทำงาน ความไม่มั่นคงในการทำงาน การคุ้มครองสิทธิเมื่อคลอดบุตร และการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการดูแลบุตร⁴⁸

3.4 การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีเกาหลีใต้ในช่วงทศวรรษที่ 1980

การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และการพัฒนาทางการศึกษาในช่วงทศวรรษที่ 1960 - 1970 ได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงของสถานะและบทบาททางสังคมของสตรีเกาหลี การเข้ามา มีบทบาททางการเมืองและสังคมทำให้สตรีเกาหลีเกิดความตระหนักถึงสิทธิของตนเองจึงได้รับการถูกเลือกปฏิบัติระหว่างเพศและปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ผู้หญิงต้องเผชิญได้นำมาสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีเกาหลีใต้ ที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากตะวันตก รวมไปถึงกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยภายในประเทศที่เป็นกระแสหลักในสังคมทำให้ในช่วงแรกการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีเกาหลีเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชน ก่อนที่จะมีการก่อตั้งองค์กรเพื่อสิทธิสตรีเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาและผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสตรีให้ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

⁴⁷ศิริพร ดาบเพชร. (2564ข). องค์กรสตรีเกาหลีใต้กับการเคลื่อนไหวเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและการยกเลิกกฎหมายระบบหัวหน้าครอบครัว. *วารสารเอเชียปริทัศน์*. 42(1), 42.

⁴⁸ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 58.

3.4.1 กระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากตะวันตก

ในช่วงทศวรรษที่ 1960 – 1970 กระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมกำลังได้รับความสำคัญในโลกตะวันตก การเคลื่อนไหวของสตรีในช่วงเวลานี้มีเป้าหมายในการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมระหว่างเพศ ใน ค.ศ. 1975 องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ได้ประกาศการเป็น “ทศวรรษของผู้หญิง” (ค.ศ. 1975 - 1985) มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้หญิงทั่วโลก มุ่งเน้นการผลักดันนโยบายเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น ความเท่าเทียมของค่าจ้าง ความรุนแรงทางเพศ และคุณภาพชีวิตของสตรี⁴⁹ มีการก่อตั้งองค์กร WID (the Women in Development) เพื่อวางแนวทางในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสตรี โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา โดยมองว่าผู้หญิงเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยเหตุนี้ โครงการต่าง ๆ จึงเน้นไปที่ความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น สุขภาพ โภชนาการ การวางแผนครอบครัว และการสร้างรายได้ มากกว่าการสร้างความเท่าเทียมทางเพศ⁵⁰

ประเทศเกาหลีใต้ซึ่งอยู่ในความสนใจของสหประชาชาติ ได้ตอบสนองต่อนโยบายด้วยการส่งตัวแทนผู้หญิงเข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสถานะของผู้หญิงและดำเนินการภายในประเทศด้วยการจัดตั้ง สถาบันพัฒนาสตรีเกาหลี (the Korean Women's Development Institute: KWDI) ใน ค.ศ. 1983 เพื่อเป็นสถาบันศึกษาและวิจัยปัญหาเกี่ยวกับสตรีในสังคมเพื่อการออกนโยบายเกี่ยวกับสตรีของรัฐบาล และการจัดตั้งสำนักงาน The Second Ministry of State for Political Affairs⁵¹ ใน ค.ศ. 1988 เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ดูแลและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสตรี⁵²

3.4.2 ขบวนการสตรีมินจุง (The Minjung Women's Movement)

ประเด็นทางการเมืองและสังคมของเกาหลีใต้ในทศวรรษที่ 1980 ที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการและเรียกร้องประชาธิปไตย และความรุนแรงของรัฐในการปราบปรามการเคลื่อนไหวของประชาชน ขบวนการสตรีมินจุง (The Minjung Women's Movement) ได้เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตย โดยเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการมินจุง (Minjung Movement) หรือขบวนการของประชาชน เป็นการรวมตัวของผู้หญิงจากทุก

⁴⁹ Britannica. (2021). *United Nations Decade for Women*. (Online).

⁵⁰ Kim Kyounghee. (2002). A Frame Analysis of Woman's Policies of Korean Government and Woman's Movement in 1980s and 1990s. *Korea Journal*. (2)42 p. 17.

⁵¹ ปัจจุบันได้พัฒนาเป็นกระทรวงความเสมอภาคทางเพศและครอบครัว (Ministry of Gender and Family)

⁵² ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 62.

ชนชั้นทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน เกษตรกร คนยากจน นักเรียน นักศึกษา และปัญญาชนที่ตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมในสังคม ภายใต้แนวคิด “Minjung Women” หรือ สตรีผู้ถูกกดขี่⁵³

ขบวนการสตรีมินจุงนอกจากเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนเพื่อสร้างความเป็นประชาธิปไตยในระดับชาติ อีกจุดมุ่งหมายในการเคลื่อนไหวของขบวนการสตรีมินจุงคือการผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสตรี เช่น ปัญหาของแรงงานสตรีและความยากจนของคนในเมือง มีการจัดการประชุมเกี่ยวกับสตรีครั้งแรกใน ค.ศ. 1985 ภายใต้สโลแกน “Women’s Movements along with Nation, Democracy and People” หรือ การเคลื่อนไหวของสตรีร่วมกับชาติประชาธิปไตย และประชาชน⁵⁴ และนำมาสู่การก่อตั้งองค์กรเพื่อสิทธิสตรีที่สำคัญ เช่น สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี (Korean Women’s Associations United: KWAU) ที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันการออกกฎหมายเพื่อสตรีได้สำเร็จในเวลาต่อมา

3.4.3 องค์กรเพื่อสิทธิสตรี

องค์กรเพื่อสิทธิสตรี จัดตั้งขึ้นด้วยจุดประสงค์ในการนำเสนอและแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ และยกระดับสภาพของสตรีเกาหลีให้เท่าเทียมผู้ชาย โดยการเคลื่อนไหวของสตรีเกิดขึ้นตั้งแต่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ด้วยบริบททางสังคมในขณะนั้นกับการล่าอาณานิคมของจักรวรรดิญี่ปุ่น นักเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคแรกมองว่าการสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษาของสตรี เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสตรีในขบวนการชาตินิยมเกาหลี มีการก่อตั้งองค์กรสตรีอิสระ ชันย็องฮเว (Chan-Yang-Hoe: 찬양회) ใน ค.ศ. 1898 เพื่อก่อตั้งโรงเรียนและสนับสนุนการศึกษาของสตรีเกาหลี และองค์กรสตรีอีกหลายแห่งภายใต้อิทธิพลของมิชชันนารีชาวตะวันตก เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 1920 การพัฒนาทางอุตสาหกรรมภายใต้การปกครองของจักรวรรดิญี่ปุ่นส่งผลให้สตรีเกาหลีเข้าสู่ตลาดแรงงานมากขึ้น แต่ด้วยปัญหาค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม สภาพแวดล้อมการทำงานที่ย่ำแย่ และปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ ทำให้แรงงานสตรีมีการรวมตัวกันเพื่อต่อรอกับรัฐบาล เช่น องค์กรกุนวูฮเว (Kunwoohoe) ที่ก่อตั้งในปี 1927⁵⁵

⁵³ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เด็มเดิม*. หน้า 65.

⁵⁴Kim Kyounghee. (2002). A Frame Analysis of Woman’s Policies of Korean Government and Woman’s Movement in 1980s and 1990s. *op. cit.* p 14.

⁵⁵Song-Woo Hur. (2011). *Mapping South Korean Women’s Movements During and After Democratization: Shifting Identities*. p. 183.

ภายหลังการก่อตั้งสาธารณรัฐเกาหลีใน ค.ศ. 1948 มีการก่อตั้งองค์กรเพื่อสิทธิสตรีคือ สภาสตรีเกาหลีแห่งชาติ (Korea National Council of Women: KNCW) ใน ค.ศ. 1959 โดยสภาสตรีเกาหลีแห่งชาติเน้นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาผู้หญิงตามแนวอนุรักษนิยม ในช่วงทศวรรษที่ 1970 อิทธิพลของนโยบายเกี่ยวกับสตรีโดยสหประชาชาติ ที่มุ่งเน้นไปที่ความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย และความก้าวหน้าของสถานะของสตรีในทางการเมืองและสังคม สภาสตรีเกาหลีได้ปรับแนวทางในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายของสหประชาชาติมากขึ้น โดยดำเนินการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ สนับสนุนการพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและเยาวชน⁵⁶

การเคลื่อนไหวขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีในช่วงก่อนทศวรรษที่ 1980 ยังไม่มีการเคลื่อนไหวในระดับชาติและรัฐบาลยังไม่ได้ให้ความสนใจในการจัดการแก้ไขมากนัก แต่เมื่อมีกระแสการร่วมมือกันของประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ในการต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ กลุ่มสตรีได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการเข้าร่วมขบวนการของประชาชน เพื่อผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสตรีให้เป็นที่สนใจมากขึ้น ช่วงต้นของทศวรรษที่ 1980 มีการจัดตั้งองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมในปัญหาของสตรีที่เฉพาะมากขึ้น เช่น สมาคมสตรีเพื่อความยุติธรรมและความเท่าเทียม WSJE (Women's Society for Justice and Equality) ก่อตั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1983 มีจุดประสงค์เพื่อดำเนินกิจกรรมในปัญหาของแรงงานหญิงและเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย โดยสมาคมนี้เป็นองค์กรที่สำคัญในการเป็นตัวแทนของสตรีในการเคลื่อนไหวระดับชาติ และเป็นจุดเริ่มต้นในการนำประเด็นของสตรีโดยเฉพาะปัญหาของแรงงานสตรีขึ้นมาเป็นอีกหนึ่งประเด็นในสังคม⁵⁷ และองค์กรสายด่วนสตรี WHL (Women's Hot line) สวด่วนเพื่อรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศของผู้หญิง ก่อตั้งใน ค.ศ. 1983 ที่ให้ความสนใจในปัญหาความรุนแรงทางเพศที่มีต่อสตรีโดยเฉพาะ โดยดำเนินการกิจกรรมเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงทางเพศภายในบ้าน ที่ทำงาน และในสังคม

ใน ค.ศ. 1983 มีการร่วมมือกันระหว่างองค์กรสตรีเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในกรณีเจ้าหน้าที่คอลเซนเตอร์ผู้หญิงถูกบังคับให้ออกจากงานในอายุ 25 ปี โดยตั้งแต่นั้นมาองค์กรสตรีได้มีการร่วมมือกันผ่านคณะกรรมการพิเศษหลายครั้ง เช่น กรณีการล้วงละเมิดทางเพศนักศึกษาหญิง

⁵⁶Song-Woo Hu. (2011). Mapping South Korean Women's Movements During and After Democratization: Shifting Identities. *op. cit.* p 184.

⁵⁷ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 66.

ที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานีตำรวจ ใน ค.ศ. 1984⁵⁸ และเหตุการณ์สำคัญ คือ การทารุณกรรมทางเพศ ควอนอินซุก (Kwon Insuk) นักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีโดยตำรวจ ในสถานีตำรวจเมืองปูซอน ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1986 ควอนอินซุกเป็นคนแรกที่ออกมาเปิดเผยเรื่องนี้ต่อสาธารณะและยื่นฟ้องร้องตำรวจที่เป็นผู้กระทำ กรณีของควอนอินซุกสร้างความตื่นตัวให้กับสาธารณชนในความอยุติธรรมที่เกิดกับผู้หญิง และได้เป็นแรงกระตุ้นสำคัญให้เกิดการก่อตั้งองค์กรเพื่อสิทธิสตรีที่สำคัญ คือ สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี (Korean Women's Associations United: KWAU) ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1987 ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีในระดับชาติ เพื่อสร้างความร่วมมือในการผลักดันประเด็นและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสตรี มีความร่วมมือขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีหลากหลายกลุ่มกว่า 23 องค์กร⁵⁹ โดยช่วงต้นของการก่อตั้ง KWAU ดำเนินการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีไปพร้อมกับการสนับสนุนขบวนการประชาธิปไตย ทำให้ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสตรีได้รับความสนใจในสังคมเกาหลีมากขึ้น และยังทำให้เกิดกระแสการเรียกร้องเพื่อให้เกิดการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงในทางกฎหมายในเวลาต่อมา

ในทศวรรษที่ 1980 ด้วยกระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากฝั่งตะวันตก และการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีภายในประเทศ รัฐบาลเกาหลีได้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขและปรับปรุงข้อกฎหมายและดำเนินการเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสตรี เช่น การออกกฎหมายเกี่ยวกับสุขภาพแม่และเด็ก ใน ค.ศ. 1985 เพื่อตอบสนองต่อนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรี การออกกฎหมายความเท่าเทียมทางเพศในการจ้างงานและกฎหมายการพัฒนาสตรี ใน ค.ศ. 1988 และการแก้ไขกฎหมายครอบครัว ใน ค.ศ. 1989 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เป็นที่ถกเถียงในสังคมเกาหลีได้เป็นอย่างมากในการเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียมทางเพศ ระบบหัวหน้าครอบครัวที่ถูกบัญญัติลงในกฎหมายครอบครัวของเกาหลีใน ค.ศ. 1912 ที่กำหนดให้ผู้ชายมีสถานะเหนือกว่าสมาชิกผู้หญิงในครอบครัว และอำนาจการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชายเท่านั้น ทำให้กฎหมายฉบับนี้เป็นส่วนสำคัญในการจำกัดสถานะของผู้หญิงเกาหลี ทำให้มีการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการแก้ไขกฎหมายครอบครัวและยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัวตั้งแต่ในช่วงทศวรรษที่ 1950 โดยการแก้ไขใน ค.ศ. 1989 นี้ เป็นการแก้ไขกฎหมายครอบครัวครั้งที่ 3 แต่ยังคงมีมาตราที่กีดกันสตรีอยู่ เช่น มาตราที่ 778 ระบุว่าความเป็นหัวหน้าครอบครัวไม่มีการจำกัดเพศ แต่มาตราที่ 789 กำหนดว่าลูกชายคนโตต้องเป็นผู้สืบทอด

⁵⁸KWAU. (2022). *About KWAU*. (Online).

⁵⁹ศิริพร ดาบเพชร. (2564ข). องค์กรสตรีเกาหลีได้กับการเคลื่อนไหวเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและการยกเลิกกฎหมายระบบหัวหน้าครอบครัว. *เล่มเดิม*.(1)42 . หน้า 43.

ตำแหน่งหัวหน้าครอบครัว และมาตราที่ 984 ที่กำหนดให้ลำดับการสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าครอบครัวเป็นของลูกชายคนโตของหัวหน้าครอบครัวเป็นลำดับแรก แล้วจึงเป็นของลูกสาวในลำดับต่อไป⁶⁰ ทำให้การแก้ไขกฎหมายยังคงไม่สร้างความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริง

3.5 สรุป

ภายหลังการแบ่งแยกประเทศเกาหลีเหนือและใต้อย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1948 ประเทศเกาหลีใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งชาติ ที่ระบุว่าพลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกันและไม่มีกรีกีดกันทางเพศ ศาสนา หรือสถานภาพทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แต่ด้วยบริบททางการเมืองโลกในขณะนั้นที่เข้าสู่ช่วงสงครามเย็น และการต่อสู้กับเกาหลีเหนือ ทำให้รัฐบาลเกาหลีใต้ภายใต้การนำของนายรีซึงมัน ได้นำลัทธิขงจื้อที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและสังคมของชาวเกาหลีมาตีความเพื่อสร้างแนวคิดชาตินิยมในหมู่ประชาชนเกาหลีในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และเน้นบทบาททางสังคมที่ผู้ชายมีหน้าที่ปกป้องประเทศ และผู้หญิงมีหน้าที่สนับสนุนผู้ชายในการทำสงคราม แต่ในอีกด้าน บทบาทระหว่างเพศในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การสูญเสียผู้ชายที่เป็นหัวหน้าและเสาหลักของครอบครัวในช่วงสงครามส่งผลให้ผู้หญิง ซึ่งแต่เดิมด้วยค่านิยมของขงจื้อกำหนดให้ผู้หญิงมีบทบาทแค่เพียงภายในบ้าน เริ่มออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้นด้วยการเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวแทนสมาชิกผู้ชาย นอกจากนี้ การเข้าสู่ตลาดแรงงานของผู้หญิงที่เข้ามาทดแทนการขาดแคลนแรงงานชายในช่วงสงครามยังเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ในช่วงทศวรรษที่ 1960 – 1970

ในช่วงทศวรรษที่ 1960 -1970 ประเทศเกาหลีใต้ภายใต้การนำของนายพลพัคจุงฮี มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก การได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา และนโยบายของรัฐบาลส่งผลให้เศรษฐกิจของเกาหลีใต้เติบโตแบบก้าวกระโดด และสามารถฟื้นฟูจากประเทศยากจนเป็นประเทศศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมในเอเชียได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ รัฐบาลยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาและผลิตบุคลากรมาตอบสนองต่อความต้องการในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ประชาชนชาวเกาหลีใต้ไม่ว่าชายหรือหญิงมีโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน จากนโยบายในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมนี้ ส่งผลให้สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ สตรีเกาหลีออกมามีบทบาทนอกบ้านมากขึ้นจากการเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยแรงงาน

⁶⁰ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 64.

สตรีเป็นอีกกลุ่มสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ กว่าร้อยละ 70 ของแรงงานในกลุ่มอุตสาหกรรมเบาเป็นแรงงานผู้หญิง แต่ด้วยค่านิยมทางสังคมที่ยังไม่ยอมรับความเท่าเทียมระหว่างเพศ ส่งผลให้แรงงานสตรีต้องประสบปัญหาในสังคมทำงาน การถูกเลือกปฏิบัติ ค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม ชั่วโมงการทำงานที่ยาวนาน และปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากนายจ้าง ได้นำมาสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมระหว่างชายหญิงในสังคมการทำงาน และเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่แรงงานสตรีต้องเผชิญ ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ เป็นปัญหาสำคัญในสังคมเกาหลี ที่ถึงแม้จะมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ แต่ลักษณะทางสังคมแบบปิตาธิปไตยและค่านิยมทางสังคมเดิมที่ได้รับความนิยมจากลัทธิขงจื้อ ทำให้ในทางปฏิบัติยังคงมีการแบ่งแยกทางเพศและการกดขี่เพศหญิงอยู่ ซึ่งปัญหานี้ได้นำมาสู่การจัดตั้งองค์กรเพื่อสิทธิสตรีในการดำเนินการเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียกร้องสิทธิและยกสถานะภาพของสตรีให้เท่าเทียมกับเพศชาย

ในทศวรรษที่ 1980 ประเทศเกาหลีใต้ภายใต้การนำของรัฐบาลเผด็จการของนายพลชอนดูฮวัน ได้นำมาสู่กระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยโดยนักศึกษาและประชาชนที่ไม่พอใจต่อการปกครองของรัฐบาลทหาร และความต้องการสร้างความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้อย่างแท้จริง สตรีเกาหลีเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสตรีให้ได้รับความสนใจจากสังคมมากขึ้น โดยการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมในช่วงเวลานี้ได้รับอิทธิพลมาจากกระแสสตรีนิยมและมนุษยชนจากตะวันตก ที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศ นอกจากนี้องค์กรเพื่อสิทธิสตรีในเกาหลียังมีการรวมตัวกันเพื่อสร้างความร่วมมือในการผลักดันและแก้ไขปัญหาของสตรีให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมเหล่านี้จะนำไปสู่การผลักดันเพื่อให้เกิดการแก้ไขในทางกฎหมาย ในทศวรรษที่ 1990 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลพลเรือนขึ้นมามีอำนาจในการบริหารประเทศ และให้ความสำคัญกับประเด็นของสตรีในระดับชาติ โดยจะกล่าวถึงในบทถัดไป

บทที่ 4

ลัทธิขงจื๊อกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วง ค.ศ. 1988 – 2013

ประเทศเกาหลีใต้เข้าสู่สมัยสาธารณรัฐที่ 6 (Sixth Republic) ใน ค.ศ. 1987 จากการสิ้นสุดอำนาจของรัฐบาลเผด็จการนายชอนดุกฮวัน และการเข้าสู่สมัยประชาธิปไตยอย่างแท้จริงจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1987 ที่เป็นผลมาจากการต่อสู้ของประชาชนในช่วงทศวรรษที่ 1980 โดยรัฐธรรมนูญระบุให้ประธานาธิบดีต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และไม่สามารถดำรงตำแหน่งสมัยถัดไป อีกทั้งยังมีกลไกทางรัฐสภาที่ป้องกันการสะสมอำนาจของประธานาธิบดีและคานอำนาจระหว่างประธานาธิบดีและสภา และเกิดการเลือกตั้งครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับที่แก้ไขในวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1987 ผลคือนายโนแทอู (Roh Tae-woo: ค.ศ. 1988 - 1993) ได้รับชัยชนะและดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 6 ของประเทศเกาหลีใต้ โดยเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่งผลโดยตรงต่อการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีเกาหลีใต้ โดยเฉพาะใน ค.ศ. 1993 เป็นต้นมา ที่รัฐบาลพลเรือนขึ้นมามีอำนาจในการบริหารประเทศ ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิสตรีจะได้รับความสนใจจากภาครัฐ เกิดการแก้ไขปัญหาโดยได้รับการสนับสนุนโดยตรงและไม่ถูกกีดกันจากภาครัฐอีกต่อไป โดยรัฐบาลพลเรือนเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวมถึงการสร้างความร่วมมือกับองค์กรเพื่อสิทธิสตรี ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงได้รับการแก้ไขในเชิงนโยบายมากขึ้นและนำมาสู่การแก้ไขกฎหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงในสังคมต่อไป

บทนี้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีในช่วง ค.ศ. 1988 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศเกาหลีใต้เข้าสู่สมัยสาธารณรัฐเกาหลีที่ 6 จนถึง ค.ศ. 2013 ที่ประเทศเกาหลีใต้มีประธานาธิบดีหญิงคนแรก ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศเกาหลีเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลโดยตรงต่อการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีและสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้

4.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้

เมื่อประเทศเกาหลีใต้เข้าสู่สมัยสาธารณรัฐที่ 6 ตั้งแต่ใน ค.ศ. 1987 เป็นต้นมา สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญโดยมีปัจจัยจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในเกาหลีใต้ ที่มีการปฏิรูปทางการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตย และการเปลี่ยนผ่านอำนาจจากรัฐบาลเผด็จการทหารสู่รัฐบาลพลเรือน ปัจจัยภายนอกจากบริบท

โลกที่เกิดกระแสสิทธิมนุษยชนขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น ใน ค.ศ. 1991 และคลื่นกระแสสตรีนิยมลูกที่ 3 (The Third Wave of Feminism) ที่เกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990

4.1.1 การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในเกาหลีใต้ จากเผด็จการสู่ประชาธิปไตย

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1987 ได้เกิดการชุมนุมครั้งใหญ่ของประชาชนชาวเกาหลีใต้ เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ทำให้รัฐบาลเกาหลีใต้ภายใต้การนำของนายพลชอนดุษวันได้ออกแถลงการณ์พิเศษจำนวน 8 ข้อ ที่มีเนื้อหาประนีประนอมและยอมรับข้อเสนอกของกลุ่มผู้ประท้วง คือ 1) แก้ไขรัฐธรรมนูญให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงจากประชาชน ต้องดำเนินการภายในสิ้นปี 2) แก้ไขกฎหมายการเลือกตั้งประธานาธิบดี ให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม 3) ยกเลิกโทษประหารชีวิตนายคิมแดจุง (Kim Dae-jung) นักเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยและอดีตประธานาธิบดี คนที่ 8 ของเกาหลีใต้ (ค.ศ. 1998 - 2003) และปล่อยตัวผู้ได้รับโทษอาญาเกี่ยวกับการชุมนุม 4) ให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชน 5) ให้สิทธิพื้นฐานในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนเพิ่มขึ้น 6) ให้หลักประกันความเป็นอิสระขององค์กรปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา 7) ให้หลักประกันความมีอิสระของพรรคการเมืองใหญ่ในการดำเนินกิจกรรม และ 8) สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและสร้างความปลอดภัยในสังคม ส่งผลให้การชุมนุมยุติลงและนำไปสู่กระบวนการสร้างความเป็นประชาธิปไตยในการเมืองเกาหลีใต้¹

ภายหลังการออกแถลงการณ์ของรัฐบาล ตัวแทนจากรัฐบาลและฝ่ายค้านได้ร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขรัฐธรรมนูญและแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ในการร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่จะแก้ไข โดยในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1987 สมัชชาแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขด้วยคะแนนเสียง 254 ต่อ 4 และให้ประชาชนลงประชามติในวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1987 โดยร้อยละ 93.1 ของประชาชนที่มาลงคะแนนได้ให้ความเห็นชอบต่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นำมาสู่การเลือกตั้งครั้งสำคัญในวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1987 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งที่ 13 ของสาธารณรัฐเกาหลี และเป็น การเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรงจากประชาชนเป็นครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญที่มาจาก การต่อสู้ของประชาชน แต่ผลการเลือกตั้งกลับเป็นนายโนแทอู คนสนิทของนายพลชอนดุษวันได้รับชัยชนะไปในคะแนนร้อยละ 36.3 เนื่องจากตัวแทนของพรรคการเมืองฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตย ได้แก่ นายคิมแดจุงและนายคิมยงซัม ไม่สามารถตกลงกันได้ว่าใครจะเป็นตัวแทนในการลงเลือกตั้ง

¹วิเชียร อินทะสี. (2556). พลวัตความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ : จากอำนาจนิยมสู่ประชาธิปไตยที่มั่นคง. หน้า 165.

ทำให้เกิดการแย่งคะแนกันเองภายในฝ่ายเรียกร้องประชาธิปไตย โดยนายคิมยงซัมได้คะแนนเสียงไปร้อยละ 28 และนายคิมแดจุงได้คะแนนเสียงไปร้อยละ 27.1 ส่งผลให้นายโนแทอูกลายเป็นประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐเกาหลีที่ 6 โดยขึ้นดำรงตำแหน่งในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1988² ถึงแม้ว่านายโนแทอูจะเป็นคนสนิทของนายพลชอนดุกฮวัน รัฐบาลเผด็จการทหารในสมัยก่อนหน้า แต่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่และกลไกทางการเมืองที่มีการคานอำนาจของประธานาธิบดีและรัฐสภาส่งผลให้นายโนแทอูต้องดำเนินการตามแนวทางประชาธิปไตยอย่างเต็มที่

เมื่อรัฐบาลของนายโนแทอูหมดอำนาจลงใน ค.ศ. 1993 เกาหลีใต้ได้เข้าสู่สมัยของรัฐบาลพลเรือน โดยมีนายคิมยงซัม (Kim Young-sam: ค.ศ. 1993 - 1998) นักการเมืองที่มีบทบาทในการเรียกร้องประชาธิปไตยขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งในช่วงเวลาที่เกาหลีใต้อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลพลเรือนนี้ ปัญหาต่าง ๆ ของสตรีจะได้รับความสนใจจากภาครัฐมากขึ้น มีการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับการเมือง และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในรัฐสภา ในช่วง ค.ศ. 1993 - 1997 รัฐบาลของนายคิมยงซัมได้แต่งตั้งรัฐมนตรีหญิง ได้แก่ รัฐมนตรีกระทรวงการศึกษา นางคิมซุกฮี (Kim Suk-hee: ค.ศ. 1993 - 1995) รัฐมนตรีกระทรวงสิ่งแวดล้อม นางฮวังซานซง (Hwang San-sung: เดือนกุมภาพันธ์ – เดือนตุลาคม ค.ศ. 1993) และรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการ นางพัคยงชิล (Park Yang-shil: เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1993) และนางซงจุงซุก (Song Jung-suk: เดือนมีนาคม – เดือนตุลาคม ค.ศ. 1993) และรัฐมนตรีช่วยของสำนักงานเลขาธิการการเมือง (The Second Ministry of State for Political Affairs) ที่เป็นรัฐมนตรีหญิงทั้งหมด เพื่อกำกับดูแลและประสานงานนโยบายเกี่ยวกับสตรี และใน ค.ศ. 1998 ได้ตั้งเป็นคณะกรรมการพิเศษ (The Presidential Committee on Women's Affairs) ที่กำกับดูแลการออกนโยบายและกฎหมายสำหรับสตรีภายใต้การกำกับดูแลของประธานาธิบดีโดยตรง³ นอกจากนี้ รัฐบาลยังสร้างความร่วมมือกับองค์กรสตรีในเกาหลีด้วยการสนับสนุนให้องค์กรเหล่านี้ร่วมจดทะเบียนกับรัฐบาลเพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสตรี พร้อมสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินการขององค์กร โดยมีองค์กรที่สำคัญ เช่น สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี หรือ KWAU ร่วมจดทะเบียนกับรัฐบาลใน ค.ศ. 1995⁴ โดยในช่วง

²วิเชียร อินทะสี. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 168.

³Kim Kyounghee. (2002). *A Frame Analysis of Woman's Policies of Korean Government and Woman's Movement in 1980s and 1990s*. p 22.

⁴Seung-kyung Kim; & Kyounghee Kim. (2014). *The Korean Women's Movement and the State Bargaining for Change*. p 23.

ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา มีการผลักดันและแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับสตรีหลายฉบับ และการแก้ไขกฎหมายครั้งสำคัญ คือ การยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว (Hoju) ใน ค.ศ. 2005

4.1.2 กระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากตะวันตกในทศวรรษที่ 1990

ในทศวรรษที่ 1990 บริบทโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญจากการสิ้นสุดลงของสงครามเย็นใน ค.ศ. 1991 สหรัฐอเมริกากลายเป็นมหาอำนาจเดียวของโลก ทำให้ระเบียบโลกใหม่มีประเด็นของประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องสำคัญ อีกทั้งสหประชาชาติมีนโยบายในการให้ความสำคัญกับประเด็นสิทธิสตรีและความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและเป็นสิ่งจำเป็นในการนำมาซึ่งสังคมที่สงบสุขตามเป้าหมายของสหประชาชาติ⁵

ในขณะเดียวกัน ช่วงกลางของทศวรรษที่ 1990 ได้เข้าสู่ช่วงคลื่นลูกที่ 3 ของกระแสสตรีนิยมสากล ที่ขับเคลื่อนโดยกลุ่มคนที่เติบโตมากับกระแสสตรีนิยมลูกที่ 1 และ 2 และได้รับโอกาสทางเศรษฐกิจและการศึกษา รวมไปถึงสิทธิและการคุ้มครองทางกฎหมายที่เป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมในยุคก่อนหน้า โดยกระแสสตรีนิยมในช่วงเวลานี้มีความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากการแบ่งแยกทางเพศและการเหยียดเชื้อชาติ รวมไปถึงการตอบโต้ค่านิยมปิตาธิปไตยในสังคมด้วยความพยายามในการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความเป็นเพศหญิงจากกรอบความคิดเดิมที่ผู้หญิงต้องมีความอ่อนแอ สงบเสงี่ยม รักษาพรหมจรรย์ โดยนิยามความเป็นเพศหญิงแบบใหม่ ที่มีความมุ่งมั่น มีอำนาจและสามารถควบคุมชีวิตของตนเองได้ (Girl Power)⁶ มีการนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ของเพศหญิงผ่านวัฒนธรรมสมัยนิยม (Popular Culture) เช่น นักร้องมาดอนน่า (Madonna) ตัวละครผู้หญิงในภาพยนตร์โทรทัศน์ เช่น เรื่อง Sex and the City (ค.ศ. 1998 – 2004) หรือตัวละครในการ์ตูน เช่น Mulan (ค.ศ. 1998) เป็นต้น

ในเกาหลีใต้ กระแสสตรีนิยมลูกที่ 3 เกิดขึ้นในหมู่นักศึกษาสตรีในมหาวิทยาลัยในเมืองหลวง โดยเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านค่านิยมแบบปิตาธิปไตยในสังคม และมีการรวมกลุ่มสตรีนิยมที่มีการเคลื่อนไหวอย่างอิสระ ประเด็นที่กลุ่มสตรีนิยมเกาหลีใต้ให้ความสนใจคือ ประเด็นทางเพศสภาพ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่แบ่งแยกและกีดกันสตรี โดยเน้นถึงสิทธิที่สตรีควรมีตามสิทธิมนุษยชน รวมไปถึงการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านความรุนแรงทางเพศ⁷

⁵ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในเกาหลีใต้. หน้า 76.

⁶R. Claire Snyder. (2008). *What Is Third-Wave Feminism? A New Directions Essay*. p 179.

⁷ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). เล่มเดิม. หน้า 78 – 79.

4.2 การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในทศวรรษที่ 1990 – 2000

ในช่วงทศวรรษที่ 1990 – 2000 เป็นช่วงเวลาที่การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในเกาหลีใต้ไม่ได้ถูกกีดกันจากทางภาครัฐอีกต่อไป รัฐบาลพลเรือนตั้งแต่สมัยของนายคิมยองซัม (ค.ศ. 1993 - 1998) และโดยเฉพาะรัฐบาลของนายคิมแดจุง (ค.ศ. 1998 - 2003) และนายโนมูฮยอน (Roh Moo-hyun: ค.ศ. 2003 - 2008) ที่ได้ชื่อว่าเป็นรัฐบาลที่เป็นมิตรกับกลุ่มสตรีนิยม มีการผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสตรีในระดับการเมืองและการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มสตรีนิยม เช่น สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี (Korean Women's Associations United: KWAU) เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิง รวมถึงการเปิดโอกาสให้สตรีเข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นอีกด้วย

4.2.1 บทบาททางการเมืองของสตรีเกาหลีใต้

การเปลี่ยนผ่านระบอบทางการเมืองภายในเกาหลีใต้จากรัฐบาลเผด็จการทหารสู่รัฐบาลพลเรือนในทศวรรษที่ 1990 ส่งผลให้การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญ รัฐบาลพลเรือนให้ความสำคัญกับประเด็นของสตรีเกาหลีและเปิดกว้างทางการเมืองมากขึ้นโดยการดึงสตรีเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญทางการเมือง ส่งผลให้จำนวนของสตรีในพรรคการเมืองและสถาบันของรัฐมีจำนวนเพิ่มขึ้น สัดส่วนของผู้แทนสตรีในรัฐสภาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2 ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ถึงร้อยละ 13 ในช่วงต้นทศวรรษที่ 2000 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตาราง 6 จำนวนผู้แทนสตรีในรัฐสภาเกาหลีใต้ ในช่วง ค.ศ. 1988 – 2008

ปี	จำนวนผู้แทนทั้งหมด	จำนวนผู้แทนสตรี	ร้อยละ	มาจากการเลือกตั้ง	มาจากการแต่งตั้ง
1988 - 1992	299	6	2.0	0	6
1992 - 1996	299	7	2.3	1	6
1996 - 2000	299	11	3.6	3	8
2000 - 2004	273	16	5.9	5	11
2004 - 2008	299	39	13.0	10	29

ที่มา : Heike Hermanns. (2006). Women in South Korean Politics: A Long Road to Equality. *PORTAL Journal of Multidisciplinary International Studies*. 3(2). p 6.

ในทศวรรษที่ 1990 จำนวนนักการเมืองสตรีที่มาจากการเลือกตั้ง มาจากองค์กรเพื่อสิทธิสตรี เช่น KWAU มีจำนวนเพิ่มขึ้น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของสตรีจากการเลือกตั้งเข้าสู่สภา ส่งผลให้นักสตรีนิยมหลายคนได้เข้าไปมีบทบาทในภาครัฐ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีเข้าสู่ภาคการเมืองมากขึ้นและขยายอิทธิพลเข้าสู่องค์กรทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น⁸ นอกจากนี้รัฐบาลยังสร้างความร่วมมือกับองค์กรเพื่อสิทธิสตรีด้วยการสนับสนุนให้องค์กรเหล่านี้ร่วมมือกันทำงานกับรัฐบาลเพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิง พร้อมสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินการขององค์กร โดยมีองค์กรที่สำคัญ เช่น สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี (Korean Women's Associations United: KWAU) ร่วมกันทำงานกับรัฐบาลใน ค.ศ. 1995⁹ ใน ค.ศ. 2001 รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ยกฐานะคณะกรรมการพิเศษด้านกิจการสตรี (The Presidential Committee on Women's Affairs) ขึ้นเป็นกระทรวงความเท่าเทียมทางเพศและครอบครัว (Ministry of Gender Equality and Family) โดยมีนางฮันมยองซุก (Han Myeong-sook) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีคนแรกใน ค.ศ. 2001 – 2003 และในเวลาต่อมา ในสมัยของประธานาธิบดีโนมูฮยอน นางฮันมยองซุกได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยเป็นนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของเกาหลีใต้ ดำรงตำแหน่งในวันที่ 20 เมษายน ค.ศ. 2006 ถึง 7 มีนาคม ค.ศ. 2007

กล่าวได้ว่าในช่วงเวลานี้รัฐบาลเกาหลีใต้ให้ความสำคัญกับประเด็นเกี่ยวกับสตรีเป็นอย่างมาก มีการสร้างความร่วมมือกับองค์กรเพื่อสิทธิสตรี และการเปิดโอกาสให้สตรีเข้าสู่ภาคการเมือง ทำให้นักการเมืองสตรีเหล่านี้ได้นำประเด็นปัญหาของสตรีเข้าสู่การถกเถียงในรัฐสภา และนำมาสู่การแก้ไขกฎหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศต่อไป

4.2.2 การเคลื่อนไหวขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีและกลุ่มสตรีนิยม

ในทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ประเด็นการเคลื่อนไหวขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีและกลุ่มสตรีนิยมในเกาหลีใต้จะมุ่งเน้นไปที่ประเด็นทางเพศสภาพ (Gender) และการต่อต้านความรุนแรงทางเพศ โดยได้รับอิทธิพลมาจากกระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากโลกตะวันตก องค์กรต่าง ๆ และกลุ่มสตรีนิยมที่ก่อตั้งขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 ยังคงมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิให้สตรีอย่างต่อเนื่อง และด้วยความสำเร็จของการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในทศวรรษก่อนหน้า ที่สามารถผลักดันให้ประเด็นเกี่ยวกับสตรีได้รับความสนใจจากสังคม

⁸Song-Woo Hur. (2011). Mapping South Korean Women's Movements During and After Democratization: Shifting Identities. *East Asian Social Movements*. p 189.

⁹Seung-kyung Kim; & Kyounghee Kim. (2014). *op. cit.* p 3.3

ในทศวรรษที่ 1990 นี้ นักสตรีนิยมจึงใช้ประโยชน์ข้อนี้ในการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหามิทางกฎหมายต่อไป เมื่อประกอบกับบริบททางการเมืองภายในเกาหลีใต้ที่รัฐบาลพลเรือนขึ้นมามีอำนาจและไม่ได้กีดกันการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีอีกต่อไป ทำให้การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีได้รับการสนับสนุนและมีนักสตรีนิยมหลายคนทั้งจากสมาคมเพื่อสิทธิสตรีและกลุ่มสตรีนิยมอื่น ๆ ได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ซึ่งเป็นจุดที่ทำให้ประเด็นของสตรีได้รับการผลักดันเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง และได้รับความสนใจจากสังคมในวงที่กว้างขึ้น

กลุ่มสตรีนิยมที่มีบทบาทสำคัญ เช่น สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี หรือ KWAU ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของกลุ่มสตรีมีนุง 23 กลุ่มใน ค.ศ. 1987 ได้ขยายบทบาทเข้าร่วมวงการเมืองมากขึ้น นักการเมืองสตรีส่วนใหญ่มาจาก KWAU และใน ค.ศ. 1995 สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลีได้จดทะเบียนกับรัฐบาล เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับสตรี รวมถึงการให้เงินทุนสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กร ตั้งแต่การก่อตั้งองค์กรใน ค.ศ. 1987 จนถึงช่วงของการร่วมมือกับรัฐบาล องค์กรเพื่อสิทธิสตรีเข้าไปมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดแก้ไขกฎหมายเพื่อสตรีหลายครั้ง เช่น การออกพระราชบัญญัติการจ้างงานที่เท่าเทียม ใน ค.ศ. 1988 การออกกฎหมายลงโทษอาชญากรรมทางเพศ ใน ค.ศ. 1993 การออกพระราชบัญญัติพื้นฐานเพื่อการพัฒนาสตรี ใน ค.ศ. 1995 การออกพระราชบัญญัติป้องกันความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงในครอบครัว ใน ค.ศ. 1997 และการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญคือการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว ใน ค.ศ. 2005 กล่าวได้ว่า บริบทในทศวรรษที่ 1990 เอื้อต่อการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นกระแสสิทธิสตรีนิยมและมนุษยชนในระดับสากล โดยเฉพาะผ่านองค์กรสหประชาชาติที่กดดันให้รัฐบาลเกาหลีใต้ต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศที่รัฐบาลพลเรือนขึ้นมามีอำนาจให้ความสำคัญกับประเด็นของสตรี และการสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหามาอย่างแท้จริง การที่มีตัวแทนจากองค์กรสตรีเข้าไปมีบทบาทในวงการเมืองทำให้ประเด็นเกี่ยวกับสตรีได้รับการผลักดันอย่างเข้มข้นมากขึ้น และได้รับความสนใจจากสังคมในวงกว้างมากขึ้นกว่าเดิม

ในทศวรรษที่ 2000 เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมใหม่ (New Feminist Groups: NFGs) ที่เป็นอิทธิพลจากคลื่นสตรีนิยมลูกที่ 3 ที่เกิดขึ้นในเกาหลีใต้ โดยเป็นการรวมกลุ่มของนักศึกษาสตรีในมหาวิทยาลัย ที่มองว่าการเคลื่อนไหวของสมาคมสตรีเกาหลี (KWAU) ยังไม่สมบูรณ์และไม่ครอบคลุมสตรีทุกกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มสตรีพิการ กลุ่มสตรีที่ไม่ได้อยู่ในระบบแรงงานประจำ กลุ่มเลสเบี้ยน รวมไปถึงกลุ่มโสเภณี ที่สมาคมสตรีเกาหลีพยายามผลักดันกฎหมายเพื่อกำจัดอาชีพโสเภณี ทำให้กลุ่มสตรีนิยมใหม่ให้ความสำคัญกับประเด็นของ

ผู้หญิงที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้นและประเด็นที่เฉพาะมากขึ้น เช่น การผลักดันกฎหมายคุ้มครองผู้ที่ประกอบอาชีพโสเภณี เป็นต้น นอกจากนี้ สมาคมสตรีเกาหลียังถูกมองว่าการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งและมีผลประโยชน์กับภาครัฐทำให้องค์กรขาดการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายที่รัฐบาลกำหนดออกมา¹⁰ กลุ่มสตรีนิยมใหม่ที่มีการเคลื่อนไหวอย่างอิสระมากกว่า จึงผลักดันและให้ความสำคัญกับกลุ่มสตรีที่มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น และเรียกร้องให้เกิดการออกกฎหมายที่ครอบคลุมสตรีทุกกลุ่มในสังคม

4.3 ผลของการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีและการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นและมีการรับรองความเท่าเทียมทางเพศโดยกฎหมายต่าง ๆ ที่มีการประกาศออกมา โดยเฉพาะการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว (ค.ศ. 2005) ที่เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของการแบ่งแยกทางเพศที่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติ สังคมเกาหลีใต้ยังไม่สามารถกำจัดค่านิยมปิตาธิปไตยออกไปได้อย่างสิ้นเชิง สตรีเกาหลีใต้ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติทางเพศ ทำให้การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรียังคงมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการเติบโตของกระแสสตรีนิยม เมื่อบริบทการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมเข้าสู่สังคมออนไลน์ ยิ่งทำให้กระแสสตรีนิยมได้รับความสนใจและเข้าสู่ผู้คนในสังคมได้มากขึ้น นำมาซึ่งกระแสต่อต้านสตรีนิยมของกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหว และมองว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิมนั้นทำให้ตนเสียผลประโยชน์

4.3.1 การยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว ค.ศ. 2005

ระบบหัวหน้าครอบครัว (The Family-Head System หรือ โฮจู Hoju: 호주) เป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ของอิทธิพลลัทธิขงจื้อที่ยังคงอยู่ในสังคมเกาหลีใต้สมัยใหม่และเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ถูกยอมรับทางกฎหมายมาอย่างยาวนาน ระบบหัวหน้าครอบครัวประกาศใช้อย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1912 ซึ่งเป็นหนึ่งในมาตราเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวเกาหลี ที่ประกาศโดยรัฐบาลญี่ปุ่นซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมเกาหลีในขณะนั้น ระบบนี้กำหนดให้แต่ละครอบครัวต้องมีหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชายเท่านั้น โดยผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวจะมีอำนาจเด็ดขาดเหนือสมาชิกในครอบครัว การสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าครอบครัวรวมถึงมรดกจะสืบทอด

¹⁰ศิริพร ดาบเพชร. (2564ข). องค์กรสตรีเกาหลีใต้กับการเคลื่อนไหวเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและการยกเลิกกฎหมายระบบหัวหน้าครอบครัว. *วารสารเอเชียปริทัศน์*. หน้า 53 – 54.

ผ่านทางสายเลือดไปยังบุตรชายคนโตของครอบครัว¹¹ ทำให้สถานะและบทบาทของผู้หญิง ล้วนขึ้นอยู่กับหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชายเท่านั้น

ภายหลังการสถาปนาสาธารณรัฐเกาหลี ใน ค.ศ. 1948 รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ ดำเนินการร่างประมวลกฎหมายเพื่อประกาศใช้ในสาธารณรัฐใหม่ ประมวลกฎหมายแพ่งเป็น ประมวลกฎหมายที่ใหญ่ที่สุดในบรรดากฎหมายของเกาหลีใต้ มีการร่างและแก้ไขจนสามารถ ประกาศใช้ได้ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1958 ในประมวลกฎหมายแพ่งของเกาหลีใต้นี้ ประเด็นที่ เป็นที่ถกเถียงมากที่สุดคือประมวลกฎหมายครอบครัวและกฎหมายมรดก ที่ถูกวิจารณ์ว่าขัดกับ รัฐธรรมนูญที่กำหนดให้พลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกันโดยไม่มี การแบ่งแยกทางเพศ ศาสนา หรือสถานภาพทางสังคม แต่ตัวกฎหมายกลับมีการปฏิบัติต่อสตรีอย่างไม่เท่าเทียม¹² ส่งผลให้เกิด การเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขประมวลกฎหมายครอบครัวและยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัวในเวลา ต่อมา

หลังการประกาศใช้กฎหมายใน ค.ศ. 1958 มีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวทั้งหมด 3 ครั้ง คือใน ค.ศ. 1962 ค.ศ. 1977 และ ค.ศ. 1989 โดยแก้ไขให้สมาชิกทุกคนในครอบครัว สามารถขึ้นเป็นหัวหน้าครอบครัวได้ ตามมาตราที่ 789 วรรค 1 ที่กำหนดให้สมาชิกสามารถแยก ออกไปสร้างครอบครัวย่อยของตนเองได้เมื่อแต่งงานแล้ว และวรรคที่ 2 ที่อนุญาตให้สมาชิกผู้ชาย ที่บรรลุนิติภาวะแล้วสร้างครอบครัวของตนเองได้ ยกเว้นลูกชายคนโตที่ต้องสืบทอดตำแหน่ง หัวหน้าครอบครัวของตนเอง แต่ในทางปฏิบัติแล้วนั้น สมาชิกครอบครัวที่จะสามารถแยกออกไป สร้างครอบครัวของตนเองได้ส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกผู้ชาย เนื่องจากผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้วต้อง ย้ายเข้าสู่ทะเบียนราษฎรของครอบครัวสามีตามมาตราที่ 826 วรรคที่ 3¹³ สามีอาจมีชื่ออยู่ใน ทะเบียนราษฎรของภรรยาได้ต่อเมื่อภรรยามีสถานะเป็นหัวหน้าครอบครัว¹⁴ และมาตราที่ 789 วรรคที่ 2 ที่ระบุว่าลูกชายคนโตที่จะสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าครอบครัวคนถัดไปไม่สามารถออกไป สร้างทะเบียนราษฎรของตนเองได้ ทำให้สมาชิกผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานและอยู่ในทะเบียนราษฎร ของผู้ปกครองไม่สามารถสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าครอบครัวทางสายเลือดได้ อีกทั้งมาตราที่ 984 ที่กำหนดลำดับการสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าครอบครัวทางสายเลือด กำหนดลำดับไว้ดังนี้

¹¹Seung-kyung Kim; & Kyounghee Kim. (2014). *op. cit.* p 66.

¹²Jinsu Yune. (2005). *Tradition and the Constitution in the Context of the Korean Family Law.* p 199.

¹³ศิริพร ตาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม.* หน้า 100.

¹⁴Korea Legislation Research Insitution. (2022). *Civil Act.* (Online)

คือ ลูกชายคนโตเป็นลำดับแรกในการสืบทอด ก่อนที่จะเป็นลูกสาว ภรรยา ลูกพี่ลูกน้อง และภรรยาของผู้สืบตำแหน่งทางสายเลือดตามลำดับ¹⁵ ทำให้การแก้ไขกฎหมายครอบครัวทั้ง 3 ครั้งยังไม่สร้างความเท่าเทียมให้กับสตรี และยังคงอำนาจของสมาชิกเพศชายในครอบครัว อยู่เช่นเดิม นอกจากนี้ การยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัวไม่ผ่านร่างจากรัฐสภาหลายครั้งเนื่องจาก การรณรงค์ทางการเมืองของกลุ่มอนุรักษ์นิยม โดยเฉพาะผู้ที่สนับสนุนลัทธิขงจื้อ โดยให้เหตุผลถึงการให้การเคารพขนบธรรมเนียมเดิมของเกาหลี กฎหมายครอบครัวควรยึดตามประเพณีเดิม¹⁶

ในทศวรรษที่ 1990 องค์กรเพื่อสิทธิสตรีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหว เพื่อยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว และด้วยการสนับสนุนจากรัฐบาลพลเรือนทำให้การเคลื่อนไหว ในช่วงเวลานี้เป็นไปอย่างเข้มแข็งและประสบความสำเร็จในที่สุด รัฐบาลเกาหลีได้ภายใต้การนำ ของรัฐบาลพลเรือนประกาศให้การสนับสนุนองค์กรเพื่อสิทธิสตรีในการเคลื่อนไหวเพื่อยกเลิก ระบบหัวหน้าครอบครัวที่เป็นการกีดกันผู้หญิง โดยรัฐบาลได้จัดตั้งกระทรวงเพื่อความเท่าเทียม ทางเพศในเดือนมกราคม ค.ศ. 2001 เพื่อดำเนินการในเรื่องการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว โดยเฉพาะ และตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นใน ค.ศ. 2003 ร่วมกับกระทรวงยุติธรรมและองค์กร เพื่อสิทธิสตรี เพื่อดำเนินการในการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว¹⁷ นอกจากนี้ องค์กรเพื่อสิทธิ สตรียังมีการดำเนินการเพื่อให้ประเด็นการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัวได้รับความสนใจในระดับ สังคม ด้วยการจัดงานประชุมสตรีแห่งชาติ ใน ค.ศ. 1997 ที่มีการเปิดเผยเรื่องราวของสตรีที่ ประสบปัญหาของการเลือกเพศบุตรในครรภ์ ค่านิยมต้องการลูกชายที่ส่งผลให้เกิดการทำแท้งเมื่อ ตั้งครรภ์บุตรผู้หญิง และการนำเสนองานภาพชีวิตครอบครัวที่มีผู้ชายเป็นศูนย์กลาง โดยการประชุม ครั้งนี้ได้รับความสนใจจากสื่อสาธารณะเป็นอย่างมาก และใน ค.ศ. 1999 สมาคมสตรีเกาหลีได้ เสนอรายชื่อผู้สนับสนุนการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัวต่อสมัชชาแห่งชาติ และยื่นเรื่องไปยัง องค์กรสหประชาชาติ โดยคณะกรรมการสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้ตอบรับถึง ความกังวลต่อสถานภาพของสตรี ระบบปิตาธิปไตยในระบบหัวหน้าครอบครัวที่ถูกกำหนดโดย กฎหมาย และความรุนแรงทางเพศในสังคมเกาหลีได้¹⁸

การเคลื่อนไหวเพื่อยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัวประสบความสำเร็จ ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2005 เมื่อผู้พิพากษาส่วนใหญ่ในที่ประชุมเพื่อแก้ไขกฎหมายให้ความเห็นว่า

¹⁵ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 100.

¹⁶Jinsu Yune. (2005). *op. cit.* p 199.

¹⁷ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 102 - 103.

¹⁸แหล่งเดิม. หน้า 102.

กฎหมายแพ่งมาตราที่ 778 ที่กำหนดให้ผู้ที่สืบสายตระกูลหรือผู้ที่แยกออกไปตั้งสายตระกูลใหม่ให้มีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว กฎหมายแพ่งมาตราที่ 781 ที่กำหนดให้บุตรต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรและใช้นามสกุลของบิดา และกฎหมายแพ่งมาตราที่ 826 วรรคที่ 3 ที่กำหนดให้ภรรยาย้ายเข้ามาอยู่ในทะเบียนราษฎรของสามีที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้พลเมืองทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ในที่ประชุมมีการถกกันระหว่างผู้ไม่เห็นด้วยและผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว ดังเหตุผลที่กล่าวในข้างต้นของกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่อ้างถึงการรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของเกาหลี แต่ความคิดเห็นส่วนใหญ่ในที่ประชุมให้ความเห็นว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐและสถาบันครอบครัว และกฎหมายที่เกี่ยวข้องล้วนอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แม้ว่าสถาบันครอบครัวจะเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และสังคมแต่ไม่อาจเป็นที่ยกเว้นจากหลักของรัฐธรรมนูญได้ ไม่เช่นนั้นอำนาจนิติบัญญัติในกฎหมายครอบครัวจะไม่เป็นไปตามหลักรัฐธรรมนูญและขัดแย้งกับแนวทางประชาธิปไตยที่ประกาศไว้ในรัฐธรรมนูญ หากข้อกฎหมายใดที่มีความเห็นว่ายขัดแย้งกับหลักรัฐธรรมนูญ ควรมีการแก้ไขข้อกฎหมายดังกล่าว¹⁹

สมัชชาแห่งชาติได้ผ่านร่างกฎหมายที่แก้ไขใหม่ในวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 2005 โดยได้ยกเลิกบทบัญญัติที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดหัวหน้าครอบครัว ได้แก่ มาตราที่ 778 ให้เหลือเพียงมาตราที่ 779 ที่กำหนดขอบเขตสมาชิกในครอบครัว การแก้ไขมาตราที่ 781 ที่กำหนดการใช้นามสกุลและนามสกุลแรกเกิดของเด็ก และแก้ไขข้อบทจาก “หัวหน้าครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว” เป็น “ขอบเขตสมาชิกในครอบครัว นามสกุล และนามสกุลแรกเกิดของเด็ก” และการยกเลิกเนื้อหาในมาตราที่ 826 วรรคที่ 3 ที่กำหนดถึงการย้ายเข้ามาอยู่ในทะเบียนราษฎรของภรรยาที่สามีมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าครอบครัว²⁰

4.3.2 กระแสต่อต้านสตรีนิยม (#Metoo) ปลายทศวรรษ 2010

การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีเกาหลีใต้ในทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมานับว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีมากขึ้นจากบริบทภายนอกที่สังคมโลกให้ความสำคัญกับประเด็นสิทธิมนุษยชนและสิทธิของสตรี และบริบทภายในประเทศที่รัฐบาลเกาหลีใต้ภายใต้การนำของรัฐบาลพลเรือนให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาของสตรี และสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน การดำเนินการต่าง ๆ ยังคงถูกต่อต้านจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี ซึ่งเป็น

¹⁹ Jinsu Yune. (2005). *op. cit.* pp 204 - 205.

²⁰ ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 103 - 104.

ผลมาจากอิทธิพลของลัทธิขงจื้อ และลักษณะสังคมแบบปิตาธิปไตยที่ถูกฝังอยู่ในสังคมเกาหลีใต้มาเป็นเวลานาน ยกตัวอย่างเช่น กรณีการเคลื่อนไหวเพื่อยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัวที่ถูกคัดค้านจากกลุ่มนักการเมืองอนุรักษ์นิยมที่มองว่าระบบหัวหน้าครอบครัวเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมดั้งเดิมของเกาหลี และการยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัวเปรียบเสมือนการทำลายวัฒนธรรมอันดีของเกาหลีใต้ หรือกรณีการแก้ไขกฎหมายความเท่าเทียมในการจ้างงานครั้งที่ 3 ที่มีการร่างบัญญัติข้อกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามล่วงละเมิดทางเพศในสถานประกอบการ ซึ่งเป็นผลจากการเรียกร้องขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีได้ถูกต่อต้านจากกลุ่มผู้ประกอบการ โดยให้เหตุผลว่าเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิส่วนบุคคล และการแก้ไขกฎหมายความเท่าเทียมการจ้างงานครั้งที่ 4 ที่กลุ่มผู้ประกอบการคัดค้านและไม่เห็นด้วยกับนโยบายปกป้องความเป็นเพศแม่ โดยกลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้มองว่าเป็นการเพิ่มภาระให้กับองค์กร²¹ เป็นต้น

ในด้านสังคม ช่วงปลายทศวรรษที่ 2010 เกิดประเด็นที่เป็นที่สนใจในสังคมเกาหลีใต้คือ กระแส #Metoo ซึ่งเป็นแฮชแท็กที่แพร่หลายในสังคมออนไลน์ตั้งแต่ในทศวรรษที่ 2000 จากการรณรงค์เพื่อต่อต้านการเหยียดผู้หญิงผิวสี ใน ค.ศ. 2017 #Metoo ถูกพูดถึงอีกครั้งจากประเด็นการล่วงละเมิดทางเพศของผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ฮอลลีวูดชื่อดัง ฮาร์เวย์ ไวน์สไตน์ (Harvey Weinstein) ที่ถูกกล่าวโทษว่าเขาได้ทำการล่วงละเมิดทางเพศเหยื่อทั้งในและนอกวงการฮอลลีวูด โดยนักแสดงหญิงชาวอเมริกัน อลิซซา มิลาโน (Alyssa Milano) ได้ออกมาทวีตข้อความเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวว่า “ผู้หญิงคนไหนที่เคยถูกคุกคามหรือถูกล่วงละเมิดทางเพศ ลองพิมพ์คำว่า Me too ลงในสแตตัสดูสิ มันอาจช่วยให้สังคมตระหนักถึงเรื่องนี้มากขึ้น” หลังจากนั้นข้อความของเธอได้ถูกทวีตข้อความกว่า 2 ล้านครั้ง และ #Metoo ได้กลายเป็นกระแสโดยมีการพูดถึงมากกว่า 12 ล้านครั้ง มีผู้หญิงหลายคนออกมาพูดถึงประสบการณ์การถูกล่วงละเมิดทางเพศที่ตนเองเคยพบเจอ²²

ในเกาหลีใต้ กระแส #Metoo ได้รับความสนใจและได้รับการพูดถึงอย่างกว้างขวางจากการออกมาเปิดเผยของอัยการหญิงซอจีฮยอน (Seo Jihyeon) ที่ออกมาให้สัมภาษณ์กับสถานีโทรทัศน์ว่าตนเองเคยถูกเจ้าหน้าที่อัยการระดับสูงล่วงละเมิดทางเพศในงานศพ

²¹ อรพรรณ จันทร์เทา. (2557). บทบาทขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีเกาหลีกับการยกสถานะภาพทางด้านเศรษฐกิจของสตรีเกาหลี. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, (1)10. หน้า 153 - 154.

²² Workpoint Today. (2560). แฮชแท็ก #Metoo เล่าประสบการณ์คุกคามทางเพศ ถูกใช้มากถึง 12 ล้านครั้งแล้ว. (Online)

ใน ค.ศ. 2010 หลังจากเธอแจ้งเรื่องนี้กับหัวหน้า เธอกลับถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมด้วยการถูกย้ายไปประจำยังเมืองทงยง จังหวัดคยองซังใต้ และถูกตัดเงินเดือนทางวินัย²³ ภายหลังจากการออกมาเปิดเผยของเธอ ทำให้สังคมเกาหลีใต้มีการพูดถึงประเด็นการล่วงละเมิดทางเพศเป็นอย่างมาก มีผู้หญิงจากหลากหลายกลุ่มในสังคมไม่ว่าจะเป็นในแวดวงการเมือง วงการบันเทิง และแวดวงการศึกษาออกมาเปิดเผยประสบการณ์การถูกล่วงละเมิดทางเพศของตนเองผ่าน #Metoo ในโซเชียลมีเดียเป็นจำนวนมาก โดยผู้ที่ถูกกล่าวหาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่การงานระดับสูง ผู้มีอิทธิพล รวมไปถึงอาจารย์ในมหาวิทยาลัย

ในสังคมมีการออกมารวมตัวชุมนุมของประชาชนในพื้นที่สาธารณะเพื่อกดดันให้มีการลงโทษผู้ที่กระทำผิด ประธานาธิบดีมุนแจอิน (Moon Jae-in: ค.ศ. 2017 - 2022) ประกาศตัวชัดเจนว่าจะสนับสนุนการเคลื่อนไหวของผู้หญิง และออกคำสั่งให้มีการสอบสวนผู้ที่กระทำผิด และผู้ที่เกี่ยวข้องในกรณีอื้อฉาวของซึงรี อดีตสมาชิกวงบักแบงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นการขายบริการทางเพศ และสั่งให้อัยการริ้อคดีที่มีอำนาจเกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ คือ คดีที่บุคคลหน้าคล้ายอดีตปลัดกระทรวงยุติธรรมในรัฐบาลของนางพัคกึนฮเย (Park Geun-Hye: ค.ศ. 2013 - 2017) และคณะ มีกิจกรรมร่วมเพศหมู่กับผู้หญิง จำนวน 30 คน โดยมีนายหน้าเป็นผู้จัดทำให้ รวมไปถึงคดีการเสียชีวิตของนักแสดงหญิงจางจาเยอน (Jang Ja-Yeon) ที่เขียนจดหมายลาตายว่าเธอถูกต้นสังกัดบังคับให้บริการทางเพศแก่ผู้บริหารสื่อและนักธุรกิจจำนวนมาก²⁴

กระแสสตรีนิยมในเกาหลีใต้ได้สร้างแรงปะทะต่อค่านิยมปิตาธิปไตยในสังคมที่มีมาอย่างยาวนาน และนำมาสู่การปะทะทางความคิดระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในสังคมเกาหลีใต้ ผู้ชายเกาหลีมองว่าตนเองก็เป็นเหยื่อของ “เฟมินิสต์” เช่นเดียวกัน มีการรวมกลุ่ม Dang We ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชายที่ลุกขึ้นมาบอกว่า “เฟมินิสต์ไม่ใช้การสร้างความเท่าเทียมทางเพศอีกต่อไป แต่เป็นการสร้างความเกลียดชังและเลือกปฏิบัติทางเพศ” โดยผู้ก่อตั้งกลุ่มคือชายเจ้าของธุรกิจอายุ 39 ปี ที่ถูกจำคุก 6 เดือนในข้อหาล่วงละเมิดทางเพศโดยการจับสะโพกผู้หญิงในร้านอาหาร ซึ่งเขาถูกตัดสินว่ามีความผิดโดยไม่มีหลักฐานอื่นเพิ่มเติมนอกจากคำให้การของเหยื่อ²⁵ หรือการเกิดขึ้นของเว็บไซต์ WOMED ซึ่งเป็นกลุ่มสตรีนิยมหัวรุนแรงที่เผยแพร่ข้อความที่ทำให้ผู้หญิงเป็น

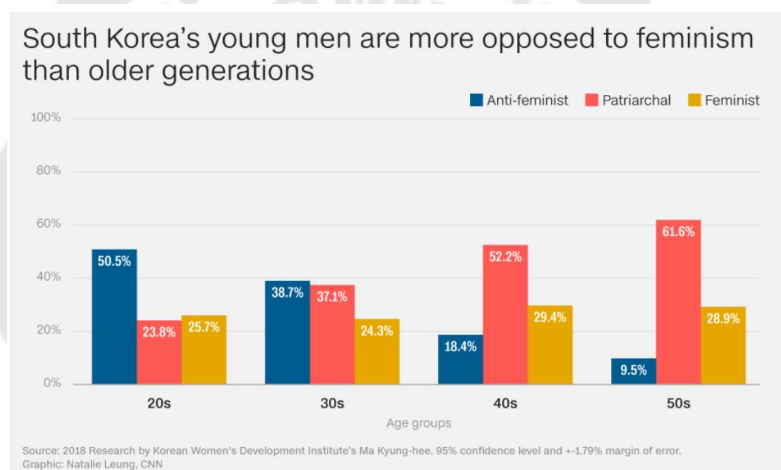
²³The Korean Herald. (2018) .Female prosecutor opens up about sexual harassment.

(Online)

²⁴The Momentum. (2019). จาก #Metoo ถึง #Youtoo สำนวนการสร้างความคิดเห็นเรื่องเพศในสังคมเกาหลีใต้. (Online)

²⁵CNN. (2019). South Korea's young men are fighting against feminism. (Online)

ศูนย์กลางมากกว่าการสร้างความเท่าเทียมทางเพศและมีการใช้ถ้อยคำที่กดขี่ผู้ชาย ทำให้มีการเคลื่อนไหวของ #Youtoo ที่เป็นการตอบโต้ #Metoo และการระดมเงินทุนเพื่อตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “คิมจีฮุน เกิดปี 1990” ที่บอกเล่าถึงเรื่องราวของผู้ชายเกาหลีใต้ที่ต้องเข้ารับการเกณฑ์ทหารซึ่งทำให้ผู้ชายสูญเสียโอกาสหลายอย่างในชีวิต เพื่อตอบโต้หนังสือเรื่อง “คิมจีฮุน เกิดปี 82” ที่บอกเล่าเรื่องราวชีวิตของผู้หญิงเกาหลีที่เติบโตมากับสังคมชายเป็นใหญ่²⁶ โดยการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านสตรีนิยมมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ชายที่มีอายุน้อยมากขึ้น เนื่องจากผู้ชายมีมุมมองว่าผู้หญิงเป็นผู้ที่ได้รับสิทธิพิเศษและเป็นภัยต่อตนเอง และมองว่าตนเองเป็นเหยื่อของกระแสสตรีนิยม²⁷ ในปี 2018 มีการสำรวจของสถาบันพัฒนาสตรีเกาหลี (KWDI) ในมุมมองของผู้ชายเกาหลีที่มีต่อกระแสสตรีนิยม โดยกว่าร้อยละ 50.5 ในกลุ่มผู้ชายอายุ 20 ปี มีความคิดที่ไม่สนับสนุนสตรีนิยม²⁸

ภาพประกอบ 8 แสดงแผนภูมิสถิติชายเกาหลีใต้ในช่วงอายุ 20 – 50 ปี ที่มีความคิดไม่สนับสนุนสตรีนิยม

ที่มา: CNN. (2019). *South Korea's young men are fighting against feminism.*

(Online)

ในโลกออนไลน์มีกระแสของการไล่ล่าผู้ที่สนับสนุนสตรีนิยม หรือ ผู้ที่มีแนวโน้มสนับสนุนสตรีนิยมมากขึ้น เช่น กรณีของไอริน สมาชิกเกิร์ลกรุ๊ป วง Red Velvet ที่ถูกโจมตีจากประเด็นที่เธออ่านหนังสือเรื่องคิมจีฮุนเกิดปี 82 ทำให้แฟนเพลงผู้ชายหลายคนของเธอไม่พอใจ

²⁶ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เด็มเด็ม*. หน้า 112.

²⁷The Diplomat. (2021). *How Feminism Became a Dirty Word in South Korea.* (Online)

²⁸CNN. (2019). *op. cit.* (Online)

จนไปถึงการทำลายสินค้าที่มีรูปของไอรินและเผารูปถ่ายของเธอ หรือกรณีของจอนฮโยของนักแสดงและอดีตนางงาม Secret กับประโยค “ฉันกังวลว่าจะกลับถึงบ้านอย่างมีชีวิตรอดไหม” ซึ่งเป็นคำพูดปิดท้ายของเธอในวิดีโอ Hope Painting Campaign แคมเปญรณรงค์ในการขจัดความรุนแรงทางเพศในเกาหลีจากกระทรวงความเท่าเทียมทางเพศและครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดกระแสโจมตีจากแฟนคลับผู้ชายของเธอ นอกจากนี้รูปภาพของเธอยังถูกนำไปล้อเลียนในการเดินขบวนประท้วงเพื่อต่อต้านสตรีนิยม²⁹ และยังมีการสร้างเว็บไซต์ Check Femi ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ระบุตัวดาราดออล ยูทูบเบอร์ และบุคคลที่มีชื่อเสียงหลายสิบคนที่ถูกมองว่า “สนับสนุนเฟมินิสม์”³⁰ ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งทางเพศในสังคมเกาหลีใต้ที่มีการแสดงออกและขยายไปสู่สังคมออนไลน์ และมีแนวโน้มเกิดขึ้นในหมู่คนที่อายุน้อยมากขึ้น

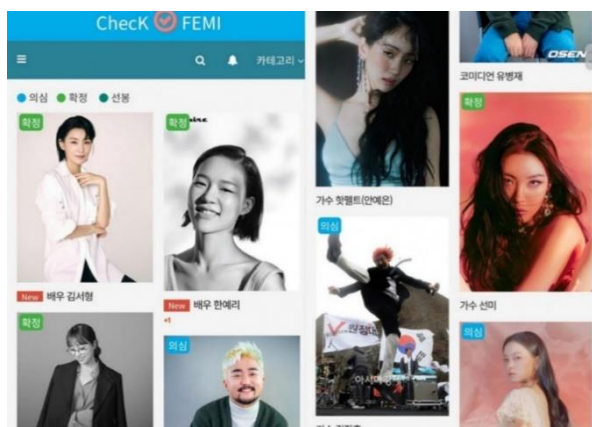

ภาพประกอบ 9 รูปภาพของจอนฮโยของที่ถูกนำไปล้อเลียนในการเดินขบวนต่อต้านเฟมินิสต์

ที่มา: The Korean Herald. (2022). *After being called feminists, these women faced online harassment.* (Online)

²⁹The Korean Herald. (2022). *After being called feminists, these women faced online harassment.* (Online)

³⁰Allkpop. (2021). *Controversial website "Check FEMI" classifies famous individuals if they're feminists.* (Online)

ภาพประกอบ 10 เว็บไซต์ Check Femi ที่ระบุตัวบุคคลที่มีชื่อเสียงที่สนับสนุนสตรีนิยม

ที่มา: Allkpop. (2021). *Controversial website "Check FEMI" classifies famous individuals if they're feminists.* (Online)

4.3.3 อิทธิพลของลัทธิขงจื้อต่อค่านิยมทางสังคมเกาหลีใต้สมัยใหม่

การแก้ไขกฎหมายเพื่อสตรีในทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ส่งผลให้สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นจากความเท่าเทียมทางเพศที่ได้รับการรองรับทางกฎหมาย การยกเลิกกฎหมายครอบครัวใน ค.ศ. 2005 เปรียบเสมือนชัยชนะของการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรี ในการยกเลิกกฎหมายที่เป็นลัทธิลักษณะของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติ สังคมเกาหลีใต้ยังไม่สามารถขจัดค่านิยมทางสังคมแบบปิตาธิปไตยออกไปได้อย่างสิ้นเชิง ลัทธิขงจื้อยังคงมีอิทธิพลอยู่ในวิถีชีวิตและค่านิยมของชาวเกาหลี ทำให้สตรีเกาหลีใต้ยังต้องเผชิญกับการถูกคาดหวังจากสังคมให้ปฏิบัติตามค่านิยมของลัทธิขงจื้อ ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติและการแบ่งแยกทางเพศอยู่เช่นเดิม

4.3.3.1 ค่านิยมสตรีในฐานะแม่

การดำเนินนโยบายส่งเสริมการศึกษาของเกาหลีใต้ในทศวรรษที่ 1960 และนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ส่งผลให้เกาหลีใต้สามารถพัฒนาประเทศขึ้นเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในเอเชียได้อย่างรวดเร็ว ชาวเกาหลีใต้เห็นความสำคัญของการศึกษาที่เป็นหนึ่งในเครื่องมือในการเลื่อนสถานะทางสังคม ส่งผลให้สังคมเกาหลีใต้มีการแข่งขันที่สูงทั้งในการศึกษาและการเข้าสู่ตลาดทำงาน เมื่อประกอบกับแนวคิดของลัทธิขงจื้อที่ให้ความสำคัญกับสำคัญกับความสำเร็จทางด้านการศึกษา การมีหน้าที่การงานที่มั่นคงให้กับครอบครัว ทำให้ชาวเกาหลีใต้มีค่านิยมในการส่งเสริมให้ลูก ๆ ของตนได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง

โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยกลุ่ม SKY³¹ เพื่อเป็นใบเบิกทางในการเข้าทำงานในบริษัทชั้นนำ เช่น บริษัทในกลุ่มแชโบล หรือการเข้าเรียนในสาขาที่เป็นที่นิยม เช่น สาขาแพทย์ เพื่อเป็นการเปิดหน้า ชูตาและเป็นชื่อเสียงให้กับวงศ์ตระกูล และด้วยค่านิยมของลัทธิขงจื้อที่คาดหวังให้ผู้หญิงต้อง ปฏิบัติตนเป็นแม่ที่ฉลาดและเป็นภรรยาที่ดี (현모양처 : Wise Mother and Good Wife) ส่งผลให้ มารดาชาวเกาหลีได้รับความกดดันในการผลักดันให้ลูกของตนเองสามารถเข้าเรียนใน มหาวิทยาลัยชั้นนำและสามารถเข้าทำงานในบริษัทที่มีชื่อเสียง มีคำเรียกถึงกลุ่มมารดาที่คอยจัดการ การศึกษาให้กับลูก ๆ คือ Manager Moms โดยกลุ่มมารดาเหล่านี้จะวางแผนการศึกษาให้ลูก ของตนเองตั้งแต่ในระดับอนุบาล ไม่ว่าจะเป็นการเรียนพิเศษในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งเกรด เฉลี่ยที่สูง การเรียนวิชาเสริม เช่น ดนตรี ศิลปะ โดยเป้าหมายสูงสุด คือ การให้ลูก ๆ ของเธอ สามารถเข้าเรียนและจบการศึกษาในมหาวิทยาลัยชั้นนำ เพื่อนำมาซึ่งโอกาสในการจ้างงาน และการเลื่อนสถานะทางสังคมของครอบครัว มารดาชาวเกาหลีต้องแบกรับความกดดันเหล่านี้ โดยสังคมมองว่าความสำเร็จด้านการศึกษาของลูกเป็นสิ่งสะท้อนการทำหน้าที่แม่ที่สมบูรณ์แบบ และสิ่งเหล่านี้เป็น “หน้าที่” ของแม่ที่ต้องทำเพื่อลูก ๆ และครอบครัวของเธอ³²

ภาพประกอบ 11 ภาพแม่ชาวเกาหลีเข้าฟังการแนะนำการศึกษาของลูก ๆ

ที่มา: Yonsei University. (2022). *The Advent of Manager Mothers*. (Online)

³¹มหาวิทยาลัยกลุ่ม SKY คือกลุ่มมหาวิทยาลัยชั้นนำของเกาหลีใต้ ได้แก่ Seoul University, Korea University และ Yonsei University

³²Dek - D. (2564). 'Manager Mom' เพราะการศึกษาของลูก คือตัววัดความสำเร็จของแม่ชาวเกาหลี!. (Online)

ค่านิยมเหล่านี้สามารถสะท้อนได้จากสื่อของเกาหลีใต้ เช่น ละครโทรทัศน์เรื่อง SKY Castle³³ ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่มีชื่อว่า SKY Castle ซึ่งคนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้จะต้องเป็นผู้ที่ทำงานในตำแหน่งระดับสูงของมหาวิทยาลัยนัมจુ เช่น นายแพทย์ หรือ ศาสตราจารย์ หมู่บ้านแห่งนี้จึงกลายเป็นชุมชนของคนที่มีความสูงทางสังคม จนทำให้เกิดความเชื่อและวัฒนธรรมของครอบครัวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษา ทำให้ตัวละครในเรื่องพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ลูกของตนเองสามารถเข้าเรียนในคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยโซล ไม่ว่าจะเป็นการส่งเรียนกวดวิชาอย่างหนัก หรือการจ้างโค้ชส่วนตัวเพื่อติวสอบให้ได้คะแนนสูงสุดในชั้นเรียน ตัวละครที่สะท้อนค่านิยมการเป็นแม่และภรรยาที่ดีได้ดีที่สุดคือตัวละครหลักอย่าง ฮันซอจิน ที่ต้องการให้ลูกสาวคนโตสอบเข้าคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยโซล เพื่อที่จะได้เป็นหมอรุ่นที่ 3 ของตระกูลต่อจากตาและพ่อ และความกดดันจากแม่สามีที่ต้องการรักษาภาพลักษณ์ของตระกูล และส่งความกดดันมายังลูกสะใภ้ของเธอ หรือ ฮันซอจิน เพื่อให้ทำทุกวิถีทางให้หลานสาวของเธอสามารถสอบเข้าเรียนแพทย์ให้ได้³⁴ หรือละครโทรทัศน์เรื่อง 18 Again ที่ออกอากาศทางช่องโทรทัศน์ JTBC ใน ค.ศ. 2020 ที่หนึ่งในตัวละครหลักอย่าง จองดาจอง เป็นคุณแม่ลูก 2 ที่ตั้งครมภ์ก่อนวัยอันควร ทำให้เธอต้องลาออกจากโรงเรียนเพื่อออกมาเลี้ยงลูกและดูแลครอบครัว เมื่อเธอเข้าสู่วัย 30 เธอตัดสินใจที่จะกลับมาทำตามความฝันในการเป็นผู้ประกาศข่าวอีกครั้งด้วยการสมัครเข้าเป็นผู้ประกาศข่าวในสำนักข่าวชั้นนำของประเทศ ที่ได้ประกาศเงื่อนไขการรับสมัครไว้ว่าไม่มีการกำหนดอายุและสถานะของผู้สมัคร แต่เมื่อจองดาจองได้รับการตอบรับเข้าทำงาน เธอกลับพบกับการถูกเลือกปฏิบัติจากหัวหน้าและเพื่อนร่วมงาน และถูกกีดกันโอกาสในการทำงานด้วยเหตุผลที่ว่าเธออายุมากและเป็นผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว

นอกจากในสื่อโทรทัศน์แล้วนั้น ยังมีวรรณกรรมหลายเรื่องที่เป็นสื่อสะท้อนปัญหาที่ผู้หญิงเกาหลีต้องเผชิญซึ่งเป็นผลมาจากค่านิยมแบบปิตาธิปไตย เช่น หนังสือเรื่อง คิมจียอง เกิดปี 82 (Kim Ji Young, Born in 1982) เป็นเรื่องราวของคิมจียองหญิงสาวชาวเกาหลีใต้ที่เกิดใน ค.ศ. 1982 เธอมีชีวิตที่สมบูรณ์ตามค่านิยมของสังคม แต่งงานกับสามีที่มีหน้าที่การงานมั่นคง

³³ ละครโทรทัศน์ เรื่อง SKY Castle ออกอากาศตอนแรกในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2018 ทางช่องโทรทัศน์ JTBC ทุกวันศุกร์และวันเสาร์ และออกอากาศทางแอปพลิเคชัน วีว (VIU) และเน็ตฟลิกซ์ (Netflix) มีความยาวทั้งหมด 20 ตอน

³⁴ อนรรฆอร บรมธนานนท์. (2019). การสื่อสารค่านิยมทางสังคมของคนเกาหลีในละครโทรทัศน์เรื่อง SKY Castle. หน้า 205.

เป็นแม่บ้านคอยเลี้ยงดูลูกและดูแลครอบครัว แต่อยู่มาวันหนึ่งเธอกลับแสดงบุคลิกภาพที่ไม่ใช่ตนเองออกมาราวกับเป็นอีกหนึ่งคน หนังสือเล่มนี้เขียนโดย โซนัมจุน นักเขียนสตรีปริศนารายการโทรทัศน์ที่ตัดสินใจลาออกจากงานเพื่อเป็นแม่บ้าน ดูแลลูกและครอบครัว เรื่องราวของหนังสือจึงมาจากประสบการณ์ชีวิตของเธอที่หล่อหลอมมาตั้งแต่วัยเด็กและวัยหนุ่มสาว³⁵ โดยหนังสือเล่มนี้ได้สะท้อนชีวิตของผู้หญิงเกาหลีใต้ ที่มี “หน้าที่” ที่ถูกกำหนดไว้โดยค่านิยมทางสังคม ผู้หญิงเกาหลีหลายคนเติบโตมากับค่านิยมเหล่านี้โดยปราศจากการตระหนักถึงการเลือกปฏิบัติทางเพศ และคิดว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องปกติในชีวิต

4.3.3.2 สตรีที่มีฐานะเป็นรอง

ในสังคมเกาหลีใต้ ด้วยค่านิยมแบบปิตาธิปไตยยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคม สตรีเกาหลียังคงเผชิญกับปัญหาการเลือกปฏิบัติและการกดขี่ทางเพศ ในสังคมการทำงาน สตรีเกาหลีต้องเผชิญกับอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดแรงงานด้วยค่านิยมที่มองว่าผู้หญิงมีหน้าที่ต้องดูแลครอบครัวเมื่อแต่งงาน ทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะรับผู้ชายเข้าทำงานมากกว่าผู้หญิง โดยเฉพาะผู้หญิงที่แต่งงานหรือมีครอบครัวแล้ว มักถูกกีดกันจากการเข้าสู่ตลาดแรงงาน รวมไปถึงการที่ตำแหน่งสูง ๆ มักมีไว้สำหรับผู้ชายเสมอ นอกจากนี้ ผู้หญิงยังได้รับความไม่เท่าเทียมในแง่ของเงินเดือน จากการสำรวจของสถาบันพัฒนาสตรีเกาหลี หรือ KWDI ได้มีการสำรวจถึงความแตกต่างของเงินเดือนเฉลี่ยรายเดือนของผู้ชายและผู้หญิงเกาหลี ระหว่าง ค.ศ. 1985 – 2019 พบว่าเงินเดือนเฉลี่ยรายเดือนของผู้ชายและผู้หญิงมีความแตกต่างกันอย่างมาก เงินเดือนเฉลี่ยต่อเดือนของผู้หญิงน้อยกว่าเงินเดือนเฉลี่ยต่อเดือนของผู้ชายมากกว่าร้อยละ 50³⁶ ดังแสดงในตารางประกอบที่ 7

³⁵The People. (2562). โซนัมจุน: นักเขียนผู้สะท้อนชีวิตกดขี่ของผู้หญิงเกาหลีใต้ ผ่าน “คิมจียอง เกิดปี 82”. (Online)

³⁶Korean Women's Development Institute. (2019). *Statistical Handbook Women in Korea 2019*. p 41.

ตาราง 7 แสดงค่าจ้างเฉลี่ยรายเดือนของแรงงานผู้ชายและผู้หญิงเกาหลีใต้

ปี	ค่าจ้างเฉลี่ยของผู้หญิง (พันวอน)	ค่าจ้างเฉลี่ยของผู้ชาย (พันวอน)	ความแตกต่างของเงินเดือน (ร้อยละ)
1985	180	386	46.7
1990	338	727	53.4
1995	790	1,361	58.0
2000	1,167	1,855	62.9
2005	1,673	2,630	63.6
2007	1,839	2,919	63.0
2009	1,952	3,072	63.5
2010	2,019	3,159	63.9
2011	2,121	3,312	64.0
2012	2,204	3,404	64.7
2013	2,291	3,547	64.6
2014	2,368	3,718	63.7
2015	2,362	3,780	62.5
2016	2,454	3,868	63.4
2017	2,544	3,981	63.9
2018	2,703	4,143	65.2

หมายเหตุ : ค่าจ้างเฉลี่ยรายเดือน = ค่าจ้างรายเดือน + (โบนัสประจำปีหาร 12 เดือน)

ที่มา: Korean Women's Development Institute. (2019). *Statistical Handbook Women in Korea 2019*. p 41.

อีกประเด็นสำคัญ คือ ปัญหาการแบ่งแยกทางเพศที่ได้นำไปสู่ความรุนแรงคือ ปัญหาการทำร้ายร่างกาย โดยเฉพาะการทำร้ายร่างกายในครอบครัว ผลการสำรวจของสถาบันพัฒนาสตรีเกาหลีใต้ ใน ค.ศ. 2007 พบว่าการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงส่วนใหญ่มาจากคนในครอบครัว กว่าร้อยละ 44.6 ของผู้หญิงที่แต่งงานแล้วเคยถูกกระทำรุนแรงโดยสามี ซึ่งร้อยละ 15.7 เป็นความรุนแรงทางร่างกาย และร้อยละ 7.1 เป็นความรุนแรงทางเพศ ซึ่งจากอัตราจำนวนนี้แสดงให้เห็นว่าเกือบครึ่งของคู่สมรสมีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวทั้งทางร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ ผลสำรวจสถิติประจำปีของสถาบันพัฒนาสตรีเกาหลีใต้แสดงว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 2002 - 2015 มีคดีความรุนแรงทางเพศเพิ่มขึ้นทุก 2 ปี โดยเฉพาะในช่วง ค.ศ. 2006 - 2010 เพิ่มขึ้นจาก 15,094 คดี เป็น 19,939 คดี และ ค.ศ. 2010 - 2014 จาก 21,346 คดี เป็น 29,863 คดี และใน ค.ศ. 2015

เพิ่มขึ้นอีกเป็น 31,063 คดี³⁷ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้เกาหลีใต้จะมีกฎหมายลงโทษและป้องกันความรุนแรงทางเพศ แต่ในสังคมเกาหลีใต้โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันในช่วงทศวรรษที่ 2000 – 2010 กลับมีอัตราความรุนแรงทางเพศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถึงแม้สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นจากการแก้ไขกฎหมายที่มีความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น และการตระหนักรู้ถึงปัญหาที่สตรีเกาหลีใต้ต้องเผชิญจากการเติบโตของกระแสสตรีนิยม แต่ในสังคมเกาหลีใต้ยังไม่มีการยอมรับความเท่าเทียมของสถานะของสตรี ดังเห็นได้จากกระแสต่อต้านกระแสสตรีนิยม รวมไปถึงข้อมูลทางสถิติและสื่อต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการแบ่งแยกทางเพศที่ยังมีอยู่ในสังคมเกาหลีใต้ และใน ค.ศ. 2013 ที่เกาหลีใต้มีประธานาธิบดีหญิงคนแรกคือ นางพัคกึนฮเย (Park Geun – Hye: 2013 - 2017) โดยเธอเป็นที่รู้จักในฐานะลูกสาวของอดีตประธานาธิบดีพัคจุงฮีและอดีตสตรีหมายเลขหนึ่งของเกาหลีใต้³⁸ เธอจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยซอกกั สาขาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และทำงานในแวดวงการเมืองมาตลอดด้วยการดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาตั้งแต่ ค.ศ. 1998 จนถึง ค.ศ. 2013 เธอลงสมัครเลือกตั้งประธานาธิบดี ใน ค.ศ. 2007 แต่ก็พ่ายแพ้ให้กับนายอึมยอบัก (Lee Myung-bak: ค.ศ. 2008 - 2013) และได้ลงสมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีอีกครั้ง ใน ค.ศ. 2013 โดยเธอเป็นตัวแทนจากพรรคคอนูร์กัษนิยมอย่างพรรคแซนูรีและได้รับชัยชนะด้วยคะแนนร้อยละ 51.6 เหนือนายมุนแจอิน (Moon Jae-in) คู่แข่งชายที่มีประสบการณ์ทางการเมืองอย่างโชกโชก โดยนักวิเคราะห์ทางการเมืองตั้งข้อสังเกตว่า เธอได้คะแนนนิยมส่วนหนึ่งจากการที่เป็นบุตรสาวของอดีตประธานาธิบดีพัคจุงฮี และการที่ผู้หญิงขึ้นดำรงตำแหน่งสูงสุดทางการเมืองในเกาหลีใต้ทำให้เกิดการคาดหวังว่าอดีตสตรีในสังคมเกาหลีน่าจะลดลง³⁹

แม้ว่าพัคกึนฮเยกลายเป็นสตรีคนแรกที่ได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นตำแหน่งประมุขสูงสุดของรัฐและเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการยอมรับสตรีในทางการเมือง แต่ตัวของพัคกึนฮเยเอง ด้วยความที่เธอมาจากพรรคคอนูร์กัษนิยมและนโยบายในการ

³⁷ ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 108.

³⁸ มารดาของพัคกึนฮเยถูกลอบสังหารโดยนายมุนเชกวัง ชาวญี่ปุ่นเชื้อสายเกาหลีที่ฝึกฝึเกาหลีเหนือที่โรงพยาบาลแห่งชาติเกาหลี ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1974 ทำให้เธอซึ่งเป็นลูกสาวคนโตขึ้นเป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของสาธารณรัฐเกาหลีแทนมารดา จนกระทั่งนายพลพัคจุงฮี บิดาของเธอถูกลอบสังหารในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1979

³⁹ BBC News. (2021). 5 เรื่องน่ารู้ของพัค กึน-ฮเย อดีต ปธน.หญิงคนแรกของเกาหลีใต้. (Online)

หาเสียงของเธอไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นของสิทธิสตรีหรือนโยบายที่สนับสนุนสถานภาพของสตรีเท่าไรนัก⁴⁰ ทำให้เธอไม่เป็นที่นิยมและมีอิทธิพลในกลุ่มสตรีนิยม และการใช้อัตลักษณ์ของความเป็นแม่ พี่สาวคนโต หรือลูกสาว ลูกสะใภ้คนแรก ในการดูแลจัดการปัญหาต่าง ๆ ทำให้ภาพลักษณ์ของเธอยังคงอยู่ในกรอบของค่านิยมลัทธิขงจื้อ แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการที่พัคกึนฮเย ซึ่งเป็นสตรีคนแรกที่ได้ขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดทางการปกครองของประเทศที่ยังคงมีอิทธิพลของลัทธิขงจื้ออย่างเหนียวแน่น ได้เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของประเทศเกาหลีใต้ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมต่อไป

4.4 สรุป

เมื่อเกาหลีใต้เข้าสู่สมัยสาธารณรัฐที่ 6 ใน ค.ศ. 1987 จากการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้มีความเป็นประชาธิปไตย และการขึ้นสู่อำนาจของรัฐบาลพลเรือนในทศวรรษที่ 1990 ได้เกิดจุดเปลี่ยนสำคัญของสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ ซึ่งเป็นผลมาจากบริบทของสังคมโลกเมื่อสิ้นสุดสงครามเย็นใน ค.ศ. 1991 ที่ประเด็นสิทธิมนุษยชนได้กลายเป็นประเด็นสำคัญของโลกประชาธิปไตย รวมถึงคลื่นกระแสสตรีนิยมลูกที่ 3 ที่เกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อกลุ่มสตรีนิยมในเกาหลีใต้ และปัจจัยภายในประเทศที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายใน รัฐบาลพลเรือนที่ขึ้นมาให้อำนาจให้ความสำคัญกับประเด็นความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิสตรีมากกว่ารัฐบาลสมัยก่อนหน้า มีการสร้างความร่วมมือกับองค์กรเพื่อสิทธิสตรีในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นของสตรี นอกจากนี้ รัฐบาลพลเรือนยังได้ดึงสตรีเข้าสู่ภาคการเมืองมากขึ้น โดยนักการเมืองสตรีส่วนใหญ่มาจากองค์กรเพื่อสิทธิสตรี ทำให้ประเด็นเกี่ยวกับสตรีได้ถูกผลักดันเข้าสู่ภาคการเมือง และนำมาสู่การแก้ไขกฎหมายที่สร้างความเท่าเทียมทางเพศ เช่น การแก้ไขกฎหมายการจ้างงาน การออกกฎหมายลงโทษอาชญากรรมทางเพศ การออกพระราชบัญญัติพื้นฐานเพื่อการพัฒนาสตรี การออกพระราชบัญญัติป้องกันความรุนแรงทางเพศและความรุนแรงในครอบครัว และการแก้ไขกฎหมายครั้งสำคัญ คือ การยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว ใน ค.ศ. 2005 ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ถูกรับรองทางกฎหมายมาเป็นเวลานาน

ในทศวรรษที่ 2000 ได้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมใหม่ (New Feminist Groups: NFGs) โดยเป็นการรวมกลุ่มของนักศึกษาศตรีในมหาวิทยาลัยที่มองว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมเดิม เช่น สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี (KWAU) ยังไม่สมบูรณ์ และไม่ครอบคลุม

⁴⁰ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). *เล่มเดิม*. หน้า 118.

สตรีทุกกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มสตรีพิการ กลุ่มสตรีที่ไม่ได้อยู่ในระบบแรงงานประจำ กลุ่มเลสเบี้ยน รวมไปถึงกลุ่มโสเภณี โดยกลุ่มสตรีนิยมใหม่ให้ความสำคัญกับกลุ่มสตรีที่มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น และเรียกร้องให้เกิดการออกกฎหมายที่ครอบคลุมสตรีทุกกลุ่มในสังคม

ถึงแม้การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีจะประสบความสำเร็จในด้านของการแก้ไขกฎหมายที่มีความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น และใน ค.ศ. 2013 ที่เกาหลีใต้มีประธานาธิบดีหญิงคนแรกคือ นางพักกึนฮเย แต่นโยบายของพักกึนฮเยไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นสิทธิสตรีเท่าไรนัก และด้วยในสังคมเกาหลีใต้ยังไม่สามารถขจัดค่านิยมปิตาธิปไตยที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมได้อย่างสิ้นเชิง สตรีเกาหลีใต้ยังคงเผชิญกับปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติและการแบ่งแยกทางเพศ ความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้ผู้หญิงปฏิบัติตามกรอบของสังคม การเป็นแม่และภรรยาที่ดีตามกรอบของลัทธิขงจื้อ และทัศนคติที่มองว่าเพศหญิงเป็นเพศที่ด้อยกว่าเพศชาย ทำให้สตรีเกาหลีถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม เช่น โอกาสขึ้นสู่ตำแหน่งสูงในที่ทำงานที่ส่วนมากจะถูกกำหนดไว้ให้แต่ผู้ชาย ความแตกต่างของค่าจ้างเฉลี่ยต่อเดือนที่ค่าจ้างของแรงงานหญิงน้อยกว่าแรงงานชายกว่าครึ่ง รวมไปถึงปัญหาความรุนแรงทางเพศ โดยเฉพาะความรุนแรงในครอบครัวที่มีอัตราการเกิดเหตุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้จะมีการประกาศใช้กฎหมายการลงโทษและป้องกันความรุนแรงทางเพศ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยม หรือ เฟมินิสต์ ในเกาหลีใต้ยังคงมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งได้ก่อให้เกิดแรงปะทะระหว่างกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวด้วยกระแส #Metoo และ #Youtoo ผู้ชายเกาหลีจำนวนมากไม่น้อยยังคงมองว่าการเรียกร้องของกลุ่มสตรีนิยมทำให้ตนเองเสียผลประโยชน์ จากการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งล่าสุดในวันพุธที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 2022 ผลคือนายยุนชอกยอล (Yoon Suk Yeol) อดีตอัยการสูงสุด ผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีจากพรรคฝ่ายค้านแนวอนุรักษนิยมของเกาหลีใต้ได้รับชัยชนะไปนั้น ได้ก่อให้เกิดความกังวลต่อกลุ่มสตรีนิยมในเกาหลีใต้ เนื่องจากนายยุนชอกยอลมีความคิดแบบอนุรักษนิยมและต่อต้านกระแสสตรีนิยม ซึ่งเป็นที่น่าจับตามองต่อไปว่าประธานาธิบดีคนใหม่ของเกาหลีใต้นี้ จะมีนโยบายหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไรต่อไป

บทที่ 5

บทสรุป

ปฏิญญาพันธบัตรฉบับนี้ มุ่งศึกษาอิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่ส่งผลต่อสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ ในช่วง ค.ศ. 1948 – 2013 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการสถาปนาสาธารณรัฐเกาหลีหรือ เกาหลีใต้ ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อพัฒนาประเทศให้เป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย และเป็นช่วงเวลาที่เกาหลีใต้เข้าสู่การพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่ จนถึง ค.ศ. 2013 ปีที่เกาหลีใต้มีผู้หญิงขึ้นสู่อำนาจประธานาธิบดีเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นตำแหน่งประมุขสูงสุดของประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่ส่งผลต่อสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ และเพื่อศึกษาถึงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในช่วงเวลาดังกล่าวว่ามีเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาอย่างไร

ผลการศึกษาพบว่า อิทธิพลของลัทธิขงจื้อที่ส่งผลต่อสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีได้นั้น เป็นอิทธิพลที่สืบเนื่องมาจากสังคมในสมัยราชวงศ์โชซอน (ค.ศ. 1392 - 1910) โดยผู้ปกครองในสมัยโชซอนได้นำลัทธิขงจื้อเข้ามาเป็นแนวทางในการจัดการระเบียบการเมืองการปกครองของราชวงศ์ใหม่ รวมไปถึงการจัดระเบียบทางสังคม โดยเกาหลีรับลัทธิขงจื้อเข้ามาในรูปแบบเฉพาะของตน โดยเน้นถึงระเบียบและพิธีกรรมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากตำราพิธีกรรมครอบครัวของจู่ซี หรือ Zhuzi Jiali (Family Rites of Zui Xi) ซึ่งเป็นตำราที่อธิบายถึงการประพฤติตนที่เหมาะสม และจริยธรรมในครอบครัวและสังคมตามหลักปรัชญาของขงจื้อ ตลอดจนระเบียบแบบแผนของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต เช่น พิธีสวมกวางเมื่อบรรลุนิติภาวะ พิธีแต่งงาน พิธีงานศพ และพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษ และยังอธิบายถึงกฎการสร้างเผ่าพันธุ์และกฎการแบ่งแยกในสังคม ซึ่งกฎการสร้างเผ่าพันธุ์ คือกฎของการสืบเชื้อสายของตระกูล กำหนดให้ลูกชายคนโตของจากรรยาคนแรกที่ได้รับการสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นผู้มีสิทธิ์ในการสืบทอดวงศ์ตระกูลเป็นลำดับแรก ในขณะที่ลูกสาวจะไม่มีสิทธิ์ในการสืบทอดวงศ์ตระกูล และกฎการแบ่งแยกในสังคม เป็นการแบ่งแยกและกำหนดบทบาทหน้าที่ระหว่างเพศชายและหญิง ลูกชายและลูกสาว หรือแม้กระทั่งการแบ่งแยกระหว่างบุตรที่เกิดจากภรรยาคนแรก และภรรยาของคนต่อ ๆ มา ส่งผลให้สังคมเกาหลีในสมัยโชซอนมีกฎระเบียบที่เป็นตัวกำหนดระบบความสัมพันธ์ในสังคม ที่เรียกว่า “ซัมกัง โอริยุน” (Samgang-Oryun: 삼강오륜) หรือ กฎระเบียบ 3 จริยธรรม 5 กฎระเบียบ 3 คือ กฎ 3 ข้อที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ ได้แก่ สิทธิอำนาจของผู้ปกครองที่อยู่เหนือผู้ใต้ปกครอง สิทธิอำนาจของบิดาที่อยู่เหนือบุตร และสิทธิอำนาจของสามีที่อยู่เหนือภรรยา จริยธรรม 5 คือ หลัก

ความสัมพันธ์ 5 ประการ ที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลในสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง หรืออีกนัยหนึ่งคือผู้อาวุโสและผู้อ่อนอาวุโส และความสัมพันธ์ระหว่างมิตรสหาย

สังคมเกาหลีในสมัยโชซอนที่ถูกกำหนดไว้ด้วยกรอบของลัทธิขงจื้อ ได้นำมาซึ่งลักษณะทางสังคมที่มีการแบ่งแยกทางชนชั้นและการแบ่งแยกระหว่างเพศชายและหญิงอย่างชัดเจน ค่านิยมทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อเป็นตัวกำหนดบทบาทและสถานะทางสังคมของสตรีโชซอน การให้ความสำคัญกับเพศชายในฐานะผู้นำครอบครัวและผู้สืบทอดวงศ์ตระกูล ส่งผลให้ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทและถูกลดคุณค่าในสังคมเป็นอย่างมาก โครงสร้างครอบครัวในสมัยโชซอนมีกฎการสร้างเผ่าพันธุ์ กฎการแบ่งแยก และกฎระเบียบ 3 จริยธรรม 5 เป็นแก่นสำคัญ ทำให้ครอบครัวในสมัยโชซอนมีลักษณะของการให้ความสำคัญกับการอยู่ใต้บังคับบัญชาตามลำดับตำแหน่งภายในครอบครัว สมาชิกครอบครัวที่เป็นผู้ชายได้รับความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ บิดาและสามีเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด ลูกชายต้องอยู่ใต้อำนาจและเชื่อฟังบิดามารดา ผู้หญิงต้องเคารพเชื่อฟังต่อผู้อาวุโสที่เป็นชาย รวมไปถึงผู้ที่มีสถานะต่ำกว่าต้องให้ความเคารพต่อผู้ที่มีสถานะสูงกว่า กฎซัมจงจีโด (삼중지도 : Samjeongjido) ที่ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายคยองกุกแทจอน ซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ในสมัยโชซอน บัญญัติถึงแนวปฏิบัติของผู้หญิงในการดำรงชีวิตไว้ว่า วัยเด็กให้เชื่อฟังและเคารพบิดา เมื่อเป็นภรรยาให้เชื่อฟังและเคารพสามี เมื่อแก่ชราให้ติดตามบุตรชาย ยิ่งทำให้สตรีถูกลดบทบาทในครอบครัวและสังคม

ตลอดระยะเวลา 500 กว่าปีของราชวงศ์โชซอน สังคมเกาหลีได้ซึมซับค่านิยมต่าง ๆ ที่เป็นอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจนไม่สามารถแยกออกจากวิถีชีวิตของผู้คน ค่านิยมทางสังคมที่มีลักษณะแบบปิตาธิปไตยได้รับการสืบทอดและปฏิบัติต่อกันมา ทำให้สตรีเกาหลีในสมัยจารีตถูกบังคับให้อยู่ในกฎระเบียบและต้องปฏิบัติตามค่านิยมทางสังคมตามคำสอนของลัทธิขงจื้อที่กล่าวถึงบัญญัติของสวรรค์ที่เป็นตัวกำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้คนในสังคม ส่งผลให้ผู้คนต้องปฏิบัติตามหน้าที่ตามสถานะของตนเองอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง และทำให้สตรีเกาหลีในสมัยจารีตต้องอยู่ภายใต้ความไม่เท่าเทียมและมีสถานะต่ำกว่าผู้ชาย เมื่อราชวงศ์โชซอนล่มสลายลงใน ค.ศ. 1910 จากการถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิญี่ปุ่น ค่านิยมเหล่านี้ยังคงถูกปฏิบัติสืบทอดมาและเข้มข้นขึ้น โดยใน ค.ศ. 1912 รัฐบาลอาณานิคมได้ออกกฎหมายแพ่ง ซึ่งมีมาตราเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัวเกาหลี กำหนดให้มีระบบหัวหน้าครอบครัว (The Family Head System) ที่แต่ละครอบครัวต้องมีหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชายเท่านั้น หัวหน้า

ครอบครัวจะมีอำนาจเด็ดขาดเหนือสมาชิกทุกคนในครอบครัว ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ค่านิยมแบบ ปิตาธิปไตยในครอบครัวมีความแข็งแกร่งมากขึ้นและลดทอนสถานะของผู้หญิงในครอบครัวให้น้อยลง

เมื่อดินแดนเกาหลีถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศใน ค.ศ. 1948 ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี หรือ ประเทศเกาหลีเหนือ ปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์ และสาธารณรัฐเกาหลี หรือ ประเทศเกาหลีใต้ ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยและได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนาเกาหลีไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ ประเทศเกาหลีใต้ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อพัฒนาประเทศเกาหลีให้มีความเจริญและเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออก ส่งผลให้สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญ

ในช่วง ค.ศ. 1948 – 1988 เป็นช่วงเวลาที่สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีปัจจัยภายใน คือ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและระบบการศึกษาในสมัยของประธานาธิบดีพัคจุงฮี ที่ส่งผลให้สตรีเกาหลีออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้นจากการเข้าสู่ตลาดแรงงานและมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว จากเดิมที่บทบาทของสตรีมักถูกกำหนดไว้เพียงภายในบ้านเท่านั้น โดยแรงงานหญิงเป็นอีกหนึ่งกลุ่มสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมของเกาหลีใต้ กระบวนการพัฒนาทางอุตสาหกรรมจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานของผู้หญิงเป็นอย่างมาก แรงงานหญิงส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในอุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้า และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ใน ค.ศ. 1985 แรงงานหญิงมีจำนวนถึงร้อยละ 88 ของแรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า ร้อยละ 77 ในจำนวนแรงงานทอผ้า และร้อยละ 68 ในจำนวนแรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด และการได้รับโอกาสทางการศึกษาที่รัฐบาลสนับสนุนให้ประชาชนเกาหลีใต้ทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาบุคลากรมาตอบสนองต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทำให้สตรีเกาหลีใต้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวางและได้รับการศึกษาในระดับสูงมากขึ้น ผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมได้รับการคาดหวังให้ทำงานเป็นแรงงานในอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะแรงงานสตรีที่เป็นที่ต้องการในโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากผู้หญิงมีค่าแรงที่ถูกกว่าผู้ชายและสามารถให้ชั่วโมงการทำงานที่มากกว่า สำหรับสตรีที่จบการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ด้วยการประกอบอาชีพครู พยาบาล หรือตุลาการ แต่ความต้องการแรงงานกลุ่มนี้ยังคงมีไม่มากนัก

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยภายนอก คือ กระแสสิทธิมนุษยชนและสตรีนิยมจากฝั่งตะวันตก ในช่วงทศวรรษที่ 1970 -1980 ที่เข้ามามีอิทธิพลในสังคมเกาหลี ส่งผลให้สตรีเกาหลีมีการตระหนัก

สิทธิขั้นพื้นฐานที่ตนเองควรได้รับในฐานะพลเมืองและปัญหาการแบ่งแยกทางเพศที่ตนเองต้องเผชิญ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของเกาหลีใต้ที่กำลังพัฒนาเป็นกราฟที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้สตรีเกาหลีออกมามีบทบาทภายนอกมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงสถานะของผู้หญิงยังคงถูกจำกัดและมีการเลือกปฏิบัติอยู่เช่นเดิม แรงงานสตรีต้องเผชิญกับปัญหาการถูกล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงาน การกดค่าแรงและการถูกบังคับให้ทำงานล่วงเวลา ใน ค.ศ. 1980 อัตราเฉลี่ยของค่าจ้างแรงงานหญิงคิดเป็นเพียงร้อยละ 42.9 ของค่าจ้างแรงงานชาย กล่าวคือ หากค่าจ้างต่อเดือนของแรงงานชายอยู่ที่ 100,000 วอน ค่าจ้างต่อเดือนของแรงงานหญิงจะอยู่ที่ 42,900 วอน สำหรับสตรีที่จบการศึกษาระดับสูง เป็นการยากที่จะหางานทำหลังจบการศึกษาเนื่องจากความต้องการของตลาดแรงงานมีไม่มาก และสตรีมักประสบกับความยากลำบากในการทำงานหลังการแต่งงานเนื่องจากสตรียังคงถูกคาดหวังให้สามารถทำหน้าที่ของภรรยาในการดูแลงานภายในบ้าน และการที่ต้องทำหน้าที่ทั้ง 2 อย่างพร้อมกันเป็นเรื่องที่ยาก นอกจากนี้ยังมีธรรมเนียมการเลิกจ้างหรือการกดดันลูกจ้างผู้หญิงให้ออกจากงานหลังการแต่งงาน ในช่วงทศวรรษที่ 1980 นายจ้างหลายแห่งจะมีสัญญาสำหรับลูกจ้างผู้หญิงที่มีเงื่อนไขว่าต้องลาออกหลังการแต่งงาน

ปัญหาต่าง ๆ ที่สตรีเกาหลีต้องเผชิญได้นำมาสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของสตรีเกาหลีใต้ในช่วงทศวรรษที่ 1980 โดยได้รับอิทธิพลจากกระแสสิทธิมนุษยชนและกระแสสตรีนิยมจากฝั่งตะวันตกในช่วงทศวรรษที่ 1970 - 1980 ซึ่งเป็นช่วงที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศการเป็น “ทศวรรษของผู้หญิง” (ค.ศ. 1975 - 1985) โดยมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้หญิงทั่วโลก มุ่งเน้นการผลักดันนโยบายเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น ความเท่าเทียมของค่าจ้าง ความรุนแรงทางเพศ และคุณภาพชีวิตของผู้หญิง พร้อมกับบริบทภายในที่ประเทศเกาหลีใต้ถูกปกครองด้วยรัฐบาลเผด็จการทหารของนายพลชอนดูฮวัน และก่อให้เกิดกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยภายในประเทศ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนจากหลากหลายกลุ่มในสังคม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษา แรงงาน นักการเมือง หรือประชาชนทั่วไปที่ต้องการการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง ท่ามกลางกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยที่เป็นกระแสหลักในสังคมเกาหลีใต้ในช่วงเวลานี้ สตรีเกาหลีได้ผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสิทธิสตรีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตย เพื่อให้ปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้หญิงต้องเผชิญได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น และยังมีการก่อตั้งองค์กรเพื่อสิทธิสตรีขึ้น เพื่อดำเนินการผลักดันแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น สมาคมสตรีเพื่อความยุติธรรมและความเท่าเทียม WSJE ก่อตั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1983 มีจุดประสงค์เพื่อดำเนินกิจกรรมในปัญหาของแรงงานสตรีและเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย องค์กรสายด่วนสตรี WHL (Women's Hot line) สวด่วนเพื่อรับ

เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ ก่อตั้งใน ค.ศ. 1983 ที่ให้ความสนใจกับปัญหาความรุนแรงทางเพศที่มีต่อสตรีโดยเฉพาะ โดยดำเนินการกิจกรรมเพื่อความเท่าเทียมทางเพศ และช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรงทางเพศภายในบ้าน ที่ทำงาน และในสังคม และองค์กรเพื่อสิทธิสตรีที่สำคัญ คือ สหพันธ์สมาคมสตรีเกาหลี ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1987 ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันขององค์กรเพื่อสิทธิสตรีในระดับชาติ กว่า 23 องค์กร เพื่อสร้างความร่วมมือในการผลักดันประเด็นและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสตรี

เมื่อเกาหลีได้เข้าสู่สาธารณรัฐที่ 6 ใน ค.ศ. 1987 จากการหมดอำนาจของรัฐบาลเผด็จการทหารของนายชอนดุกฮวัน และการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่นำเกาหลีไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นผลมาจากการต่อสู้ของประชาชนในทศวรรษที่ 1980 นั้น ได้ส่งผลกระทบต่อกรณีเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีโดยตรง โดยเฉพาะใน ค.ศ. 1993 เป็นต้นมา ที่รัฐบาลพลเรือนขึ้นมาใช้อำนาจในการบริหารประเทศ ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิสตรีจะได้รับความสนใจจากภาครัฐ และได้เกิดการแก้ไขปัญหาที่ได้รับการสนับสนุนโดยตรงและไม่ถูกกีดกันจากภาครัฐอีกต่อไป นอกจากนี้ รัฐบาลพลเรือนยังเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมีนักเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีจากองค์กรเพื่อสิทธิสตรีหลายแห่งเข้าไปมีบทบาททางการเมือง ทำให้ประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับสตรีถูกผลักดันเข้าสู่วงการเมืองมากขึ้น มีการจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการการเมืองที่ดูแลประเด็นปัญหาของผู้หญิงภายใต้สำนักเลขาธิการประธานาธิบดี และตั้งคณะกรรมการสิทธิพิเศษ ใน ค.ศ. 1998 เพื่อการออกกฎหมายสำหรับสตรี โดยในเวลาต่อมา หน่วยงานนี้ได้พัฒนาเป็นกระทรวงความเท่าเทียมทางเพศและครอบครัว รวมไปถึงการที่รัฐบาลสร้างความร่วมมือกับองค์กรเพื่อสิทธิสตรี ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงได้รับการแก้ไขในเชิงนโยบายและนำมาสู่การแก้ไขกฎหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศ มีการผลักดันกฎหมายเกี่ยวกับสตรี เช่น การออกพระราชบัญญัติลงโทษอาชญากรรมและปกป้องเหยื่อจากความรุนแรง ใน ค.ศ. 1993 การแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องความเท่าเทียมในการจ้างงาน ใน ค.ศ. 1995 การออกกฎหมายป้องกันความรุนแรงภายในครอบครัว ใน ค.ศ. 1997 และการแก้ไขกฎหมายครั้งสำคัญ คือ การยกเลิกระบบหัวหน้าครอบครัว ใน ค.ศ. 2005 หลังจากการประกาศใช้ครั้งแรกใน ค.ศ. 1912 ซึ่งระบบหัวหน้าครอบครัวเป็นสัญลักษณ์ของความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ได้รับการรับรองทางกฎหมายมาเป็นเวลากว่า 93 ปี

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา รัฐบาลเกาหลีใต้และองค์กรเพื่อสตรีมีการสร้างความร่วมมือเพื่อการผลักดันและแก้ไขปัญหาของผู้หญิงในระดับการเมืองและนำไปสู่การออกกฎหมายเพื่อสตรีมากขึ้น แต่กฎหมายต่าง ๆ ที่ออกมานั้นยังคงไม่ครอบคลุมถึงผู้หญิงทุกกลุ่มในสังคม

เช่น ผู้หญิงพิการ กลุ่มเลสเบี้ยน และแรงงานสตรีที่ไม่ได้อยู่ในระบบแรงงานประจำ รวมไปถึงผู้ที่ประกอบอาชีพโสเภณี และด้วยบริบทโลกที่เกิดกระแสสิทธิมนุษยชนขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น ใน ค.ศ. 1991 และคลื่นกระแสสตรีนิยมลูกที่ 3 ที่เกิดขึ้นในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมใหม่ ในช่วงทศวรรษที่ 2000 ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นของสตรีที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้นและประเด็นที่เฉพาะมากขึ้น เช่น การผลักดันกฎหมายคุ้มครองผู้ที่ประกอบอาชีพโสเภณี เป็นต้น การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ประสบความสำเร็จในแง่ของการทำให้สตรีได้รับความเท่าเทียมในทางกฎหมาย และใน ค.ศ. 2013 ที่เกาหลีใต้มีประธานาธิบดีหญิงคนแรก คือ นางพัคกึนฮเย ที่เป็นลูกสาวของอดีตประธานาธิบดีพัคจุงฮีและอดีตสตรีหมายเลขหนึ่งของเกาหลีใต้ในสมัยของบิดาแทนที่มารดาที่ถูกลอบสังหาร ทำให้เธอเป็นที่รู้จักในแวดวงการเมืองและเมื่อเธอลงสมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีใน ค.ศ. 2013 เธอสามารถเอาชนะคู่แข่งอย่างนายมุนแจอิน นักการเมืองชายที่ได้รับความนิยมเทียบคู่มา与她 นอกจากนี้เธอยังสามารถเอาชนะอคติที่มีต่อผู้หญิงในความไม่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งสำคัญ ใน ค.ศ. 2016 - 2017 ได้เกิดการเดินขบวนประท้วงของประชาชนเรียกร้องให้นางพัคกึนฮเยออกจากตำแหน่ง จากกรณีที่เธอเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริตและเปิดโอกาสให้คนสนิทเข้ามาแทรกแซงกิจการทางการเมือง มีประชาชนทั้งชายและหญิง บุคคลที่มีชื่อเสียง รวมไปถึงกลุ่มสตรีนิยมออกมาร่วมเดินขบวน ซึ่งการประท้วงนางพัคกึนฮเยสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมทางสังคมที่ยังไม่ยอมรับสตรีในการเป็นผู้นำประเทศอย่างแท้จริง เช่นในกลุ่มอนุรักษนิยมที่เคยสนับสนุนเธอในการเลือกตั้งเรียกว่าเธอเป็นลูกนอกสมรสของพัคจุงฮี หรือในโลกออนไลน์ที่มีการแสดงความคิดเห็นว่า “เมื่อเธอทำดีเธออยู่ในภาพของพัคจุงฮี เมื่อเธอทำชั่วเธอกลายเป็นผู้หญิงคนหนึ่ง” และในมุมมองของประชาชนเกาหลีหลายคนก็มองว่า “เธอไม่ได้เป็นประธานาธิบดีหญิงของเกาหลีใต้ แต่เป็นลูกสาวของพัคจุงฮี” พัคกึนฮเยถูกปลดจากตำแหน่งในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2017 โดยเป็นประธานาธิบดีเกาหลีใต้คนแรกที่ถูกศาลตัดสินให้ออกจากตำแหน่ง นอกจากนี้กรณีของพัคกึนฮเยยังส่งผลต่อกลุ่มสตรีนิยม ที่มีความกังวลว่าการถูกปลดออกจากตำแหน่งของเธอจะเป็นหลักฐานชั้นดีที่แสดงให้เห็นว่าสตรีไม่มีคุณสมบัติมากพอสำหรับการเมือง และอาจวิเคราะห์ได้ว่า การที่นางพัคกึนฮเยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มอนุรักษนิยมและสามารถขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีได้นั้น เป็นเพราะเธอถูกมองว่าเป็นตัวแทนของประธานาธิบดีพัคจุงฮี แทนการมองว่าเธอเป็นสตรีที่เพียบพร้อมและมีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งประธานาธิบดี นโยบายในสมัยของพัคกึนฮเยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นสิทธิสตรีเท่าไรนัก และด้วยในสังคมเกาหลีใต้ยังไม่สามารถขจัดค่านิยมปิตาธิปไตยที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมได้อย่างสิ้นเชิง

ทำให้สตรีเกาหลีใต้ยังคงเผชิญกับปัญหาการถูกละเมิดสิทธิและการแบ่งแยกทางเพศอยู่เช่นเดิม ดังเห็นได้จากข้อมูลทางสถิติ เช่น สถิติความแตกต่างทางรายได้ระหว่างแรงงานชายและแรงงานหญิง ที่ในทศวรรษที่ 2010 เป็นต้นมา ความแตกต่างทางรายได้ของชายและหญิงยังคงมากถึงร้อยละ 60 หรือสถิติของคดีความรุนแรงทางเพศ จากผลสำรวจสถิติประจำปีของสถาบันพัฒนาสตรีเกาหลีใต้แสดงให้เห็นว่า ตั้งแต่ ค.ศ. 2002 - 2015 มีคดีความรุนแรงทางเพศเพิ่มขึ้นทุก 2 ปี แม้เกาหลีใต้จะมีกฎหมายลงโทษและป้องกันความรุนแรงทางเพศ แต่ในสังคมเกาหลีใต้โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันในช่วงทศวรรษที่ 2000 - 2010 กลับมีอัตราความรุนแรงทางเพศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ประเด็นของความไม่เท่าเทียมทางเพศในเกาหลีใต้ยังสะท้อนออกมาจากวรรณกรรม เช่น หนังสือเรื่อง “คิมจียอง เกิดปี 82” (Kim Ji Young, Born in 1982) หรือประเด็นของค่านิยมทางสังคมที่ยังคงมีอิทธิพลของลัทธิขงจื้ออยู่อย่างเหนียวแน่น รวมไปถึงประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคม ในปลายทศวรรษที่ 2010 เกิดประเด็นที่เป็นความสนใจในสังคมเกาหลีใต้ คือ กระแส #Metoo ซึ่งเป็นแฮชแท็กที่แพร่หลายในสังคมออนไลน์ ผู้หญิงหลายคนออกมาเล่าเรื่องราวที่ตนเองต้องเผชิญกับการถูกล่วงละเมิดทางเพศผ่านช่องทางดังกล่าว และพบว่าผู้กระทำการล่วงละเมิดทางเพศหลายคนเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและบุคคลที่มีตำแหน่งสำคัญในแวดวงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแวดวงการเมือง การศึกษา หรือวงการบันเทิง ทำให้นำมาสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างสมควร โดยกระแส #Metoo นี้ยังทำให้กระแสสตรีนิยมในเกาหลีใต้เติบโตรวดเร็วมากขึ้น และนำมาสู่กระแสตอบโต้ของกลุ่มผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องของกลุ่มสตรีนิยม

ระยะเวลากว่า 7 ทศวรรษที่สังคมเกาหลีใต้มีการพัฒนาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไปสู่การเป็นสังคมสมัยใหม่ แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าลัทธิขงจื้อยังคงมีอิทธิพลอยู่ในสังคมเกาหลีใต้จนถึงปัจจุบัน ผู้หญิงเกาหลีใต้ต้องเผชิญกับความคาดหวังจากสังคมในการทำหน้าที่เป็นแม่และภรรยาที่ดีตามคติขงจื้อ ค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับเพศชายเป็นหลักที่นำมาสู่การเลือกปฏิบัติทางเพศ โดยเห็นได้จาก หนังสือเรื่อง “ชื่อของเธอคือ” (Her name is) เขียนโดยโซนมัจู ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2018 ผู้เขียนเดียวกับหนังสือเรื่อง “คิมจียอง เกิดปี 82” ที่เป็นเรื่องราวจากการพูดคุยกับผู้หญิงเกาหลี 28 คน โดยหนังสือสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่ผู้หญิงเกาหลีต้องเผชิญจากการเติบโตในสังคมแบบปิตาธิปไตย หรือหนังสือเรื่อง “ค่านิยมของชาวเกาหลีใต้” ที่เขียนโดยคิซุน อี ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 2016 เป็นหนังสือที่วิพากษ์ถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของชาวเกาหลีใต้ แสดงให้เห็นว่าชาวเกาหลีใต้ในปัจจุบันยังคงยึดติดกับค่านิยมเดิมของสังคม เช่น ค่านิยมการมีบุตรชายเพื่อสืบสกุล หรือค่านิยมการให้ความสำคัญกับครอบครัวของสามีก่อนครอบครัวของตนเอง ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศที่สตรีเกาหลีใต้ในชนชั้นล่างและชนชั้นกลางต้องเผชิญนั้น สำหรับสตรี

ในชนชั้นสูง ก็ยังคงเผชิญกับปัญหานี้เช่นเดียวกัน เช่นในแวดวงการกีฬา สำหรับชาวเกาหลีใต้ นักกีฬาที่ได้เหรียญทองโอลิมปิกจะถูกเชิดชูและนับเป็นบุคคลชั้นสูงในสังคม แต่ในการแข่งขันโอลิมปิกฤดูร้อนปี 2020 อันซัน นักกีฬายิงธนูหญิงวัย 20 ปี ที่สามารถคว้าเหรียญทองให้กับเกาหลีใต้ได้ถึง 3 เหรียญทอง กลับถูกโจมตีเพียงเพราะเธอจบการศึกษาจากโรงเรียนสตรีล้วนและตัดผมสั้น ทำให้เธอถูกมองว่าเป็นกลุ่มสนับสนุนเฟมินิสต์และมีการตั้งกระทู้โจมตีในสื่อออนไลน์เป็นอย่างมาก หรือในแวดวงการเมือง เช่น ในการเลือกตั้งทั่วไปของเกาหลีใต้ครั้งที่ 20 ใน ค.ศ. 2016 ที่มีสัดส่วนของนักการเมืองหญิงถึงร้อยละ 17 ของที่นั่งในรัฐสภา แต่ในการเลือกตั้งนอกเขตเมืองหลวง มีนักการเมืองสตรีจากพรรคการเมืองใหญ่เพียง 3 คน ที่ชนะการเลือกตั้งและได้รับที่นั่งในสภา ในขณะที่ผู้สมัครสตรีจากพรรคอื่นๆ ไม่ได้รับชัยชนะในครั้งนี้นอกจากนี้ยังมีการสำรวจชาวเกาหลีใต้ 900 คน ที่มีอายุ 19 ปีขึ้นไป เกี่ยวกับสถานะของผู้หญิงทางการเมือง กว่าร้อยละ 69.5 คิดว่าผู้หญิงไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองมากพอ และเมื่อถูกถามว่าทำไมถึงคิดว่าผู้หญิงถึงมีบทบาทในรัฐสภาน้อย ร้อยละ 26.6 กล่าวว่า เป็นเพราะคนเกาหลีรู้สึกไม่สบายใจที่มีนักการเมืองสตรี และร้อยละ 24.5 ระบุว่าเกี่ยวข้องกับความคิดของสาธารณชนที่คิดว่านักการเมืองชายมีความสามารถมากกว่านักการเมืองหญิง

ประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีจะมีการพัฒนาตามการเติบโตและการพัฒนาของประเทศ แต่ในทางปฏิบัติ สังคมเกาหลีใต้ยังไม่สามารถขจัดค่านิยมทางสังคมที่มีลักษณะแบบปิตาธิปไตยไปได้ ค่านิยมทางสังคมแบบขงจื้อยังคงมีอิทธิพลอยู่ในสังคมเกาหลีใต้จนถึงปัจจุบัน และเป็นที่น่าจับตาต่อไปว่าเกาหลีใต้จะมีการแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างสังคมที่มีความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริงอย่างไรต่อไป

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาระเบิดของสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานประเภทงานวิจัย หนังสือ บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลทางสถิติ เพื่อวิเคราะห์บริบทโดยรวมของสังคมเกาหลีใต้ที่ส่งผลต่อค่านิยมทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ โดยผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยชิ้นนี้สามารถให้ผู้สนใจต่อยอดเพื่อศึกษาประเด็นอื่น ๆ ของสังคมเกาหลีใต้ หรือศึกษาประเด็นเกี่ยวกับสถานะทางสังคมของสตรีเกาหลีใต้ในกรอบวิธีวิจัยอื่น ๆ เช่น การศึกษาด้วยกรอบวิธีวิจัยทางปรัชญาหรือกรอบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ เพื่อนำเสนอประเด็นให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

Allkpop. (2021). Controversial website "Check FEMI" classifies famous individuals if they're feminists. Retrieved 15 July, 2022

<https://www.allkpop.com/article/2021/08/controversial-website-check-femi-classifies-famous-individuals-if-theyre-feminists>

BBC. (2018). South Korea apologises for rapes during 1980 Gwangju protest crackdown. Retrieved 2 Dec 2021 <https://www.bbc.com/news/world-asia-46123548>

BBC News. (2021). 5 เรื่องน่ารู้ของพัค กึน-ฮเย อดีต ปธน.หญิงคนแรกของเกาหลีใต้. Retrieved 28 Oct, 2022 <https://www.bbc.com/thai/international-55677527>

Britannica. (2021). feminism. Retrieved 15 Dec, 2021

<https://www.britannica.com/topic/feminism/The-suffrage-movement>

Britannica. (2021). Kwangju Uprising: South Korean history. Retrieved 10 Dec, 2021

<https://www.britannica.com/event/Kwangju-Uprising>

Britannica. (2021). United Nations Decade for Women. Retrieved 15 Dec, 2021

<https://www.britannica.com/topic/United-Nations-Decade-for-Women>

CNN. (2019). South Korea's young men are fighting against feminism. Retrieved 3 July, 2022 <https://edition.cnn.com/2019/09/21/asia/korea-angry-young-men-intl-hnk/index.html>

Constitute project. (2020). Korea (Republic of)'s Constitution of 1948 with Amendment through 1987. Retrieved July 20, 2020

https://www.constituteproject.org/constitution/Republic_of_Korea_1987.pdf?lang=en

Dek - D. (2564). 'Manager Mom' เพราะการศึกษาของลูก คือตัววัดความสำเร็จของแม่ชาวเกาหลี! Retrieved 1 Sep, 2022 <https://www.dek-d.com/studyabroad/57746/>

Encyclopedia of Korean Culture. (2021). **유관순** ยูกวานซุน.

http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Index?contents_id=E0041268

Frank Baldwin. (1979). Participatory Anti-Imperialism: The 1919 Independence Movement. *Journal of Korean Studies*, 1, 123-162.

- Gwangju City. (2021). May 18th Democratic Uprising. Retrieved 10 Dec, 2021
<https://www.gwangju.go.kr/eng/contentsView.do?pagelId=eng9>
- Han Hee-sook. (2004). Women's Life During the Choson Dynasty. *International Journal of Korean History*, 6, 113-162.
- Heike Hermanns. (2006). Women in South Korean Politics: A Long Road to Equality. *PORTAL Journal of Multidisciplinary International Studies*, 3(2), 1 - 21.
- Jae-Hee Ahn. (2011). Analysis of Changes in Female Education in Korea from an Education - Labor Market Perspective. *Asian Women*, 27(2), 113 - 139.
- Jeon BongHee. (2016). *A Cultural History of the Korean House*. Republic of Korea: Seoul Selection.
- Jinsu Yune. (2005). Tradition and the Constitution in the Context of the Korean Family Law. *Journal of Korean Law*, 5(1), 194-212.
- Kim Kyounghee. (2002). A Frame Analysis of Woman's Policies of Korean Government and Woman's Movement in 1980s and 1990s. *KOREA JOURNAL*, 42(2), 5 - 36.
- Korea Legislation Research Insitution. (2022). Civil Act. Retrieved 15 Sep, 2022
https://elaw.klri.re.kr/kor_service/lawView.do?lang=ENG&hseq=1034
- Korean Women's Development Institute. (2019). *Statistical Handbook Women in Korea 2019*. Korea: Korean Women's Development Institute.
- KWAU. (2022). About KWAU. Retrieved 1 Jan, 2022 <http://women21.or.kr/kwau/6858>
- R. Claire Snyder. (2008). What Is Third-Wave Feminism? A New Directions Essay. *Chicago Journal*, 34(1), 175-196.
- Seong Eun Choi. (2018). What Makes It Difficult for Highly Educated Korean Women to Participate in the Labor Market? *Journal of the Korean Welfare State and Social Policy*, 2(1), 58 - 86.
- Seung-kyung Kim; & Kyounghee Kim. (2014). *The Korean Women's Movement and the State Bargaining for Change*. New York, NY: Routledge.
- Song-Woo Hur. (2011). Mapping South Korean Women's Movements During and After Democratization: Shifting Identities Broadbent Jeffrey; and Brockman Vicky *East Asian Social Movements* (pp. 181 - 203): Springer.

- The Diplomat. (2021). How Feminism Became a Dirty Word in South Korea. Retrieved 3 July, 2022 <https://thediplomat.com/2021/07/how-feminism-became-a-dirty-word-in-south-korea/>
- The Korean Herald. (2018). Female prosecutor opens up about sexual harassment. Retrieved 1 July, 2022 <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20180130000855&fbclid=IwAR3n9G54f5argZrZefU4cJsCr-rr9kPpIDirtfPfOm-eGsCczbHtomAkwMQ>
- The Korean Herald. (2022). After being called feminists, these women faced online harassment. Retrieved 15 July, 2022 <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20220210000628>
- The Momentum. (2019). จาก #Metoo ถึง #Youtoo สำนวนการสร้างความตื่นรู้เรื่องเพศในสังคมเกาหลีใต้. Retrieved 1 July, 2022 https://themomentum.co/metoo-youtoo-south-korea/?fbclid=IwAR381voVXU2-wuVCyDjV6bAlpIRjY9pWAvi8ZGV9ZpjxK_AC7XYDXyvMosc
- The People. (2562). โชนัมจู: นักเขียนผู้สะท้อนชีวิตกตขี่ของผู้หญิงเกาหลีใต้ ผ่าน “คิมจียอง เกิดปี 82”. Retrieved 2 Sep,2022 <https://www.thepeople.co/read/15034>
- The World Bank. (2021). GDP (current US\$) - Korea, Rep. Retrieved July 1, 2021 <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=KR>
- Theodore JunYoo. (2008). *The Politics of Gender in Colonial Korea: Education, Labor, and Health, 1910-1945*. London England: University of California.
- Tomasz Sleziaak. (2013). The Role of Confucianism in Contemporary South Korean Society. *Rocznik Orientalistyczny*, 1, 27 - 46.
- Workpoint Today. (2560). แฮชแท็ก #Metoo เล่าประสบการณ์คุกคามทางเพศ ถูกใช้มากถึง 12 ล้านครั้งแล้ว. Retrieved 1 July, 2022 <https://workpointtoday.com/แฮชแท็ก-metoo-เล่าประสบการณ์/>
- Young-Joo Paik. (2003). Women's Development and Information on Women in Korea
Leena Siitonen *Paper from the Program of the Round Table on Women's Issues at IFLA Annual Conferences 1993 - 2002* (pp. 105 - 114). Munich: International Federation of Library Associations and Institutions.

Yunshik Chang. (1975). Growth of Education in Korea 1910-1945. *Bulletin of the Population and Development Studies Center*, 4, 40 - 53.

ชนินทร์ มีโกคี. (2560). การพัฒนาและการเปลี่ยนผ่านของเศรษฐกิจเกาหลีใต้ นกคดล ชาติประเสริฐ เกาหลีปัจจุบัน. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดำรงค์ สุานดี. (2563). เกาหลีในยุคอาณาจักรไซออน. Retrieved 5 ธันวาคม 2563

<http://www3.ru.ac.th/korea/article1/article4.pdf>

แดเนี่ยล ทิวคอร์ด. (2560). มหัทศวรรษเกาหลี : จากเก้าถ่านสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (ฐิติพงษ์ เหลืองอรุณเลิศ). กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส์.

ทวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์. (2545). ศาสนาและปรัชญาในจีน ทิเบต และญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์. (2560). อิทธิพลปรัชญาจีนต่อเกาหลีและญี่ปุ่น. นครปฐม: ภาควิชา

ปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปกรณ ลิมปบุตรณ์. (2524). ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจูซี. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

บุญชิตา แสนพิทักษ์. (2561). การเปลี่ยนแปลงของสถานภาพสตรีในประวัติศาสตร์เกาหลีในสมัยไซออน. Retrieved 2 พฤษภาคม 2563 <https://www.academia.edu/40419039>

เฝิงอิวหลัน. (2553). ปรัชญาจีน จากขงจื้อถึงเหมาเจ๋อตง (ส.สุวรรณ). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

พิชยาภา ดีทองกลาง. (2558). บทบาทของ ภาครัฐบาลเกาหลีใต้ในการสนับสนุนสถานะสตรีผ่านโครงการเซมาอึลอุנדง (*South Korean Government's Roles In Supporting Women's Status Through The Saemaul Undong Project*). (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกาหลีศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

พิพาดา ยังเจริญ. (2556). ประวัติศาสตร์เกาหลีตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 การแข่งขันและแทรกแซงจากต่างชาติ อาณานิคม และชาตินิยม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพบูลย์ ปิตะเสน. (2555). ประวัติศาสตร์เกาหลี : จากยุคเผ่าพันธุ์ถึงยุคสาธารณรัฐใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โพสต์บุ๊กส์.

ไพบูลย์ ปิตะเสน. (2560). การศึกษาของเกาหลีใต้ นกคดล ชาติประเสริฐ เกาหลีปัจจุบัน. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มุน ฮยอนนา. (2560). การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจเกาหลีและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวเกาหลี (พรรณนิภา ซอง). กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มุน ฮวีซัง. (2560). แรงขับเคลื่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจของสาธารณรัฐเกาหลี (กมล บุษปรรณ).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร อินทะสี. (2551). เกาหลีใต้ภายใต้ระบอบอำนาจนิยมของรัฐบาลประธานาธิบดีช็องมัน.
วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, 12(2), 39-56.
- วิเชียร อินทะสี. (2556). พลวัตความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ : จากอำนาจนิยมสู่ประชาธิปไตย
ที่มั่นคง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร อินทะสี. (2561). เกาหลีในช่วงอลหม่าน ค.ศ. 1864-1953 : การรุกรานจากต่างชาติ การตก
เป็นอาณานิคม การแบ่งแยกและสงครามเกาหลี. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
นเรศวร.
- วิลาสินี พนานครทรัพย์. (2560). พลวัตของครอบครัวและบทบาทผู้หญิงในสังคมเกาหลีใต้ นกอด
ชาติประเสริฐ เกาหลีปัจจุบัน. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร ดาบเพชร. (2559). ญี่ปุ่นกับการสร้างจักรวรรดินิยม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพร ดาบเพชร. (2564ก). การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในเกาหลีใต้. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพร ดาบเพชร. (2564ข). องค์การสตรีเกาหลีใต้กับการเคลื่อนไหวเพื่อความเท่าเทียมทางเพศและ
การยกเลิกกฎหมายระบบหัวน้ำครอบครัว. เอเชียปริทัศน์, 42(1), 29 - 66.
- สุวัฒน์ ทาสุนทร. (2559). ความคิดของขงจื้อเพื่อสังคมที่เป็นสุข. วารสารรามคำแหง ฉบับ
มนุษยศาสตร์, 35(1), 65 - 88.
- อนรรฆอร นุรมัธนันท์. (2019). การสื่อสารค่านิยมทางสังคมของคนเกาหลีในละครโทรทัศน์เรื่อง
SKY Castle. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 7(1), 203 - 209.
- อนุช อาภาภิรม. (2558). สงครามเย็นในแดนโสม : วิกฤตที่ยังไม่สิ้น. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อรรถพรณ จันท์เทา. (2557). บทบาทองค์กรเพื่อสิทธิสตรีเกาหลีใต้กับการยกสถานภาพทางด้าน
เศรษฐกิจของสตรีเกาหลี. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 10(1), 123-157.
- ฮาเก็น คู. (2552). แรงงานเกาหลี วัฒนธรรมและการเมืองว่าด้วยการก่อตัวทางชนชั้น (ธัญลักษณ์
เหลือองวิสุทธิ). กรุงเทพฯ: วิชาษา.

ประวัติผู้เขียน

